

I A N I
DVBRAVII

QVI POSTEA
OLOMVCENSIS EPISCOPVS

creatus est, De Piscinis et Piscinũ qui in eis alun-
tur naturis libri quinque, vt doctissimi, ita
ad rem familiarem augendam utilis-

simi, ad illustrem uirum

Antonum Fug-
gerum.

ITEM XENOCRATIS DE ALIMENTO

ex aquatilibus Græcè & Latinè nunc primum
æditus: cum scholijs Con-
radi Gesneri.

M. D. LIX.

V 2

ANVS Dubrauius, postea
se Ioannem Olomucensem
nominauit, scripsit satis lu-
culenter historiam Boemi-
cam libris XXXIII. impressis in oppi-
do Morauia Prostanna, in offi-
cina Ioannis Guntheri,
anno à nato Chri-
sto MDLII.

13986

IOANNES DEI
GRATIA EPISCOPIVS
Olomucensis, Francisco Thurzoni,
eadem gratia Episcopo
Nitriensi. S.

LIBELLVM hunc de piscinis,
quem instinctu hortatúq; memorandi Stanislai
Thurzoni, cui quidem patruí, mei autem
patris magis quàm patroni, ab hinc annos be-
nè multos, priuatus adhuc, ad Antonium Fug-
gerum familiae nostrae affinitate annexum, scri-
pseram, atq; eiusdem Pontificis mei sententia,
ita absolueram, ut author mihi nō semel fuerit
illius quàm primum adendi. Sed dum ego, meo
more, necto moras, meq; iuxta uetus uerbum
sustineo, ut lente festinem, secedit interea ex
hac uita in meliorem locum Deo hominibúsq;
probatissimus Pontifex, mihiq; unà cum disces-
su suo omnem abripit publicandi libelli cupidi-
tatem. Desinimus enim cupere, amissis ijs, qui
bus ex animo bene cupiebamus. Iacebat igitur
praesens libellus eodem funere, quo Pōtifex me-
us, sepultus, praesertim cū in demortui locum

EPISTOLA.

mihi contigerit successio, ut aliam uitam, ita
 aliam dietam postulās, atq; id imprimis uetans
 ne à sacris quibus initiatus essem, delaberer ad
 prophana studia. uox enim Domini est: Nemo
 qui manu sua admota aratro, respexit à tergo,
 apertus est regno Dei. Si non opportuni importu
 niq; flagitatores me supprimēdo libello indormi
 entem, uide oro mi Franciscē, quo exemplo,
 quāue ratione ad adendum excitassent. Exem-
 plum mihi Petri, & Thomæ, cum filiis Zehe-
 dai obtrudebant, quos omnes ad semel omis-
 sum piscatum, nihil ad apostolicam functio-
 nem pertinētem, reuersos esse dicebant. mox ra-
 tionem super hac re à diuo Gregorio redditam
 adiecerunt, uerba ipsius ista recitantes: Negoti-
 um quod ante conuersionem sine peccato exti-
 tit, hoc etiam post conuersionē repetere culpa
 non est. Quo ego audito ultrā pugnare cōtra de-
 stiti, eò procliuius, quòd hanc uictoriam ad de-
 functi memoriam renouandam spectare uide-
 bam: Quam memoriam, quando non minus tu,
 atq; ego, sanctē colas, monumentum eius præ-

sentem

EPISTOLA

sentem hunc libellum accipe, qui te, prater ea
 qua dixi, dulcis quoq; contubernij, quod cum
 eodem Pōtifice nostro aterna laude dignissimo
 complures annos transegimus, submoueat, si
 mūlq; ambos nos inuitet ad rei familiaris curā,
 sine qua hospitales, ut decet, adesse non
 uer sus hospites possumus, Viue &
 Vale. Datū in arce nostra
 Cremsiriensi.

ELENCHVS CAPITVM LI:
BRORVM DE PISCINIS.

LIBRI. 1.

- Cap. 1. De piscinis earúmque generibus.
2. De nobilitate piscinarum, quas in regionibus nostris excolimus.
3. De utilitate piscinarum:
4. De uetustate et origine piscinarum.
5. De Cyprino.
6. De Lucio.
7. De nominibus aliorum piscium, qui in piscinas ultero illabuntur.

LIBRI. 2.

Praefatio,

- Cap. 1. De situ et positione ac adificatione piscinarum.
2. De librandis aquis in piscinis, et instrumentis ad hunc usum appositis.
3. De symmetrijs ad quas agger attollitur
4. De

.4. De fundamento aggeris et superstructione.

.5. Quemadmodum aggeris areas metiri, & exinde locare opus debeas.

.6. De aggere circumvallando.

.7. Quanam materies ad septa piscinarum magis idonea.

.8. De incili, septis, emissario.

LIBRI. 3

Prooemium.

Cap. 1. De aqua ductu in piscinas.

.2. Quatenus et quomodo aqua in piscinam nouam sint introducenda.

.3. De foetu Cyprinorum in piscinas suo tempore transferendo.

.4. Quae spectanda in foetu ad piscinas transferendo, & unde sit transferendus.

.5. Quantus cuique piscina Cyprinorum numerus sit contribuendus.

.6. Bonus pater familiâs seminaria Cyprinorum domi constituta debet habere.

.7. De positione seminariorum.

8. De trifaria piscinarum per classes distinctione.

9. De attritu Cyprinorum Luciorumq.

10. Semelne Cyprinus in piscinis, an sapius (ui in maris) pariat?

11. Lucij quo tempore in piscinas tempestivissime deducantur.

12. Quæ sit opinio de Lucijs, cur sua sponte in piscinas superueniant.

LIBRI. III

Proæmium.

Cap. 1. De officio tutoris piscinarum.

2. Quid inuere tutorem curare conveniat.

3. Quid sit in æstate procurandum.

4. De alimentis Cyprinorum.

5. De extirpanda in piscinis harundine.

6. De morbis Cyprinorum.

7. Quid in autumno curatori agendum.

8. De hyemali piscinarum procuratione.

LIBRI. V

Præfatio

Præfatio.

Cap. 1. De temporibus piscandi, & quæ ante piscatum instrumenta sint præparanda.

2. De piscatu Cyprinorum & Luciorum.

3. De secluforijs iuxta piscinas constitutendis.

4. Quemadmodum in piscinis congelatis sit piscandum.

5. Vnde accidat ut in alijs piscinis crassiores, in alijs tenuiores, interdum et iam in eadem piscina capiantur Cyprini.

6. Alteriusne, an in singulos annos, ad singulas piscinas piscari magis expediat?

7. De Cyprinis ad piscinas distrahendis.

8. Cur fiat in auctis piscinis, ut præciū quoq; Cyprinorum augeatur?

9. Quemadmodum veteraneæ piscinæ restituantur.

10. De vinarijs Salarum, .i. Trutarum.
Epilogus.

FINIS.

21819

I A N I D V B R A V I I

A D A N T O N I V M F V G -

gerum de piscinis Præ-
fatiuncula.

CUM superioribus diebus, Antoni uir clari-
sime, tuis literis, alteris ad Principem,
& Mecœnatē meum Stanislaum illum Thur-
xonem, alteris ad me scriptis, inuitatus amicē
& hospitaliter essem, ut me in Pannoniam ad
arcem tuam, quam tibi are tuo ibidem parasti
conferrem, situm illius & statum conspectu-
rus, atq; ita ego, ut desiderabas cū mea spon-
te, tum principe submonēte, fecisē, multa sta-
tim mihi in ipso arcis aditu ultrò occurrebant
ac mox complura alia per quattridui ocium, &
Præfecto arci sunt indicata, adeo sequit̃a eorū,
atq; auaritia, qui eandem arcem antē possede-
runt uexata & afflicta, ut recreari singula in-
staurariq; posse, nisi cura magna, maiorēq; e-
ris impendio non uiderentur. Sed ubi ad extre-
mum cognoui, neq; pecuniam in sumptū, neq;
diligentiam atq; industriam præfectō adin-

PRÆFATIO.

staurandum quæ prostrata ibi aut neglecta iacent, deesse: Nihil erat quod amplius dubitarem, quin ita ut oporteret, illic accurarentur omnia. Non ideo tamen sum ueritus, ne fierem intempestiuus, si me præterea in aliquam curarum partem immiscerem: Eius præsertim arcis, quam sciebam esse ab initio conditam et pos sessam à constantia Bohemiæ Regina, quæ Ottagaro Regi, cuius complura in Pontifices Olo mucenses extant beneficia, nupserat. Delegi quæ eam curam potissimum, quæ ad piscinas pertinet, quoniam illas curatione maximè indigere uidebam. De piscinis autem priscis authoribus tametsi res non est omissa, primoribus tamen uix labris est delibata: quia ad palatum non faciiebant, tum dulces, quòd sine fructu essent, tum salse, quòd propter sumptum amara: Quæ admodum M. Varro facere, ut interdum facere solet, commemorauit. At contra se habent nostrates piscina, ut quibus nō est tam fructuosum in latifundijs aliud, quod posset facere opes æquabiles: idq; facile licebit ei æstimare

qui

P R A E F A T I O .

*qui piscinas inter alia coluerit . Quare non
 solum importunum uideri non debet , sed ual-
 de etiam opportunum , ut tandem portio fun-
 di opulentissima ex latebris , in quibus ha-
 ctenus , sine honore literarum , delituit , in
 apertum proferatur , tuoque primum , mi An-
 toni , conspectui exhibeatur , qui primus mihi
 author fueris illustrandi piscinas . Etenim an-
 tea quam tu me ei deliberationi , qua de re
 familiari , ad arcem tuam amplificandam fa-
 cta erat , interesse uoluisti , ne per insomni-
 um quidem mihi in mentem uenerat , ut ego
 rem piscinariam memoria per literas man-
 danda susciperem . Sed postea quam a delibera-
 tione ita negotium , idque tuo iussu , agi cognosce-
 bam , ut omnes rationes consilij nostri ad te per-
 scriberentur , in eaque re quanquam notam sa-
 tis haberem prudentiam atque diligentiam tu-
 am , nihilò tamen minus admirabar , in tanta
 domi forisque cura , tamque uaria & mul-
 tiplici rerum administratione , tantum ti-
 bisuperesse studium pernoscenti ea , quorum*

PRÆFATIO.

*procuracionem alijs delegasti: atq; ibi simul cū
hac admiratione cupido incessit accuratius de
liberata pertractandi, ut studio istius tuo de meli
ore nota à me satis fieret. Nec defuit domi ad
hanc rem celerius conficiendā hortator, Prin-
ceps & pontifex meus, tui amantissimus, ut
cui tecum, & cum tuis necessitudo intercedat.
Hortator autem? immò uerò, quæ eius est comi-
tas, etiam adiutor. Quàm multa ille pro usu &
experientia, quàm memoriter, quàm copiosè de
piscinis disseruit, ut tanto mihi vberiore ma-
teriâ scribendi suppeditaret? Sed quid opus est
proæmio longiore? Iam ipse suimet Tibicen e-
rit libellus, utināq; cuiusmodi inflat tibias, cu-
iusmodi libenter audiunt aures tuæ à Musis
non alienæ.*

DE PISCINIS ET ARVM-
que generibus. Cap. 1

IANI DVBR. DE PISC. LIB. I

T^o ut inde narrandi initium sumamus unde libelli uocabulum proficiscitur, nempe à Piscinis: sane non alias hic piscinas uocamus, quàm eas, quas sic diffinire uidetur M. Varro cum ait: piscinas dico, eas, quę in aqua dulci, aut salsa, inclusos habent pisces. Nihil itaq; negotij nobis erit cum quouis alio genere piscinarum: siue eo, in quo homines lauant natantq; de quo Cicero, latiorē, inquit, piscinā uoluissē, ubi iactata brachia non offēderentur: siue cum illis alijs, in quibus iumenta & pecudes adaquari, anseres & anates urinari, lupinū & cannabim macerari spectamus. Sed earum solum piscinarum rationem in pręsens habebimus, quę uiuos pisces coercent & nutriūt atq; inde à Gręcis *ἰχθυοτροφῆαι* appellantur: quorum duo genera, idem M. Varro numerat, dulciū & salfarum. Dulces eas esse dicit, quę in dulci aqua

clausos pisces continent, Squalos ple-
runq; ac mugiles, usq; eò à ueteribus fa-
stidiosos, utin contemptum eorum ad-
scribere hic ipse Varro ista audeat:
Quis nunc nebulo ac Rhynton nò di-
cit, sua nihil interesse, utrum his pisci-
bus stagnum habeat plenum, an ranis?
Quin & ipsas deniq; piscinas dulces o-
mnes adeò paruifacit, tanquam fructu
& dignatione carentes, ut illas à melio-
ribus ordinibus ad plebem inconditā
releget. Salsas porrò nominat eas, quæ
in aqua marina Pelagios piscium gre-
ges habent: In hac quondam existimati-
one, tantòq; in honore habitas, ut earū
studiosi, tum Oratæ, tum Murænæ, ab
inclusis eius generis adamatisq; pisci-
bus, non aliter atq; Numantini & Isauri-
ci à deuictis gentibus, magno cum am-
bitu, cognominarentur. Nondum ui-
delicet illorū, ita, ut nostris seculis, no-
ta exploratq; fuit dulcium piscinarū
tam nobilitas, quàm utilitas. Ac primū
de no-

DE PISCINIS. LIB. I.

de nobilitate illarum disseramus.

DE NOBILITATE P I-

*scinarum, quas in regionibus nostris
excolimus. Cap. 2.*

Otest ne maius aliud, certi-
usq; nobilitatis piscinarum
dari specimen, quam id sa-
nè est, quod non solum i-
plos posseditores amplis censibus & re-
ditibus nobiliores faciat, sed Menso-
res etiam, curatoresq; ipsarum, ex serui-
tute aut ignobilitate, in libertatem atq;
ingenuitatem asserat? Quàm multos li-
cet apud nos uidere, nuper Vernas aut
Agazones, hodie una uertigine, ut est
apud Persium, factos Marcos Damas?
Nullam aliam magis ob causam, quàm
quòd in piscinarum negotijs procuran-
dis dimetiendisq; insignem operam na-
uarunt. Imò domini ipsi mediarum fa-
cultatum, procuracionem piscinarum,
tanquam rem splendidam, ultrò arripi-

unt, gaudentq; laudari ab auditoribus; quoties narrant, se rem suam præclare ad piscinas gessisse. Iuvat & ditiores honoratiorésq; operi piscinario interuenisse. Incidi adeò non ita pridem in Silesia, inquendam eiusdem regionis Principem, more piscatorum cruribus ocreatum, cum casu iter per aggerem piscinæ facerem: audiuiq; habitum hunc piscatoris, simulq; piscatum talibus propemodum uerbis excusantem: Si Principi uenatio lepusculi non est inhonesta, nescio quam obrem piscatio Cypri- norum & Luciorum uideri debeat pudenda penitendaq;. Quid, quodd nec Mathiam Pannoniæ Regem pudit ad diuerticula piscinarum sæpius diuertisse? & cum omnes ferè ante se Reges, qui in Pannonia regnarunt, gloria rerum gestarum uicisset, eundem in hac quoq; piscinaria magnificentia rationem reperisse, qua uel gloriosissimos in Bohemia inceret piscinarios. Ratio fuit, ut
Mariones,

DE PISCINIS. LIB. I

Mariones, porculo marino similes, in piscinam, quam sibi ad arcem Tattam extruxerat, ex Danubio deduci iuberet, gnarus in Bohemia genus hoc piscium non inueniri, nec Bohemos ad eam gloriam aspirare posse, ut uiuum Marionem in piscinis suis ostendere possent. At ipse Beatrici Reginae, Legatoque Romani Pontificis, qui cognatus Reginae erat, atque multis ex Bohemia proceribus, paulo minus sexaginta spectandos in piscina, quam dixi, proposuit. Admirationi inter cetera fuit, quod captiuitatis impatiētissimi, carcerem tamē incolumes aliquandiu pertulerint. Ceterum facta mentione piscis Mariani, alienum non fuerit, indicare Plinij locum, unde eius modi uocabulum desumpsimus, ut una simul opera, eundem locum, fœdè mutilatum, in integrum restituamus. Apud Plinium igitur li. ix. cap. xv. ubi de piscibus amnicis, præcipua magnitudine in signibus, nepe de Siluro Nilotico, Eso-

ce Rhenano, Attilo Paduano, agit, sic in
omnibus ferè, qui editi extant, codici-
bus legitur: & in Danubio mari extrahi-
tur porculo marino similimus: & in Bo-
rysthene memoratur præcipua magni-
tudo, nullis ossibus spinisue interstitis,
carne prædulci. Hactenus Plinius. Quis
ista, tam malè uidelicet sibi cohærentia
tamq̃ absurda, paulò acrioribus inten-
tioribusq̃ oculis legens, non uideat in-
iuriâ insignè factam esse authori? quasi
ille ita scribens (& in Danubio mari ex-
trahitur) ipsum mare cum Danubio, res
utiq̃ palàm disiunctas, coniungere uo-
luerit. Ac mox subiiciens (porculo simi-
limus) porculū cum pisce, cuius nomē
ignoraret, cōparauerit: deniq̃ adiciens
(et in Borysthene memoratur præcipua
magnitudo) incertum reliquerit, cuius
nam piscis ista magnitudo, inter alios à
se nominatos præcipua esset? Sed apa-
gelis hanc tantā negligentiam à uiro ô-
nium diligētissimo & doctissimo. Nos
potius

potius negligētissimi, qui traditum nobis ab illo uocabulum incorruptum, corrumpere, quàm retinere illud incolume, maluimus. Quod mihi tamen in præsentiarum, posteaquam res se ita obtulit, restituendum, atq; in suum locum, quem (uox mari) trūca & mutila hic intempestiuè occupauit, reponendum uidetur. Sic igitur sincera uerâq; apud Plinium lectio sese habet. Et in Danubio, Mario extrahitur porcūlo marino similimus, & in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nimirū eiusdem Marionis, quandoquidem magnitudo illius & pinguitudo, similiter ut in Pado Attili, ad mille aliquando libras ingrauescit, atq; in hūc usq; diē in Danubio dūtaxat, et in Borysthene, amnibus capitur: talis, qualem describit Plinius, nullis ossibus spinisq; interstitis, carnēq; prædulci.

DE UTILITATE.

piscinarum Cap. 3

b 3

utilitatis piscinarum tametsi
 multa ubique locorum ex-
 empla occurrunt (nemo e-
 nim apud nos sine magna
 utilitate eas colit,) omnium tamē ma-
 ximē memorabile exemplum videtur
 Iani à Berensteino, Bohemiæ atq; Mora-
 viæ Procerum ditissimi. Hunc igitur e-
 go certum habeo ex redditibus tantum-
 modo piscinarum, quas in Bohemia &
 Moravia, atq; Slesia possidet, anno sup-
 periore, amplius duodecies sestertiū
 accepisse, hoc est pecuniæ summā ma-
 iorem, quā erat, qua Senatores & Pa-
 tricij Romani, uel ab ipso Augusto Cæ-
 sare, q̄ censū auxerat, cēsi fuerūt. Cōfer
 nunc cū Iani piscibus, L. Luculli pisces,
 quos M. Cato, dum tutorem pupulli e-
 iusdem Luculli agit. (nam ipse Lu-
 cullus non in precium, sed in delicias
 pisces nutriebat.) quadringentis se-
 stertijs, id est, censu Equestri, uendens,
 adēd luculenter existimatus est rem ges-
 sisse

fisse, ut illam summâ M. Varro, pòst Co-
lumella, deinde Plinius, inter exempla
referendam censerent: cùm apud nos
longè maiorem in singulos ferè annos
idem Ianus in arcam reponat. Vnde sa-
tis superq; potest liquere, quàm utiliter
piscinæ in nostris regionibus excolan-
tur. Adjiciemus prætereà tamen & Vil-
helmi à Bernsteino, eiusdem Iani Paren-
tis sententiam, super piscinis. Rogatus
erat, ut diceret quodnam prædiũ iudi-
caret esse maximè fructuosũ? Id quod
piscinis scateret, respondit. Ac fortè
tunc coràm, duo ex Equestri ordine a-
derant, quorum alter prædium pisci-
nis uacuum, quadringentis sesterts, al-
ter suum, cum piscinis, dimidio minus
emerat, atq; uterq; comparare alieno
pregrauabatur. Ibi Vilhelmus: aude-
rem, inquit, pacisci, cum quouis ue-
rum. (circumstabant autem complu-
res) deposito etiam in pignus, non uili
pignore, quod certè minimè facerem,

si penitus mihi notas exploratâsq; non haberem piscinas, fore, ut hic ex piscibus uenalibus, quam iste, ex fœno, hordeo, & oleribus, multò celerius, omne æs alienum cum fœnore diluat: Adeò piscium quàm aliarum rerum uectigal maius habetur. Nunc addite (inquit) quod piscine, neq; opera multa, neq; impensa coluntur, quemadmodum cætera in fundo, quòdq; minimè omnium tempestatibus calamitosa reperiuntur. Deniq; mihi, ad eas, quas me habere uidetis opes, aditum in primis piscinæ fecerunt, hodieq; tributum quàm uberri- mum mihi pendunt. Cùm non modò uerba tãti uiri, sed res quoq; ipsa, & diuitiæ ex piscinis comparatæ, fidem orationi facerent, assenserunt omnes, utilitatēq; piscinarū cæteris ex fundo com- modis prætulerunt. Sed post explica- tam piscinarum tùm nobilitatem, tùm utilitatem, congruens est, ut originem insuper earum demonstramus.

DE

DE VETUSTATE ET

origine piscinarum. Cap. 4.

assius Hemina uetustissimus annalium author, pisces marinos in mari captos in usu fuisse protinus à cōdita Roma, prōdidit, nulla piscinarum mentione facta, cū nullas adhuc Romani frugaliore nouerint. Longo dein temporis interuallo, Sergius Orata, quem Cicero Magistrum Asotorum uocat, post multa sēcula, ne gulam Neptuni arbitrio, ut Val. Maximus scribit, haberet subiectam, primus peculiaria sibi maria excogitauit, æstuarijs intercipiendo fluctus, pisciumq; diuersos greges, separatis molibus intercludendo, ut nulla tam sēua tempestas incideret, qua non onerata mensa uarietate pisciculorum abundarent. Idem primus Ostreis Lucrinis optimum saporem adiudicauit. Primus item uiuaria ostrearum

in Baiana regione inuenit, ætate L. Craſſi oratoris, ante bellum Marſicū: Qua quidem ætate prior Licinus Murana, reliquorum piſcium uiuaria reperit, ut legere eſt apud Plinium. Horum deinde exemplum ſecuta Nobilitas, maxima pecunia ædificatas habebat piſcinas. Hortenſius ſuas ad Baulos, Lucullus ad Neapolim, ubi monte etiam exciſo, maiori impendio, quàm uillam ædificauerat. Eurippū & maria refrigēdis piſcinis admīſit. Vnde à Pompeio magno, Xerxes togatus, eſt conſalutatus. Ipſe porro Cicero omnes eos, qui nimium piſcinis dediti erant, uno uocabulo Piſcinarios cognominat, ita ad Atticum ſuum ſcribens. Tum autem beatos homines hos piſcinarios dico, amicos tuos non obſcurè nobis inuidere. Et alibi: Noſtri autē principes, digiſſimo ſe coelū putāt attingere, ſi Mulli bati in piſcinis ſint, q̄ ad manū accedāt cuiusmodi piſces Hortenſius habebat.

De

De quo Varro: celerius, inquit, uoluntate Hortensij ex equili educeres Rhedarios, ut tibi haberes mulos, quàm è piscina barbatum Mullum. Idem Hortensium Murænam adeò dilexit, ut exanimam fuisse credatur. Dicerem ob tam in tempestiuam animi mollietiem, dignum pla nè esse censura, nisi ante eum L. Crassus Censor, murænam item mortuam, non secus ac unicam filiolum atratus luxerit, ut facile appareat, hos pisces cū ipsi piscinæ ad oculos magis, quàm ad Vesicam, pertinuisse, & potius marsupium domini exinanisse, quàm replese. Primum quòd ædificabantur magno, secundò quòd implebantur magno, tertio quòd alebantur magno, quemadmodum bellissimè scriptum reliquit Varro. Cæterum quòd ad nostrates attinet, ut non est promptum affirmare, à quo primum institutæ, & quò tempore esse ceperint: ita satis constat antiquissimum illarum usum in Bo^{at}, he-

mia & Morauia fuisse, atq; inde uelut è fontibus, disciplinam illarum ad uicinos Slesitas, Polonos, Vngaros, manifeste, in nostratibus autem piscinis palmā Cyprinus & Lucius pisces, obtinent.

DE CYPRINO. Cap. 5

Hæsitauī aliquandiu, fateor, num eum piscem, quem vulgus Carponem uocat, Cypri ni uocabulo appellarem. Hæ sita nō dicausa mihi fuit, quòd Cyprinum Plinius piscem uult esse marinum. Sed nec Oppianus de illo secus, atq; de marino, suo carmine cecinit, addiditq; quinquies eum foetum uno anno ædere. Plinius uerò sexies: cū de Carpone opinio sit, semel eum in singulos annos, aut ad summum bis parere, stagna præterea & amnes passim frequentare. Sed hanc meam hæsitationem, huncq; scrupulum animo meo iniectum, libri tandem

DE PISCINIS. LIB. I

tandem Aristotelis de natura animalium inscripti, mihi exemerunt, in quibus Aristoteles, ipsum quoque Cyprinū aliquoties, non inter marinos solum pisces, sed etiam inter fluuiatiles, & lacustres numerat, & præterea ad eam prorsus imaginem, ad quam factus est Carpo, eundem Cyprinum depingit, cum quaternis in capite utrinque branchijs, cum palato carnoso, cum lingua quoque carnea & adhæsa, cum uentre pleno ouis, milij magnitudine: dein ad eum etiam modum, ad quem Carpo solet, Cyprinum iuxta littora stabulari, & cum parturiat, uada petere, canisque exortu syderari, ostendit: quæ pariter omnia Carpo sustinet: quia non solum par sed unus atque idem cum Cyprino, solo quidem uocabulo, non autem natura discretus. Et quoniam uox Carponis barbara habetur, meritò ob eam rem uidetur esse explodenda, & in locum eius Cyprini substituenda, quæ tum à

Græcistum à latinis promiscuè usurpatur. Nec est, quòd partus quenquam moueat, si eò sæpius in mari, quàm in piscinis resoluatur. Nam cur id usu illi ueniat, suo post tempestiuus dicā loco? Nunc magis iuuat mores Cyprini & dotes contemplari, quòd ita à natura factus & moratus sit, ut sine ullo maleficio uersetur inter pisces cæteros, nulli què prorsus aquatiliū noceat. Nec enim os illi rescissum, aut dentibus armatum, sed compressum & blandum, atque in annuli modum, quoties hiat, rotundum, coloratumque inest. Insunt & dentes in ore gemini duntaxat, ijdemque obtusi. Sed & spinæ dorsi hebetes, & pinna supina parte molles, ac toto corpore lorica, ex continuato squamarum contextu, leuis: talis & cauda, quam bisfulcam gestat, eademque uelut remigio piscinas placidè peruehitur, ibidemque in piscinis suo succo uiuit, absque domini sumptu: quin ipsi insuper domino

DE PISCINIS LIB. I

mino hanc dotem affert, quòd de suo
saginatus, illum delicatè pascit, dulci et
suavi corporis sui pastu, siue ille eum si-
bi assum, salsumue, siue patinarium cò-
diuerit.

DE LVCIO. Cap. 6

Lucij quoq; piscis nomen an-
tiquitus non uidetur admo-
dum fuisse celebre. Vix e-
nim Aufonio antiquiorem
dabis authorem alium, qui ita illum no-
minauerit. Sed & Aufonius casu quo-
dam ridiculè potius, quam aliqua rati-
one, à Lucij cuiusdam prænominis de-
ductum esse, in sua Mosella hisce uerfi-
bus canit:

*Hinc etiam Latio risus prænominis cultor
Stagnorum, querulis vis infestissima ranis
Lucius, obscuras uluacænòq; lacunas
Obsidet, hic nullos mensarum lectus ad usus
Fervet fumosis olido nidore culinis.*

Sic olim forsitan : at nunc Lucius in for-
 cis sane illustribus feruescit, legiturq; in
 usus mensarū quantumuis nobilium
 nō ramentis, qui ranis sit pastus, aut coe-
 nosis lacunis merlus, sed qui in piscina
 fluminibus peruia, ideoq; graui odore
 uacua, foetu Cyprinorum alitur sagina-
 tūq; Nam, uti apud Martialem est:

*Non omnis laudem preciumq; aurata meretur
 sed cui solus erit, concha lucrina cibus.*

Sic laudatissimus habetur sapidissimus
 q; Lucius, cui Cyprini soboles, esca in
 piscinis fuerit: Celerrimè enim ex illa si-
 mulq; tenerrimè pergliscit. Nec dubiū,
 quin si ita pastum Ausonius degustas-
 set, moderaturus sibi fuerit à tam intem-
 peranti conuitio. Natura autem & inge-
 nio, Lucius pariter fermè moratus est,
 ut lupo quadrupes, nam similiter uio-
 lentus & rapax, & maleficus habetur
 Atq; adeò immanis, ut esuriens, non ra-
 ro in suum quoq; desequiat genus, nec,
 nisi etiam in extrema fame, terreno pa-
 bulo

pabulo uescitur. Hinc lupum plerique libentiùs, quàm Lucium cognominant: Quando inter pisces quoque lupos, non unum, sed diuersa genera luporum reperiantur, uel Columella teste, qui lupos pisces, qui sine macula sunt, magis quàm uarios, includi piscinis suadet. At rogauerit forsan aliquis, quid causæ sit, cur Lucium, quem prædonem atque sobolis Cyprinorum pestem esse sciamus, nihilominus in piscinam illum inducimus? Nimirum, ut eandem piscinam foetu piscium superuacaneo inutiliter exuberantem, illo immisso, leuemus, quò cæteri, qui incremento & saginæ destinati sunt, Cyprini, dum liberaliùs per infrequentiam, pascuntur, celerius etiam nobis grandescant & crassescant, atque ita deinde cum ipsis pariter ex sagina obefioribus Lucijs uendantur cariùs. Quòd si piscina examinibus piscium, nuper æditis, libera fuerit: nec opus, nec utile est, ut oues (quod dici-

tur) lupo comitas. Non mihi tempero;
quin spectaculum, quod ad uiuaria ar-
ci Cremisriensi subiecta, dum Stanisla-
um Thurzonem Pontificem meum as-
sector, à me oculis tunc spectatum, nūc
uerbis quoq; hoc loco spectandum re-
presentem. Delitescibat in latebris ri-
pæ uiuarij, discors Lucio Rana, cum for-
tè Lucius otioso similis, leui caudæ mo-
tu summas uiuarij aquas ultro citroq;
sulcaret, quoad tandē ad locum, quē
insidijs faciundis rana cœpit, propius
appelleret: non omisit, benè gerēdæ rei
occasionē Rana, sed simul atq; faculta-
tem assiliendi hostis sibi oblatam uidit
ita ut erat sinibus buccarum inflatis, o-
culisq; præ ira flagrantibus, repentē in
caput illius infilit, latēq; diuarcatis pe-
dibus, frontem circūplexa (uide soler-
tiam animalculi) in ipsos præcipuē ocu-
los Lucij inuadit, mollissimāsq; et cha-
rissimās lācinat partes: at ille dolore ex-
agitatus modò citato p undas cursu fer-
ri,

ri, fluctusq; circū se cōcitare, modò uer-
tiginē rotari, modò fruticum & harūdi-
num, quæ in uiuario subnatæ emicabāt,
attritum quærere, si quo pacto malè cō-
ciliatū, nullarūmq; præ se uiriū in se sso-
rem, fronte excuteret. ceterū omnes
eius conatus incassū cadebāt, tam mor-
dicus eandem frontē Rana obtinebat,
tāmque pertinaciter pœnas ab auidissi-
mo corporis sui vexatore exigebat, do-
nec torpescentibus, ex multa lucta, viri-
bus, ipse Lucius uictus succubuit, seq;
ranāmq; unā, in ima gurgitis demer-
sit. Adhuc nobis omnibus, qui adera-
m⁹ eodem loci subsistētib⁹, luctatorēs-
q;, q; iucundū nobis spectaculum de
se exhibuerant, oculis requirētibus, ec-
ce tibi, Rana subitò in altum exiit, mo-
rēq; uictorū ouans, coaxans, uitulāsque
rurs⁹ se in palatia sua recepit. Imperat
extēplò Pōtifex, acciri piscatores, q; Lu-
cio retib⁹ inuēto, in lucēmque plato, cō-
gnoscedi potestati facerēt, q; dñā cum

illo demerso actum esset, atq; miser ille
utroq; lumine orcus extrahitur, nō si-
ne omniū nostrū admiratione: at pesca-
tores uetāt casū mirari, se enim crebrò
talibus certaminibus interuenire, saepe
numeròq; à Ranis Lucios excecatos, at
q; eosdē emaciatos, piscari, quoniā am-
plis oculis uenari sibi pisces nequeūt,
sed sterili tantū arena uētres saburrāt.
DE NOMINIBVS ALIO-

*rūmq; piscium, qui in piscinas ultro
illabuntur. Cap. 7*

NON est sine ratione factum, quòd
de Cyprino & Lucio separatim
commemorauimus. Vterq; enim co-
rum, magisq; adhuc Cyprinus, ex illo
numero piscium habetur, cuius in pri-
mis gratia piscinas ædificamus. Partim
igitur honoris amborum causa, quan-
do ambo tanq̃ legitimi coloni in colo-
nias piscinarias deducuntur: Partim eti-
am, ut futuri piscinarij, naturam & mo-
res utriusq; piscis cognoscentes, simul
notum

notum haberent, quónam modo utrū-
q; pro moribus suis tractarent, de utro
q; seorsim egimus. Nunc in uniuersum
restat dicendum, de aduenis & peregri-
nis piscib⁹, qui nullo deductore, sed su-
as ponte, cum ipsis fluminibus in pisci-
nas illabuntur, illa ipsi q; sicut numerum
piscium in piscinis, ita piscinariū quoq;
inde tributum adaugent. Horum de
grege sunt, ut Ausonij uersiculos ex
Mosella, uel truncatim, persequar:

-- *Virides vulgi solatia Tinea*

*Mox etiam Alburni praeda puerilibus hamis,
Stridentēsq; focis obsonia plebis Alausa:*

Et Perca mensarum deliciae?

Prospexiq; iubas imitatus Gobio Barbi.

Quin ipse adeò Barbus cum Labro pis-
ce (quem Plinius à cauda placere scri-
bit) interdumq; & Anguilla cū fluuijs
piscinas subit. Cum riuulis autem Hale-
culæ riuales, Manulæq; & Cammari, ac
ceteri eiusmodi minoris incrementi pi-
sciculi. Nam piscis, quē Bohemi Pitrus-

sam uocant, in piscinis frequens, non
 alius esse, quàm Cyprinus creditur, sed
 degener, & uelut abortiu⁹, quanq̃ in ci-
 bo haud ingrat⁹, præsertim si in craticu-
 la torreat. Nec Charax forma staturaq̃
 multum à foetu Cyprini absimilis, nisi
 quòd paulò latiore corpore distenda-
 tur, & dorsum habeat asperioribus spi-
 nis uallatum (unde ei nomen) quòd-
 q̃ iuxta caudā, squamis inauratis magis
 impallescat. Sed & marinus Charax ter-
 go caudāq̃ auri similitudinē gerit, ac
 præterea purpureis cingulis purpureis
 q̃ oculis, ut Aelian⁹ prodit, illustratur.
 Quorū neutrū in nostrate inuenias, sed
 neq̃ dentiū extanttiū seriem. Hūc ver-
 naculū Characē piscinarij, qui farturæ
 Cyprinorum consulunt, ne unquam in
 eadem piscina cum Cyprinis commi-
 sceant diligenter cauent: quod vel tan-
 tillus Charax audeat & ualeat tantum
 præ se Cyprinum pascuis depellere.
 nec tanti ipse tamen distrahi, quanti Cy-
 prinus

prinus potest. Ad hunc igitur modum principia de piscinis se habent: nunc reliqua deinceps suo ordine considerabimus.

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

Posteaquam satis abundè libello priore, ut opinor, ea profecutus sum, propter quæ piscinas habere, atq; ædificare utile sit: ipsa narrationis series exigit, ut in hoc subsequenti libello, ædificandi illarum ratio demonstretur, ne, si omissa ratione, euentum, qui stultorū Magister esse perhibetur, secuti fuerimus, malè ob stultitiam mulctemur, post acceptum uidelicet tandem damnum errata corrigentes, cū antea prudentes cauere conueniat, quàm opus instituunt, ne quid eorum per errorem committant, quæ nisi cum noua impensarum iactura corrigi nequeant. Nihil igitur poenitèdū cōmittemus, si regulas aquarias, quæ perlibrandis aquis infer-

uiunt, si proportionales & symmetrias, quæ excitandis in piscinis aggeribus necessariae sunt, in consilium adhibuerimus. Nam ijs adhibitis, nec minus loci ad ædificium piscinarum, quàm res postulat, nec plus quàm opus sit, sed id quod oportet, occupabimus: Ignoratas uerò aliquando has symmetriæ rationes illis, qui primi authores piscinarum apud nos extiterunt, fuisse, argumento fuerit, quòd hodie quoq; multa in antiquis piscinis reprehenduntur & desiderantur, ac subinde in melius renouantur, & ad legitimum commentum rediguntur, magistra, quam diximus, Symmetria, Sed eam, qui se nunc in piscinis dimetiendis exercent, non secus atq; quòdam Iurisconsulti Fastos dies, occultam & tacitam habere cupiunt: nimirum, ut ad eos, tanquam ad oracula, uulgi piscinarii consultum confugiat. Ignoscent tamen eiusmodi nobis, si ad Gn. Flauij imitationem hic
nos

nos composuerimus, & quemadmodum ille singulis diebus ediscendos Fastos populo proposuit, ita nos quoque rationes eorum, qui ad commensum piscinas architectantur, omnibus in medium proponemus, cornicúmque hic oculos, similiter ut Flavius in Fastis (Cicerone prodente) configemus: Inprimis tamen situ piscinarum explicato.

DE SITV ET POSITIO-

ne ac edificatione piscinarum.

Cap. 1

Columella piscinarum mentionem faciens: Huius autem, inquit, rei quasi primordium est, naturam loci contemplari, quo piscinas facere constitueris. Rectissimè hæc Columella: quippe ea demum piscina benè facta erit, quæ loci naturam, sitúmque ei congruentem, nacta fuerit. Natura loci pinguior, quàm macrior, succulentior quàm aridior, rarior quàm densior, ma-

gishabilis piscinis Cyprinorum, qui ter
reno maximè aluntur pastu, habetur.
Non minus probabilis est, glareosa, cal
culosa, sabulosa, si tamen hæc singula
pingui glebæ permixta fuerint. Nam ea
dem nuda ieiunâq; valdè reprobantur,
proptereà quòd alendo Cyprino, mini
mè sunt accómodata: Repudiandus est
similiter locus scaturiginosus, & in quo
sempervlgo coenosa consistit, vt in cu
ius suggillationem passim, uice prouer
bij, iaciamus: qui in luto seminat, lu
tum metet. Ipse uerò situs ad piscinas e
rit aptissimus, qui se planicie æquissi
ma, aut exiguè prona & deuexa, spaci
osissimè in campo, uel prato, vel nemo
re, explicauerit. Nec est, quòd te iactu
ra hordei, fœni, lignorum à proposito
deterreât: nam si ad utilitatē rationes tu
as dirigis, carior est metreta Cyprino
rum, quàm meta fœni, aut manipulus
hordei, et lignorum: modò uide, vt ad
côstitutam piscinam, fluuius proximè
ad

adfluat: quòd si ille aberit,
at aliquid fontes, & stagna uirentia musco
Adsint, uel tenuis fugiens per graminarius;
quoniã sine humore uita pisciũ planè
caduca. Proin audacis est in siccancis
locis piscinas ponere, solàsque de cœlo a
quas expectare, qñ sepi⁹ pluiæ, ac præ
sertim in æstate cessare, piscēsque inter-
im, aquarũ defectu, interire soleāt. Quo
circa nō improvidè ueteres agebāt, q
plerũque in locis littori uicinis, suas cõ-
stituebāt piscinas, ne vnq̃ copia aquarũ
destituerentur. Sed neque tanto lo-
corum delectu illi, neque eo, quo nos,
modo piscinas ædificabant, Illi enim
petras & saxa, aut loca sterilia, & ex
quibus, propter exilitatem soli, nul-
los alios fructus percipiebant, exca-
uandis piscinis deligebant, quia de
suo alimentum suppeditabant pisci-
bus inclusis: Nos contrà nullũ magis,
quàm sterilẽ & calamitosũ locũ refugi-
mus: quia talis maximè Cxprino aduer

sus, cū succo terreno careat, ūde alit̃ & pinguescit Cyprin⁹. Illi rur⁹ piscinis suis saltē perfossis ripas quoquoduersū circundabant, nec secūs aquas clausas in eis, atq; in puteis fieri solet, pari circum undiq; libramento tenebant. At nobis nihil minus expedit, quā habere piscinas nulla parte uadosas. Vada enim amat noster Cyprinus, & in uadosis pascitur locis. ibidēmq; foetificat: idcirco ut huic pisci respondeant piscinæ, modus earum formāq; ira constituitur, ut extraaggerem, quem à fronte, Lunæ modo, in cornua curuatum, interdum etiam à latere secundum flumen rectū, aduersis apponimus aquis, nihil prætereā habent clausum, sed sine ullo obice & sine ullis ripis patent omnia, liberēq; per planum & apertum solum, aquæ diffunduntur, usq; ad extremas oras, à libratore in piscinis præscriptas.

*DE LIBERANDIS AQVIS
in piscinis, & instrumentis adhunc*

usum

trem admodum candidū, quicq; amnibus
ac lacubus totius Italiæ maxime sit fami-
liaris, quasi præproperus senex non ani-
maduerterit Lupū quadrupedem lycū,
piscem uero Labraca, à suis Græcis appel-
lari. Sed per deos immortales, quæ nam
infantia fuerit, Lupos tantopere ab omni-
bus authoribus commēdatos, dicere eos-
dem esse, qui uulgo Lucij uocitentur, quū
Lucij plebeia potius inter obsonia cense-
antur, quàm Romæ nobilium usurpētur
mensis. ita ut nūquam, nisi in summa ma-
rinorū penuria, sicut aliquando accidit pi-
scatione tēpestatibus sublata, in mensam
ueniant, & id tum etiam ad honestandam
potius patinā, ut dicūt, quàm ad cōuiuas
eo edulio conciliandos. Dicebat Pogius
Lucio, etiā ex Cimino lacu & ei quidem
præpingui, nullam unq; inesse gratiā, nisi
quū solus in maxima conuiuiarum inedia
prandijs apponeret. miror quoq; tantæ le-
ctationis hominē apud Ausoniū ea carmi-
na minime lecutasse, quibus Lucius igno-
bilis piscis alius à Lupo apud Belgas &
Britannos frequens nominatur, ut pro-
prio capite de Lucio mox dicemus. Neq;
mirum

Dioptræ machinulam haud maiorem
 palmis duobus, qualem vel in ipsa cru-
 menula quisq; secum, quoquo libitum
 fuerit, gestare, ac statim piscinam meti-
 ri poterit, in medium producemus. Ea
 sic conficitur: lamella ex ære, aut è ferro
 longa digitos septem, vel octo, lata digi-
 tum annularem, æquissimo læuore du-
 citur. eiq; ancones in extremis capiti-
 bus, æquali item modo læuigati, atq; in
 medio per terrebrati, ut uisum transmit-
 tant, apponuntur: pòst in latere medio,
 uirgula ferrea prominet atq; orbicu-
 lum in apice, & paulò inferius suspen-
 sum filo perpendiculum sustinet, ad e-
 um ad quem uides, effinximus modù.
 Dioptra autem piscinarij, vt fundamen-
 to artis suæ, utuntur, haud
 ignari, falsa iudicia ha-
 bere oculorum aspe-
 ctus, si regula
 destituã-
 tur.

Schema

Schema Dioptra.

Pertica

Stylus

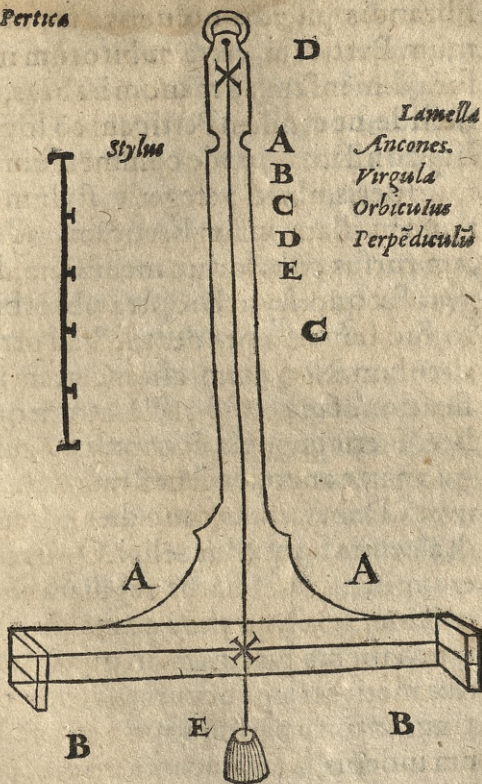
Lamella

Ancones.

Virgula

Orbicularis

Perpendicularis

Si quando igitur Dioptra ista uti in perlibrandis piscinis uolueris, fac ut primum Perticam, certa cubitorum mensura dimensam, ad manum habeas, tum deinde, ut eandem Perticam eò loci soliq; constituas, unde commensum aspiciaberis, ubi id peregeris, stylum ferreum in illam ipsam Perticam, ad certam rursus cubitorum mensuram, defiges. Ex quo stylo Dioptra tibi orbiculo suo suspensa pendeat, sed ad perpendiculum. Neq; enim aliter certam significationē faciet, nisi rectè atq; æquabiliter fuerit appensa, & mox ad oculum qua parte ancones fenestrati sunt, admoti. Debet etiam tunc dies placidus, & à uentis tràquillus, eligi. Quò minus enim uentorum flatus regulam interpellauerint, eò celerius ac melius libratam habebis piscinam. In qua si pusilla tibi metienti area occurrerit, vno protinus intuitu perlibratum aquæ fastigium uidebis, sin maior area obuia fuerit, quàm

quàm ut semel tota sub conspectum venire possit, aut eandem fortasse sylvarum quoque inuoluerint, & impediuerint. tum à primo gradu, tantum spacij perlibrabis, quantum oculus uidendo assequi ualebit, atque ita deinceps in secundo gradu, post in tertio facias, donec susceptum opus absolueris, semper in fine cuiusque spacij, altitudinem, quam Dioptra singulis interuallis ostenderit singulari numeri nota adnotans, ut tanto certiore tibi quoque notiore à primo gradu usque ad ultimum totius areæ commensum habeas, sciāsque, quàm altum aggerem, iuxta eiusdem commensum in piscina te extollere oporteat. Nam ut excessisse, ita non impleuisse officij partes, minimè officiosum, si officiū à ratione & modo, unde oportet, deducimus.

DE SYMMETRIIS AD

quas agger attollitur. Cap. 3

d

Post aquas perlibratas, sequitur cura excitandi aggeris, qui easdem aquas mole opposita coerceat, & contineat. Ceterum non temerè, sed ad Symmetriam exaltari agger debet. Symmetria autem eius facile ex modo & forma colligitur. Modus altitudinis in aggere est, ut ne minus uno cubito, neque multò plus duobus, supra fastigium aquæ sublimetur. Ad formam uerò eius, quam perpetuò sic obtinet, ut paulatim trahat angustæ fastigia Coni, (quemadmodum cecinit Lucretius) in hunc modum proportio instituitur, ut quanta altitudo aggeris fuerit, tanta eiusdem latitudo fiat, eò loci, quò agger in Conum supernè contrahitur, & ter tanta crassitudo, ubi idem agger in fundamènto dilatatur. Atque ut ista res exemplo magis liqueat: Faciamus ut agger in altitudinem trium cubitorum exaltetur hic ut suam retineat Symmetriam, tres item cubitos in superiore superficie, & nquem

nouem in inferiore fundamenti planicie habere debet. Perpetuò uidelicet ratio Symmetriarum in aggere erigendo, id postulat, ut quem numerum cubitorum altitudo eius complexa fuerit, eundem latitudo, quæ in culmine dilatatur, ut comprehendat, ac ter tantum spacij fundamento semper attribuitur. Videtur autem & ipsa natura hanc rationem comprobare. Quæ, ut Vitruuius meminit, hunc statum omnibus ferè arboribus attribuit, ut crassescant à radicibus, & paulatim in altitudinem se erigentes, coarctentur, propterea quòd oneri ferendo, quæ inferiora sunt firmiora debent esse, quàm superiora. Cæterum de longitudine aggeris data opera dicere supersedimus: Quia quàm longum illum esse oporteat, id modus uidelicet ac laxitas piscinæ definiet. Laxior enim piscina longiorem aggerem, contractior breuiorem desiderat, atque utrumque spacium, quando Symmetria

non indigēt, quiuis unus ē populo, me-
tiri sibi illud facile decempeda, uel funi-
culo potest.

*DE FVNDAMENTO AG-
geris & superstructione Cap. 4*

QVum primū excitādi aggeris
exordium, sicut aliorum quoq; ē
difliciorum, in fundamentis consistat:
uidetur esse consentaneum, ut ab initio
etiam ponendorum in piscinis funda-
mentorum ratio tradatar. Nam inueni-
untur nonnulli, qui fundamentorum
cura omīssa, aggerem in summo statim
areæ cespite erigere incipiunt: sed per-
peram, quoniam sine fundametto posi-
tus agger, nunquam non, uel aquis per-
stillat, uel perfluit, interdum etiam ex
nimio & assiduo humore præceps ruit
prosterniturq;. Sunt rursus alij, qui fun-
damenta moliri catenus satis habent,
quatenus in terram ductus aratro uo-
mer deprimitur. Ac fateri necesse est, ta-
le opus

le opus non malè sæpius succedere, si
 pinguis tenáxq; humus exarata fuerit
 Sed qui impensas haud reformidant, fir-
 mitatíq; aggeris in posterum consulút,
 ad has rationes cófugiunt. Ante omnia
 spacium fundamenti cubitis metan-
 tur, mox locum in piscinas proniorem
 cānalibus attribuunt, ut tantò facilius a
 qua per illos, quoties opus fuerit, ex pi-
 scina delabatur. Postea limitem intror-
 sus, aggerem iuxta perpetuum ducunt,
 in quo piscatores per tempus piscandi
 stare ambularéq; & retia colligere, có-
 modè queant: Ac tum demum funda-
 menta in medio areæ dimensæ proscin-
 dunt effodiúntq; lata tribus aut paulò
 amplius cubitis, profunda item tribus,
 si macrum solum arenosúmq; obuium
 fuerit: sin mediocri se obtulerit, dimi-
 dio minus infodiunt, motámq; & ege-
 stam humum rursus in fossam regerút,
 eādémq; crebra fistucatione consoli-
 dant, quò ualentius robustiúsq; perco-

lationibus aquarum resistat. Residuum
terræ crudæ, in area fundamenti relictæ
Bipalio inuertunt, ut cum terra, quam
operæ, ad exaltandum aggerem, carru-
culis conuehant, promptius coeat &
conglutinetur. Paulatim autem agger
exaltari atq; superstrui, & ubiq; loco-
rum per iustas Symmetriarum rationes
componi debet, donec iustam altitudi-
nis mensuram adimpleat. Qua in re ne
supinis fortasse nobis & negligentibus
operæ conductæ imponant: Exactor
peritus & circumspectus erit adhiben-
dus, qui subinde nouum opus circum-
spiciat, ut æqualiter pro sua ubiq; pro-
portione succrescat, ne in ullam par-
tem promineat ruinæ obnoxiam, ne in
rimas abeat, ne uel lacunis desidat & de-
hiscat, sed ut potius crebris carruca-
rum uectionibus, pedumq; impressio-
nibus, agger conculcetur & consolide-
tur. Faciunt enim hoc sæpius operæ, u-
bi custos abest, quò celerius uidelicet,
minoreq;

minoreq; labore aggerillis assurgat, ut nunc in cauo loco stipitem, truncumq; arboris grandiolem, adobruant, nunc inanitatem huiusmodi summo tantum modo cespitem contegant, praesertim ubi redemptum minore precio opus moliuntur.

QVEM AD MODVM AG-
geris areas metiri, & exinde locare opus
debeas. Cap. 5

NE quis per imprudentiam nostram in conducendo nouo in piscinis opere, nos capiat fraudetq; expedit nosse ratio ciniu, ad areas in piscinis dimetiendas, excogitatu, per quod locatoru conductorumq; fraus omnis excludit. Id uero duplex in usu habetur, eorumq; alteru Funiculis, alteru arcolis innititur. Funiculus duos & quadraginta cubitos in longum complectitur: Arcola quarta parte minus, id est, cubitos decem & semissem, comprahen-

dit. Vocant autem piscinarij areolam, locum iuxta limitem aggeris undiq; quadratum, & à fossoribus in altitudinem unius cubiti infossum, ea longitudine quoquò uersus, quam statim dixi, hoc est, decem cubitis, & semisse. Atq; hanc areolam, quia frequentius, quam ad funiculum opus, locatur & conducitur, priore etiam loco subijciemus, quo quaque precio locabimus. Iustum igitur precium in singulas areolas limiti aggeris coniunctas, habentur quatuor argentei nummi, eius generis, cuius triginta numero, unum nostratem aureum nummum adæquant: uno amplius argenteo nummo proximus areolarum ordo accipit, rursus uno plus tertius ordo, ac sic deinceps ceteri quoq; ordines subsequentes, unius semper nummi accelsione intèduntur æquissima ratione. Quid enim æquius, quàm ut cum labore aucto simul etiam merces adaugeatur? Certum est autem, operas

operas conductitias, quantò longius à limite progrediuntur, opusq; conductum suo ordine persequuntur, tantò maiorem ex longiore spacio capere illas laborem: Sed ne hic quoq; fraus & impostura interueniat, rursus exactor aduocabitur, qui cubitum unáq; regulam fabrilem, qua cementarij passim in pauimentis latere sternendis utuntur, in promptu habeat. Et ipse quidem cubitus, intra cauum areæ demissus, continuò ostendet, an satis ad suam mensuram area sit depressa: Regula uerò, an æqualiter ab omni parte sit humus ex areola emota euectaq; Tantum de prima locandi ratione. At altera, quæ ex funiculo ducitur, ut priore est subtilior, ita non nisi peritioribus in hoc artificio cognita: semel enim unáq; summam de toto opere decidit, quia quantum terræ extollendo aggeri op^o sit, antè exploratum habet, quàm agger extolli incipit. Sed & in ista ratione demonstranda, fa-

cillimum nos uel imperitis ad comprahendendum sequemur experimentum id huiusmodi est: Ut numerum duarum latitudinum in ipso aggere, in fine uidelicet fundamenti, cum suprema fastigij componas. Exempli causa: si fastigium in aggere cubitos habuerit latitudinis quinque, ipsum fundamentum ex ratione, quam antea ostendimus, cubitos habere quindecim debet. Fient ex utraque summa simul composita, cubiti uiginti, horum dimidia pars est decem, quæ cum altitudine aggeris, id est quinque cubitis multiplicata, efficiet cubitos quinquaginta. Eaque rursus longitudine funiculi, id est, duobus & quadraginta cubitis multiplicata, efficiet bis mille & centum cubitos. Hactenus multiplicatio suum habet progressum: hanc subductio consequitur, quæ hic fit per centenarium numerum, qualem una quælibet areola per cubitos dimensa obtinet, extra semisses, qui hoc loco
non ca-

DE PISCINIS. LIB. II 45

non cadunt in æstimationem facti operis. Centum igitur toties, quoties haberi in tota summa superiore possunt, deducti ex residuo numero, unum & viginti superabunt: totidem igitur dicemus aggerem longitudinis unius funiculi, altumque quinque cubitis, areolas poscere, ut ad dictam perveniat altitudinis mensuram. Nunc si posito ad ipsas areolas (ordine quo diximus) calculo, rationes singularum supputaveris, dein omnium precium in unum numerum coaceruaveris, fiet in funiculum hunc consummatum operæ precium, aurei quatuor & argentei nummi novem. Atque eo precio locari debet præfens funiculus, deinde alius quisque pro suo ratiocinio iam indicato. Nisi forte accideret, ut caritas annonæ, aut difficultas operis faciendi, quam sæpe loca palustria & sylvis impedita obijciunt, interueniens, mutare nos legitimum precium coegerit: tunc iniquum non

fuerit corollarij nomine aliquid adijcere, mox etiam cogitare, ut nouus agger statim circum sepiatur.

DE AGGERE CIRCVM
uallando. Cap. 6

Quemadmodum castreris agger aduersus hostium insultum, ita piscinarius aduersus impetum aquarum circumuallari desiderat. Ac nescio, an eò etiam accuratiùs præmuniri debeat quò crebrius, & sine ullis statis inducijs ab incurſu fluctuum, uiq; tempeſtatum, assilitur & oppugnatur. Eius igitur circumuallandi ratio rursus duplex occurrit, ex duobus structurae generibus constituta. Vtriusq; generis uocabula à Vitruuio mutuabimur, unumq; eorum reticulatum, alterum incertum appellabimus. Reticulatum id erit, quod modo quodam sepiſ, palos in piscina constitutos, arborum truncis, stipitibusq; irretit atq; implicat. Incertum uerò

uerò, in quo nullo diligentiore contex-
 tu, sed aceruatim tumultuariòq; opere
 aliæ super alias arbores ponè palos abi-
 ectæ, constipantur, idq; genus nunc à
 pluribus usurpatur, non tam celerita-
 tis, quàm etiam firmitatis causa. Sed u-
 trum horum generum tibi elegeris, ita
 palos deponas constituasq; , ut modi-
 co inter se distent interuallo, ut proni
 in aggerem (pro situ uidelicet & forma
 ipsius) procumbant, utq; in terram fistu-
 cis adigantur, & tanta firmitudine defi-
 gantur, ne quati locòq; moueri queât.
 Non enim uis aquarum sola, assiduo
 appulsu palos labefactat, sed suo quoq;
 tempore glacies oborta, & cum ipsis
 palis per gelua, quasi quibusdā uincu-
 lis, connexa, subeunte subito flumine
 extumefacta, & ipsa in altum tollitur, et
 unà secum uallum & septa attollit, ac
 totum non rarò opus dissoluit dissipât
 q;. Quocirca magis probandum est cõ-
 silium eorum, qui perennitati consu-

lentes, è saxo potius, quam è ligno, ual-
lum conficiunt. Quantumuis enim li-
gnarium consolidas opus, non longo
tamen tempore illud perennabit, uel à
fluctibus laxatū, uel ab humore corrup-
tum, uel si alia calamitas defuerit, ipsa
uetustate putrefactū. At saxa maximè
firmas ad æternitatem habent uirtu-
tes, sed cum non ubiq; locorum adsit
faxorum copia, atq; ubi etiam illa adest
multos tamen magnitudo impensa-
rum ab ædificando lapideo uallo deter-
ret: absurdum non fuerit, ijs, qui aut
sponte, aut necessitate, ad syluas confu-
giunt, delectum arborum demonstra-
re, quæ ad uetustatem magis aut minus
habiles, præsertim in humore habentur,
dum prius moniti mihi sint piscinarij,
ut loca in piscinis aperta omnia, ad quæ
piscines fugam meditantur, densioribus
sepibus obsepiāt, uinciāntq; cannales
confibulis ligneis, ne loco cedāt aut de-
hiscant.

QVÆ

V A E N A M M A T E R I E S

ad septa piscinarum magis idonea Cap. 7

IN piscinis Quercus usu optima ad
cuncta prorsus opera, eò quòd sine
uitijs diutissimè perennat, siue aquis
immersa, siue terra adobruta fuerit.
Proximum, ad perferendam in humo-
re atatem, locum Abies obtinet, eaq;
ratione ad cannales, quos in piscinis ag-
geri substernimus, extruendos, post
Quercum maximè legitur, similiter ad
embolum erigendum, uulgò Statili-
num appellamus, columellam uideli-
cet illam cannali superstantem, oriq;
eiusdem iniectam, ne aquas cannalis ni-
si nobis uolentibus permittentibusq;
uel hauriat, uel euomat. Coràm aderà
cùm agger ab imo solo uitiatus in pisci-
na mea Blanensi instauraretur. ibi
me expectante cannalis Abiegnus
terra erutus fuit libro & ligno ita ui-
rens, ut existimarem, non pridem
sepultum fuisse. Ecce tibi è proxima

moletrina senex superuenit, intuitusq;
annalem: hunc ego, inquit, ante annos
circiter quinquaginta obruendū hoc
loci meis manibus adiuui. Cum ad hæc
subriderem: haud nugor, inquit, Here,
statimq; inde abiens in uicum, ac paulò
post reuertens, adduxit tres preterea se
cum compari ætate testes, eadem de se
necta cannalis commemorantes. Venit
tandem mihi in mentem, me nescio
quid super hac re in Plinianis libris le-
gisse, nec memoria fefellit, quippe lecti-
onē repetendo, ista apud Pliniū lib. 7.
uerba de Abiete scripta, reperi: Tradūt
& Abietem circa germinationes decort-
icatam, qua diximus luna, aquis non
corrumpti. Sed uiderint, qui Plinio au-
thores fuerunt, cur Abietem decorti-
candam tradiderint: à piscinarijs no-
stratibus stat experimentum, Abietem
cum suo cortice aquis demersam, lon-
gius quàm delibratam perdurare: du-
rat & *Alnus* in humore, durat *Pinus*, *Fa-*
gus,

gus, Iuglans, Iuniperus. Ipsum autem robur, magis in terra, quàm in aqua defossium firmum habetur. E diuerso Vlmus in perflatu diu incolumis permānet, ideoq; ad incilia & septa, & alia in piscinis necessaria, quercu deficiente, admouet. At Aesculū, Salix, & Betulla nec in afflatu, nec in humore idoneæ, quia utrobq; locorum celeriter marcescunt. Betullam Plinius Gallicam arborem uocat, mirabili candore atq; tenuitate terribilem magistratuum uirgis: quasi in Germania, Bohemiâq; , ueluti indigena, & uicinis circum regionibus non arborescat.

DE INCILLI, SEPTIS,

Emissario. Cap. 8

Quid sint incilia, quid septa, nemo melius quàm Iurispriti docebūt. Sic igitur Vlpianus in libello de riuis utrumq; uocabulum diffinit: Incile, in-
quiens, locus est depressus, ad latus flu-

minum, ex eo dictus quòd incidatur.
Quippe inciditur uel lapis, uel terra, un-
de primum aqua ex flumine in piscinas
agipossit. Septa sunt ea, quæ ad locile
opponuntur aquæ deriuandæ, compel-
lendæ uel ex flumine causa, siue lapidea,
siue ex alia qualibet materia, ad conti-
nendam transmittendâq; aquam, ex-
cogitata. Et quia non rarò contingit, ut
redundantibus fluminibus ipsæ aquæ
fluminis septa supergressæ, aggeré quo-
q; in piscina superueniant: si nullû pro-
pè Emissarium adfuerit, non est com-
mittendum, ut defiat, sed per tempus
curandum, ut paratum illud extructum
q; habeamus, uel interius, patefacto in
extrema parte aggere, eodémq; palis, ti-
gnis, tabulis robustis, aduersus impetus
aquarum præmunito, uel exterius, iux-
ta latus aggeris perpetua fossa ducta,
per quâ locus è fluuiio patefeat. Quip-
pe non aliud est Emissarium, quàm lo-
cus patulus, per quem aqua superuaca
neat

DE PISCINIS LIB. III 53

nea è piscina, aut lacu, stagnóue, emit-
tur. Hinc Suetonius de Claudio Cæsare
Fecit, inquit, & emissarium Fucini la-
cus, portúm q̃ Ostiensem. Hæc de ædi-
ficijs & substructionibus piscinarum
dicta sufficiunt.

LIBRI TERTII

Proœmium.

NE solo nomine piscinas, (quod uti
q̃ fieret si solo nudóq̃ ædificio il-
larum contenti essemus) sed re quoq̃ ip-
sa illas possideamus, opus est aquæ du-
ctu, opus & piscibus deducendis, ut
nova uelut colonia, nouis suisq̃ colo-
nis impleatur: alioquin, si altero horû,
magis etiam si utroq̃ destituta fuerit,
meritò irridebitur. Quis enim sic agela-
stus est, ut non rideat piscinam aquis iu-
xtà ac piscibus carentem? Qualem nu-
per Eques quidam Boernus ad causas
agendas, quàm ad piscinas faciendas
aptior, dum beatam hoc nouo sibi of-

sibi officio captat uetulam, quasi uidelicet prateractiones, bellissimè quoque nosset rationes ædificandi piscinas, eò loci piscinam nouam constituit, quò nullus prorsus manantis aquæ humor ne aspirare quidem ad eam potuerit: lam hoc factò satis ridiculus, nisi insuper uerbis ipse magis adhuc ridendum se propinasset, dū de scaturiginè aquarum, non Aquilegum, sed Mosaica lege differit: accessit denique ad risum hic cumulus, quòd idem Eques uelut lupus frustra hians, sine præda dimissus est à dīte uidua, ibidem enim bolus ei, ubi uiduæ impensa, perierat. Quorsum ista ut sub hoc exemplo admoneamur, qd nobis sit fugiendum in constituendis piscinis, quidue sequendum: Nimirum hoc, ut non solūm aggere & uallo, sed aquis etiam & piscibus absolutam habeamus piscinam: à ductu igitur aquæ initiū sequentis narrationis sumamus.

DE PISCINIS. LIB. III 54
DE AQUA EDUCTA IN
piscinas Cap. 1

DVcuntur aquæ in piscinas è propinquis fluminibus, uel riuus, fontibusq; & lacubus, tum per fossas, tum per cannales, ad ripas fluminis, in loco superiore, ad incile depositos, ut per prona aquæ sua ui delabentes, nullo externo indigeant impulsu. Nam si flumè pari cum piscina libramento ad aquatum fuerit, præsidio obicis egebit, qui obex mole sua, ad utramq; ripam, qua altius eminet opposita, undam superuenientem pariter sustineat atollatq;, ac mox illam cogat, prono similiter lapsu in piscinam decurrere. Cæterùm si fluius infra libram humiliùs depressus iauerit, quàm ut ullo, cuiusuis rei obiectu extolli queat, rotam sublimiorem cum situlis aut modiolis aquam haurientibus, in alueo fluij constituemus, quæ impulsu fluctuum uersata præsta-

bit nobis, quod opus erit ad usum : si
 nihil horum fieri iniqua piscinæ & siti-
 culosa positio permiserit , de cœlo
 aquæ petendæ expectandæq; erunt, &
 ubi illæ per tempestates cum imbris
 uel alias cum pluuijs superuenerint, tū
 largius diffusas, quàm elicibus, quàm
 sulcis, in piscinas deriuabimus . Refert
 autem non parum, cœlestēsne, an mon-
 tanas, an campestres aquas inducamus,
 nam cœlum, ut incertas, sic etiam pi-
 scibus steriles, fundere solet : Steriles i-
 tem plerunq; montes, & præterea im-
 petu præcipites, atq; gelidiores, quàm
 amat in æstate Cyprinus . At ex planis
 campis unda profluens, quòd lento la-
 psu prorēpit, quòd solis calore tepet,
 quòd uario piscium genere redūdat, id
 circò omnium utilissima ad piscinas ha-
 betur. Iam dudum uicinum diligo me-
 um in piscinis colendis ualdè exercitū
 quòd cū me uideret nouam institue-
 re piscinam, idq; agere, ut proximum ri-
 uum sua

DE PISCINIS. LIB. III 57

tum sua sponte è montibus in piscinā
defluentem, in piscina concluderem, a-
micè & familiariter appellans : Quin-
tu, inquit flumen potius, quod paulò
longius præterfluit, in nouam tibi de-
ducis piscinam? Respondeo, me obuio
paratòq; humore uti malle, quàm eo,
quem & labore & pretio redimendum
mihi esse uideo. Subridens ille: Tu ergo
saxo & glarea piscinam, quàm piscibus
implere mauis : nam quid aliud præ-
ceps de ardua petra cadēs riuus, quàm
faxa & filices, sterilesq; arenas, secum
in ima peruehat? Còtra fluuius, inqt cū
sit diuersorū piscium alumnus, diuersis
quoq; & uarijs opib⁹, piscinā tibi faciet
opimiorē: Morē gessit benè còsulēti ui-
cino, ac benè mihi uertit còsiliū.

QVATENVS ET QVO-

modo, aquæ in piscinam nouam

sunt introducenda. Cap. 2

DUm crud⁹, & adhuc suspens⁹ ac ri-
mos⁹ agger est, nō amat neq; subi-

bitis neq; multis, neq; cōtinētibus, a-
quis adobruī. Et fiat, ut à principio sta-
tim uis aquarum, in eū inuadat: simul fi-
et, ut agger proptertenuitatē & aritate
suam uiolentiæ aquarum resistere ne-
queat sed cribri modo diffluat, a-
quas subinde percolando, uelut oneri
ob nimium humorem cedens, præ-
ceps prolabatur. Qui igitur diu incolu-
mem illum seruare uolunt, paulatim et
per interuallum, atq; ad certum mo-
dum, initio aquas intromittant. Paula-
tim ideò, quia aqua sensim & leniter ser-
pens, longè abest ab iniuria facienda.
Interualla porrò hanc habent utilita-
tem, quòd agger nouus, alternatim sic-
cus humectusq;, subsidit compressius
& corroborat firmius, modò ne nimi-
js undis compleatur, satis est ad dimidi-
um aggeris à principio stagnare aquam
illud præterea utilissimè de eadē aqua
riam restagnante præcipitur, ut illam
crebra mutatione renouemus, nouis
admissis

DE PISCINIS. LIB. III 19

admissis fluuijs, qui meatu suo ueterem aquam submoueant, nec patiantur ut partim ex rudi & inculto piscinæ solo, partim ex situ & cruditate arborum quibus uallamus & loricamus aggerem uitium, amaritudinēq;, & malum odorem, contrahant, quippè his rébus, quasi uenenis, imbuti pisces plerunq; moriuntur. Rem ità uti mihi contigit narro. Extruxeram in prædio meo, ex recens defectis roboribus, & adhuc uirus ex cruditate redolentibus, Viuarium, in quo pisces uelut in penore longæ usionis gratia recondere, ac tum statim inhibueram, ne uillicus ullos pisces uiuario, nisi benè antè permadefacto, concrederet. Impatiens ille moræ, non paruum Cyprinorum numerū crudo uiuario credere audet, postridiēq; ad me reuertens, Cyprinos ad unum omnes, ex aqua corrupta, mortuos esse renunciat, culpam agnoscit, ueniam errati, & transgressi imperij, orat, atq; im-

petrat, hac lege, ut magis posthac sobri
 è sapiat, magisq; obedienter iussis au-
 scultet. Hucusq; de aquarum producti
 onibus.

*DE FOETV CYPRINO-
 rum in piscinas suo tempore transferendo.*

Cap. 3.

A Quis iam quantum satis est in no
 ua piscina restagnantibus, sequit-
 ur, ut foetus Cyprinorum, cuius in pri-
 mis causa aquæ colliguntur, in illas ex
 seminarijs suis transferatur. Duo autè
 tempora eius transferendi habentur
 tempestiua, Veris & Autumni: Ac Ver-
 nale quidem tempus adedè est tempesti-
 uum, ut quamlibet tunc Cyprini ætatè,
 siue anniculam, siue bimam, siue trimã,
 citra ullam noxam, contrectare, & de
 seminario in piscinam transferre queas
 At in autumno propter instantem hye-
 mem, & undas assiduò fluctuantes, peri-
 culosè feceris, si teneriorem minorem
 q; bien-

q̄biennio aut triennio transtuleris. Ni-
 hilominus reperiuntur, qui autumnū
 Veri anteponant, hac inducti persuasio-
 ne, quod Cyprini, quod maturius semi-
 naria deferant, & ad ipsas piscinas tem-
 pestiuius deducuntur, eò celerius pa-
 bula uberiora præcipiunt. Fortasse non
 improbanda ratio hæc uideretur, si Cy-
 prini per hyemem pascereantur. sed cū
 illo tempore in cubilibus suis iaceant
 conditi, nec inde ad solennem pastum
 in uada piscinarum, ante ueris initium
 progrediantur, qui fieri potest, ut in pa-
 scēdo antecedāt uernales Cyprinos, cū
 utriq; eodē tēpore (nempe initio ueris)
 destinata in piscinis cōmuniāq; palcu-
 a affectēt? Proinde mihi magis proba-
 tur, eos, quib⁹ Autumnus placet, ex ne-
 cessitate poti⁹, quàm ex utilitate, ad eū-
 dem Autumnū cōfugere, quoniā alio
 tēpore tantam cogendæ colligendæ-
 q; aquæ in piscinas præsertim maiores,
 potestatem non habeant. Cæterum ubi

copia humoris in Vere haberi potest, ibi mea sententia præstiterit, post peractam in autumnno piscationem, per reliquum instantis & perseverantis hyemis tempus, vacuas aquis piscinas relinquere, ut hybernis pruinis, pluuijs, gelicidijs, fermentescant, quàm committere, ut assiduis inundationibus collutescant: quandoquidem non lutum est, sed uber potius terræ, quod Cyprinos opimiores facit. Foetui autē transferendo, hora matutina, diēsque à uento & tempestatibus quietus, deligitur, ne calore meridiano, flatuque uentorum, ac præcipuè Austri, corpus Cyprinorum imbecillum uale tudine, tentetur. Curā dum præterea ne Dolia, in quibus foetus transuehitur, plus æquo refercian- tur: nam si id factum fuerit, Cyprini multo compressu attrituque desquamantur, uitæque inde periculum adeunt. Vsu peritiores hunc modum in tali re adhibent, ut æquis partibus dolium diuidant,

dant, dimidiūmq; eius aqua, alterū dimidium Cyprinis impleant, ac quò uolunt sine ulla iniuria deuehunt. Non minor rurſ⁹ cura, in doliis exinaniendis erit aduocāda: nam tum quoq; Cyprini nobis periclitantur, ſi temerè ex dolijs uelut abiecti, in terram uel in lutum effunduntur: ſaluti fuerit, linteum uel reticulum ob os dolijs prætendere, ſenſim q; inde piſces decidentes excipere, atq; exceptos in aquam piſcinæ paulò altioris puriorēq; deportare, ibidēmq; reticulo explicato, poteſtatē eis facere ſua ſponte aut natandi aut demergendi. Sed cum in rem noſtram maximè inter ſit, ut probatiſſimum genus ſtirpis in piſcinis clauſū habeamus, ne in hac quoq; re, per inſcitiam labamur, electionē probatoris foetus indicabimus.

*QVAE SPECTANDA IN
foetu ad piſcinas transferendo, & unde ſit
transferendus. Cap. 4*

Diligenter est aduertendum in legē
do foetu Cyprinorum, ne exole-
tus pro tenero, neue degener pro nobi-
li subrepat, fructūq; nos, quem ex incre-
mento eius speramus, defraudet. Ergo si
gna generosi, & bonæ indolis Cyprini,
hæc habeto: Si caput exiguum inerit, si
oculi emisitij, si uenter capacior disten-
tiōq; si pinnae, & squamæ nō luteæ aut
luridæ, sed nitidæ & subcandidæ, totū
deniq; corpus si quadratum magis, quā
longum apparuerit. Nam qui uastum
caput circumtulit, tenuemq; inglori-
us aluum traxerit, aut qui eandem intē-
pestiuo ouorum semine completam
habuerit, squamāsque calore infecerit,
hic uetus est, & degener, atq; longē à pi-
scinis summouendus, quia nec ad sagi-
nam, nec ad incrementum appositus.
Non rarò tamen etiam probatus in suo
loco Cyprinorum foetus, si ex meliore
statu deteriorem sortitur locum, dege-
nerat, succum oblitus priorem. Idcir-
co quoties

eo quoties foris illæ nostro ære paratur, nunquam est ab oraculo piscinariorum decedendum, quo monemur, ut secundo flumine foetum Cyprinorum à nobis emptum in piscinas deuehamus, id est, de æditiore loco in planiorem, de frigidiore in tepidiorem, de steriliore in uberiorem. Ita fore, ut hanc curam nostram, uberrimus atq; laudatissimus pinguium Cyprinorum piscatus consequatur, dummodo adsit in piscinis adimplendis modus.

QUANTVS CVIQVE

*piscinæ Cyprinorum numerus sit
contribuendus. Cap. 5*

Proxima à delectu Cyprinorum debet esse cura de numero, quem cuiq; piscine p modulo suo attribuere cōueniat, ne si numero Cyprinorū maiore illas, quàm quæ alere ualeāt oneraueris, te quoq; dispēdio oneres: graciles uidelicet ex fame et tēes pisces, gracili etiā et tēui pretio distrahēdo, sin iusto mi

minorem illis numerum assignaueris, ne ex defectu piscium, rursus præsenti feriare damno, cum liceat utrumque in commodum vitare adhibito uidelicet (quem oportet) unicuique piscinæ legitimo numero. Quid est autem, cur piscinarij uel in hac arte, agricolis & Vinitoribus concedere debeant, ut non similiter atque illi compræhensam seminum summam, quam piscinis credituri sunt, habeant? quando pariter, atque illi periuera, sementem in piscinis faciant. Est uero multo longius latiusque piscinari-um, quam agreste iugerum. Nam hoc, quemadmodum nos in agris metimur, duodecim in longum funiculos, & duos tantum in latum complectitur. At illud alterum in piscinis, uiginti quocunque uersus funiculos (quorum quidem longitudinem antea dimessi sumus) efficit. Quum igitur unius iugeri hac longiore dimensione magnitudinem piscina impleuerit, Cyprinos ad alendum adole-
scendumque

DE PISCINIS. LIB. III 67

scendumq; destinatos (si modò pingue
solum infundo subfiderit) quinquagi-
es sexagenos, hoc est, ter mille Cypri-
nos alere non incomodè poterit: hic
deniq; numerus pingui iugero, tanquā
legitimus semper attribuitur, minor ali-
quantò mediocri, minimus macro. Sic
deinceps in minoribus etiam piscinis,
cuius parti iugeri, pro rata mensuræ e-
ius portione, maiorem minoremq; nu-
merum, uti loci conditio postulauerit,
attribues. Non autem temerè fit, cur pi-
scinarij sexagenarium numerum, in re-
censendis ad piscinas Cyprinis Lucis-
q; preter ceteros sibi assumāt. Sed certa
subest ratio, quamobrem id faciāt: Nem-
pe ista, quòd sexagenarius alijs nume-
ris commodius Arithmetica ratione in
plures distribuitur partes. Quæ res
quantam opportunitatem in emendis
uèdendisq; uel sumatim, uel per partes,
piscibus habeat, suo quisq; sensu facile
percipere potest. Primum igitur si sexa-

genariū in duas æquas partes diuidas fi
 et triginta, pars tertia fiēt uiginti, pars
 quarta quindecim, quinta duodecim,
 sexta decē. Atq; hoc modo ulteri⁹ pro
 grediendo, pars decima fiēt sex, duode-
 cima fiēt quīq; quindecima quatuor, ui-
 gesima tria, trigesima duo, donec pars
 ultima sexagenarij in monadē desinēs,
 finem āplius secādi numerū faciat. Siue
 igitur summam, ut dixi, siue particula-
 tim distrahere pisces uolueris, numerū
 sexagenario ad eam rem commodiorē
 nullum alium dabis. Interim tamen &
 illa commoditas maximē complecten-
 da, quam seminaria domi comparata in-
 structaq; solent piscinarijs præstare.

BONVS PATER FAMILIAS

seminaria Cyprinorum domi con-

stituta debet habere. Cap. 6.

VErba Catonis sunt: Patrem fami-
 liās uendacem, nō emacē esse o-
 portet. lam si nulla alia propagandæ so-
 bolis

bolis causa nobis adesset, hæc sola satis
 magna uideri debet, ut ne foetum Cy-
 prinorum foris emere cogamur, quem
 domi gratuitò per industriam nostram
 habere possumus. Sed multa præterea
 alia sunt, quæ adhortari atq; persuade-
 re debent piscinarijs, ut sibi in fundo su-
 o seminaria comparent. Nam ubi pro-
 copia domestica facere delectum fœ-
 tus licet, ibi nihil obstat, quo minus il-
 lum maximè probatum nobis deliga-
 mus. Deinde in manu nostra situm est,
 quo tempore foetum piscari, & quan-
 do eundem ex uiuarijs in piscinas tem-
 pestiuissimè trāsferre uoluerimus: quo-
 rum neutrum facilè nobis continget, si
 illū in alieno solo parabimus, sed is cu-
 ius fundus erit, suo sibi tempore, non
 nostro, foetum piscabitur, sibiq; à pesca-
 tu probatiorem deliget, nobis obtru-
 det reijculum: Heus, inquit, pro-
 ximus sum egomet mihi: tum non
 rarò usu uenit, ut nulla prorsus se-

mina apud vicinum quouis precio cō-
mutanda reperiāmus. Interdum ut re-
perta quoq; non emisse, quā emisse,
fuerit utilius, propter miscellaneam tur-
bā ex nouo ueteriq; ac retorrido foetu
permixtā. Quid uectura tandem? quid
sumptus & impensæ? quid cætera incō-
moda, quæ peregrè ambulante comi-
tari assolent, nonne malum malo accu-
mulabunt? Idq; nostra prorsus culpa,
per quos stat, quo minus domi consti-
tuta seminaria habeamus, unde liceat
non modò leuatos omni onere mole-
stiaq; uiuere, sed etiam quotannis ali-
quid ex uēdito superuacaneo foetu lu-
cri facere. Sagacissimè Vergili⁹ de poste-
ritate stirpis nobis consulit, inquiens:

*Semper enim refice: ac, ne pōst amissā requiras
Antè ueni, & sobolē armēto sortire quotānis.*

DE POSITIONE SEMI-
nariorum. Cap. 7.

Locus uiuarijs, sementi faciundæ
destinatis, non ita morosè, uti ma-
ioribus

ioribus piscinis, in quibus iam adultus nutritur Cyprinus, quæritur: Sed talia uiuaria in quouis fundi uel angustiore recessu, modò riguo, institui rectè possunt. Nec enim amplum terræ spacium, nec apricum ualdè situm, nec solū pingue lætūmq; desiderāt cū in hoc duntaxat huiusmodi uiuaria parentur, ut semina contineant, mox aliò ad uberiora pascua trasferenda. Animaduerte tamen diligenter, ut locum seminariis arenosum, non cœnosum, deligas: quoniam oua Cyprinorum, quæ ex mutuo attritu in cœnum decidunt, animari, uelut à luto præfocata, nequeunt, ac sola illa facilè animantur, quæ in uadosis deponuntur arenis. Constituuntur autem uiuaria eodē planè modo, quo grandiores piscinæ: Nimirum aggere, uallo, loricula, cannali, emissario, & septis. Nisi quòd pro modulo uiuariorum, modus quoq; substructionum & sumptuum contrahitur. Quo uerò ma-

maiorē tibi illorū copiam paraueris, eō lō
giorē habebis facultatem deligendi ex
Cyprinis semina, quæ tū ad incrementū
tū ad saginā, uidebūtur esse magis ido-
nea. Nā alio, in uiuario nasci, alio adole-
scere, alio pergliscere, Cyprin⁹ solet, eā-
q; ob causam separatas etiam alijs locis
desiderat piscinas.

DE TRIFARIA PISCINARVM

per classes distinctione. Cap. 8,

Quemadmodum Pausias, & cæte-
ri pictores eiusdem generis, auto-
re Varrone, loculatas magnas habere
solebant arculas, ubi diuersi illis ines-
sent colores, ita nos quoq; in latifundijs
nostris, loculatas habere piscinas cō-
ueniens est, ubi dispares annis & uiri-
bus, pisces, locis etiam disparibus dis-
clusos habeamus. Id enim in primis est
piscinarijs utile, habere foetum Cypri-
norū ita per piscinas diuisum, ut statim
sciāt, ūde primi, ūde alterius, ūde tertij
āni, foetū depromāt, et quo quēq; eorū
pro

pro ætate sua transferant. Piscibus dein
ualdè conducet, ut pares uita & annis,
cum paribus congregentur, quo facili-
us perueniant ad parem incrementi ma-
turitatem. Satis autem est in tres classes
distributas nos habere piscinas, ut pri-
ma sit, in qua primam Cyprinorum pul-
liciem enutrimus, eaq; minimam postu-
lat piscinam, quia minimos continere
solet Cyprinos: In maiorem secundæ
classis, id est, secundi anni transferri de-
bent Cyprini: In tertiam, eandemq; ma-
ximam, non alius, quàm saginæ destina-
tus foetus, est traducendus, numero cer-
to, & pro modo piscinæ distincto. Nam
in illam minimè fortis piscinulam, solas
matrices concludimus: Non plures in-
terdum quam tres, interdum nouē aut
quindecim. Valdè enim ferax genus
Cyprinorum est, ac tanta celeritate at-
teritur, ut uisum penè fallat.

DE ATTRITV CYPRINO-

rum Luciorumq; Cap. 9.

Admissarios Cyprinos uulgius piscatorum. Terdellones cognominat, quod more complurium piscium terendo, mutuūq; contractu, uentres confricando, solennem Hymenzum peragunt, idq; faciunt, uel Aprili, uel Maio mense, prout prius aut posterius ex tepore aquarum cupido, uenenum illorum, elicitur. Qua instante & titillate, masculus aded plenos humoris lactei, peruiosq; meatus exhibet, ut si uel leuissimè aluū, eius manu comprimās, inde tibi continuū semen effluat. Ostēdit & femella sub idem tempus, mutuae cupiditatis & uoluptatis signa, dum solito magis aluum ouis inturgescentem praefert, & quantum potest marem cōsectans fricari, aluūq; ouis resoluerē accelerat. Scribit Aristoteles lib. vi. naturalis historiae, tredecim saepenumero & quatuordecim Cyprinos singulas foeminas affectari, ac si quando tardius mares occurrant, ultrò illas desiderio naturali

naturali accensas, obuiam prodire, ut
uentres marium rostris petant, semen-
q; genitale, animandi foetus gratia elici-
ant; nam nisi uitali maris semine,
oua aspersa fuerint, haud animantur. Nō
omnibus id contingit ouis in tanta
multitudine, alioqui replerentur maria
& stagna, (ut prodit Plinius) cū singu-
li uteri innumerabilia concipiant. Au-
tore, est idem Aristoteles, qua Cyprino-
rum foetifico semine cōtacta, eadem di-
e ad magnitudinem milij excreescere.
A trimatu Cyprini edere uitalem foetū
incipiunt, eduntq; ultra annum trigesi-
mum; Cæterū hic præcauto opus est,
ne partus tempore, uel Perca piscis, uel
Lucius, interueniat, quōd illa in oua re-
cens exclusa statim inuadat: rursus Lu-
cius in partum iam animatum hostili-
ter grassetur, Huius aded Lucij satus,
non aliter atq; Cyprini, attritu scilicet
similiter uentrium (nisi quōd paulō ma-
turius, nempe circiter æquinoctiū uer-

num peragitur.

SEMELNE CYPRINVS SIN PISCINIS, an sæpius (ut in mari fit) pariat? Cap. 10.

A Cumbebant mēse principis mei Stanislai, proceres nonnulli piscinarij quales Cicero Tritones appellat: in eo conuiuio cū nullus fermē sermo crebrior, quā de piscinis, percrebuisset, rogat tandem unus cæteros, de partu Cyprinorum, utrum simplex ille, in annos singulos, an multiplex foret: qui proximē assidebat, uideri sibi, ait, Cyprinum semel tantū in singulos annos, perinde ut Lucium, & complures alios pisces, parere. Qui fit igitur, inquitrogator, ut in uno Cyprinorum seminario, non duplici modo, sed etiam triplici uarietate magnitudinēq, foetus distinctus reperiatur? Respondet alter ille, nequaquam uarietatem eiusmodi illinc prouenire quōd ijdē Cyprini sæpius quā semel foetificarent, sed quōd ex eisdem, alij tempestiuus, alij serius,

serius, oua excluderent : Nutante sententia, atq; eò magis, quòd ego tunc etiam unà accumbens, ad confirmandū hāc opinionē, simile quiddā de Thynnīs in medium adducebam : Aristotelē (inquiens) tradere, foetum Thynnā semel duntaxat intra annum uterum gestare, sed quoniā partē foetus prematurē, partem tardius, producat, existimari eodem anno bis pręgnantem fieri, bisq; parere. Ibi non nemo talium rerum ualdē curiosus interpellat, inquiens : si semel tantum Cyprini quotannis progenerant, scire aucto, unde accidat, ut in uiuario, in quo non multi Cyprini, ut de his possit dici, quòd alij anteuertierint alijs, sed in quo solus maritus cum sola coniuge attinetur conclusus, in eo tamen aut duplex, aut triplex foetus, tempore diuerso atq; distantī editus, inueniatur? Nihil habentibus cōuiuis, quod adhuc responderent: addit idem, se nō solum persuasum habere, ter in æstate

Cyprinum parere, sed nec cum eo contendere uelle, si quis dicat, eundem uel in Autumno etiam factum edere, quando illo quoque tempore aluum ovis grauem gestare deprehendatur, sed certum se habere, quod huiusmodi foetus uelut abortiuus, sine uita tunc effunditur. Cur igitur in mari, ut uult Oppianus quinques, ut Plinius & Aristoteles sexies, Cyprini citra noxam pariunt? an quia Venus eorum minus hebetatur, qui liberi in mari, quam qui captiui in piscinis uiuunt? an loci ipsius natura huic quoque fecunditati aliqua ex parte subseruit, id quod Aristoteles credere uisus est libro quinto de natura animalium, ita super hac rescribens: Diuersum regionis situm, locorumque discrimina, non solum ad haec ualere conferreque plurimum, ut pisces in uno loco, quam in altero, excrescant foelicius, non secus atque arbores & stirpes, sed iidem etiam, ut alibi saepius cocant pariantque, alibi

birari^o. Sed nimis longū loquor de Cy-
prinis, tātò deinceps breui^o de Lucijs.

LVCII QVO TEMPORE IN PI-
scinas tempestiuissimè dedu-
catur. Cap. ii.

Faciunt hoc cultores hortorum, ut
non prius in areas recens consitas
runcatorem ire patiantur, quàm uide-
rint illas superuacaneis & inutilibus
herbis iam occupatas, alioquin intem-
pestiuus runcator, utilia insuper semi-
na proculcabit, nedùm ut eruncet no-
xia: quantò magis nos facere congru-
ens est, ne Lucium, stirpis Cyprinæ cla-
dem atq; exitium, nisi cùm fuerit tēpe-
stium, in piscinam deducamus. Non
in quolibet, sed in eas duntaxat, quas
in tertiam classē, nempe illam maxi-
mam, reposuimus, in qua sæpenuerò
usu uenit, ut interueniente attritu Cy-
prinorum, ætate iam maiorum, tot no-
uis, tāmque multis exundent piscinæ
foetibus, ut pascua tātæ multitudini sub

ministrare non ualeant, ac tunc igitur
maximè per tempus, deducitur Lucius
qui ore & dente suo nimiam sobolis
nouæ luxuriem depascatur. Pro magni-
tudine autem piscinæ & foetus multitu-
dine, plures paucioresue Lucij in illam
admittuntur, nec caret admissio ista cõ-
pèdio, proptereà puòd Lucij superfluo
foetu Cyprinorum satiati, nõ modò ma-
ius, sed etiam celerius corporis sui in-
crementum capiunt, atq; inde ma-
iore quoq; precio grandiores diuèdũ-
tur. Memini in sexaginta Lucios, hoc
modo, quo iã statim dixi, in piscinis sa-
ginatos, precium in Morauia, quater de-
nos aureos nũmos fuisse, tũ cum Sigis-
mũdus Poloniæ Rex cultu prorsus &
comitatu regio (nã ad tria millia equitũ
eum comitabantur) ex Gracouia, Vien-
nam se ad Cæsarem Maximilianũ & ad-
Vladislaum fratrem germanum, Panno-
niæ atq; Boemiæ regẽ cõferẽs, hospitio
Cæsarij à p̃ncipe meo Stãislao except⁹
esset

esset. Cæterum non ita dictu promptu est, qui fiat accidatq, ut in piscinis, quæ de nullo flumine, aut riuo unde Lucius unà influere queat, sed quæ de cœlo tantum & nubibus humorem accipiunt, Lucius tamen in illis reperiatur.

QUAE SIT OPINIO DE LUCI

is, cur sua sponte in piscinas super-

ueniant Cap. 12

An sirationem à Philosophis prodi-
tam, unde nam Lucij sua sponte
piscinas introeant, nō habeo quam uel-
lem, ipsam interim opinionem quoq;
tacitus supprimam, quam piscinarij in-
uulgum spargunt? Ego uerò libentius
hic opinione uel idiotarum utar, quàm
ut cum Athenæo & Philarcho philoso-
phiæ studiosis affirmare audeā, pisces
aliquando de cœlo in terram cum plu-
uia pluuisse. Ad nos scilicet eius generis
pluuiæ, nunquam perueniunt: at non
rarò anaticulæ ad piscinas nostras ad-
volant, ut ingluuiem suam uel foetu

uel ouis, tam Luciorum, quam Cypri-
norum, expleant. Propiorem itaq; ueri
habet speciem, id quod piscinarij autu-
mant. Anaticulas dum semine lucio-
rum uentrem plenum, & adhuc crudū
uomitū ad piscinas exonérāt, simul eas-
dem piscinas semine illo egesto etiam
conferere, Luciosq; ex eo satū animari.
Mirentur hæc illi, qui apud Plinium de
Aristotele mutuantes ista de pernici-
bus, non legerunt, si contra mares stete-
rint foeminae, aura ab his flante prægnā-
tes fieri: hiantes autem exerta lingua, in-
quit, per id tempus æstuant, concipi-
untq; superuolantium afflatu, sæpe uo-
ce tantū audita masculi. Hæc Plinius.
Iam quid de equis M. Varro narrat, si
uacat audi: In foetura (ait) res incredibi-
lis est in Hispania, sed est uera. Quod in
Lusitania ad Oceanum, in ea regione, u-
bi est oppidum Olyssippo- quædam è ué-
to cōcipiunt Equæ, ut hic gallinæ quæ
solent, quarum oua, Hypenemia ap-
pellant?

pellant? Vt nunc taceam gentes ad Borysthenem fluuium habitantes, quæ sine ulla uarietate sermonis, quoties ad nos ueniunt, omnes asseuerant, piscinas in sua regione à piscatu rarissimè de nuò seminari, sed suapte sponte piscibus illas, siue ex terreno humore, seu ex cœlesti influxu, coortis, redundare. Sed ne cui fastidio sim, dum nouam & inusitatam opinionem excedentia refero, finem dicendi faciam, & ad institutam narrandi de piscinis rationem in sequenti hoc libello, me transferam.

LIBELLI QVARTI

Proœmiolum.

Non minor est uirtus, quàm quærere, parta tueri. Cùm igitur in quærendis atq; parandis piscinis, hæcenus curam, qua diligentia fieri potuit, cōtribimus: par est, ut iam deinceps uideamus, ne bene parta malè nobis dilabantur, si fortè ratio nos & solertia destitue

rint, quibus res piscinaria conseruatur. In primis itaq; ratio erit aduocanda, qua noscamus, quid, & quomodo, in piscinis tuendis, agendum nobis sit, de inde solertia efficiet, ut sedulò & scitè, bonòq; exitu, agenda peragamus. Colligitur autem ratio, quam quisq; custodiendis piscinis præpositus sequi debet, ex quibusdam piscinariorum præceptiunculis, quas nos in hoc libello quarto, per quatuor temporum interualla digestas, explicabimus: ut futurus piscinarum Tutor, separatim sciat, quidei sit per uernum tempus faciendum, quid æstate sequendum, quid Autumno & hyeme curandum: & unde melius, quàm ab officio Tutoris auspicabimur?

DE OFFICIO TUTORIS

piscinarum. Cap. I.

Qui curæ piscinarum præpositus fuerit, tria sibi potissimè curanda esse sciat. Primè ea, quæ ad aquas ptinèt
deinde

deinde ea, quæ ad pisces, tertia postremo cura totam complectitur piscinam. Circum aquas ista sunt obseruanda, ut ne unquam illæ necessario humore piscinas destituant: neu repenti ex cœlo procelloso audactæ, inûdationibus aggeri officiant, nèue, si diutius stagnauerint, putorem & situm noxium contrahant. At circum pisces ista procurabit, ut matrices in suis seminarijs, suo tempore foetificent, ut ipse foetus tempestiue, quò oportet, transferatur, cautèq; interim dum transfertur, & tractetur, & deuehatur, ut numerus pisciû apud dominum subscribatur, ut deniq; pisces bono modo in piscinis nutriantur. Nec enim natura quod uult, semper id per semet efficere potest, sed aliquoties ab industria operâq; nostra adiuuari desiderat. Hinc agrorû & uinearû cultû, hinc arborû insitione, hinc pecorû educatione, nō sua spōte, sed magis ab humana solertia, puenire uidem⁹. Cui ade

tiæ, Cyprinorum quoq; in piscinis sagi-
na, non nihil debet. Eas piscinas (nam
hoc tertio loco dicendum superest) cu-
ratorē sapiissimè obire oportet, & quid
quoquo loco sarcendum, uel instaurā-
dum sit, prouidere. Semper autem satis
superq; in piscinis adest, quo facto o-
pus sit, ut quod uel à uentis, uel à tem-
pestatibus, uel à uiolentijs aquarum, fu-
erit interruptum, & subinde prouiso, ne
quid damni ibidem uolucres, pecudes
homines faciant. Nam ubi custos abest
modò Mergi (quorum non unum ge-
nus) aduolantes, modò Lutræ piscinas
subeunt, liberè pisces deprædantur:
aggerem uerò proruunt & proculcant
sues, boues, equi, pastum ad piscinas ap-
puli, tum improbi pastores, consēpta,
quibus fuga piscium arcetur, interuel-
lunt, ac per loca interuulsa pisces, fugā
adornantes, excipiunt. Idcirco cum,
qui se piscinarum tutorem idoneū præ-
stare cupit, ambulare strenuè oportet,
et dili

& diligēter circūspicere, ne ullæ ad piscinas insidiæ cū lateāt, dum ne ita ābulēt, ut cū operā ostētare uult suā, uagēt potius, amœnitatēsq; & friuola captet, quāmpiscinas utiliter obeat. Sed iam, post communia, idem Tutor ad partes mihi est euocandus.

QVID IN VERE TUTOREM

curare conueniat. Cap. 2.

Versanè plusculum negotij circū piscinas exhibet, atq; in multas uariāsq; curas animum tutoris distrahit: quas ille tamen ita dispensare debet, ut ea quæ differri, nisi cum incommodo nequeunt, in primis conficiat, ac deinde suo tempore cætera. Minimè autem omnium differri uolunt ædificia, & munimenta, quæ ad uallum, & sapes, & ad alia septa, ueniunt instauranda. Quocirca primo quoq; tempore, cū se in Vere facultas operis faciundi obtulerit, Tutor id curet, ut quæ uel à flucti-

bus conuulsa, aut uetustate uitiata fuerint, ea refarciat, mox ut operam propurgandis elicibus, sulcis aquarijs, fossis, per quas niualis pluuialisq; humor in piscinas deriuatur, impendat: post aquas deriuatas, ut foetum per classes piscinarum distribuat, quoniam, ut antè dictum est, translatio cuiusuis foetus in Vere tempestiuissima habetur, ac tunc non die solum, sed etiam noctu (quia noctis magis quàm diei tempore Cypri ni per uoluptatem atteruntur) ad piscinas recurset, uideátq; ne quis tunc illis insidietur. Quippè non aliàs exceptu faciliores Cypri ni uidétur, quàm cum uelut cæci in amorem ruunt mutuum, incautiq; & per agmina, circum uada pererrant. Hoc eodem Veris tempore curator maxime præcipitur ut, quotiescunq; ruit umbriferum uer, totiens septa piscinarum, in quibus Cypri nus adultus pergliscit, ut recludat, imbrém que una cum fluminibus, limum secū & stercore

& stercorea ex uberiorib⁹ agris pertrahētib⁹, admittat. Nullū enim hoc Cypri-
nis gratus pabulū reperitur, nec unde
crassescant ocyus. Accedit simul ex tur-
bidis aquis ista quoq; piscinis utilitas,
quod aduenis piscibus, cum fluuiotūc
affluentibus, sine opera nostra & impē-
sa piscinæ adaugentur. Nam puris & de-
fæcatis aquis durantibus, rarus in pisci-
nas hospitem piscium adfluxus, con-
tingit.

QVID SIT IN ÆSTATE

procurandum. Cap. 3.

CONtrā in æstate facere curatorem
deceat, atq; inter prima accurare, ut
claustra circum piscinas, clausa habeat
omnia, ne quā adit⁹ in piscinas profluo
flumini pateat: maximè uidelicet tran-
quillo tunc & quieto statu opus est Cy-
prino, quā æstate maximè, propter latif-
sima & sibi gratissima pascua, illo ado-
lescit & pinguescit, si modò ociosè pas-
cit. Nec enim ab exercitio: sed ex ocio

matur. Ideoq; interclusis illo tempore
opus est septis, ne unda recens piscinas
influxat, ad cuius meatum oberret ma-
gis quàm pascatur Cyprinus. Ac ne pu-
tes solos Cyprinos ex inertia adipēs as-
sumere: prodit Plinius ad Cadaram, ru-
bri maris insulam, præcipua eius loci
quiete beluas ad immobilem magnitu-
dinem adolescere. Thynnos uerò in tā-
tum pinguescere, ut dehiscant. Quantū
autem unda iugiter manans Cyprinis æ-
state est aduersa, tantū pluuia leuiter
affluens grata & amica, qua de re Plini-
us: rursus, scitè & consideratè, pisces
(inquit) modicis imbribus gaudent alii
turq;. Quippe & harundines, quamuis
in palude progenerentur, non tamen sine im-
bre adoleſcunt: & aliàs ubicūq; pisces
in eadem aqua assidui sunt, nisi appluat
exanimantur: hæc Plinius. Sed cū in
hoc eodem capite mentio facta fuerit,
pastionis & harundinum: prius de ali-
mentis Cyprinorum, post de harundi-
ne extrir-

DE PISCINIS. LIB. III *¶*

ne extirpanda commemorabimus.

DE ALIMENTIS CYPRI-
norum. Cap. 4.

Tam etsi piscibus commune sit omni-
bus, præcipuam alimentorum suorū
partem ex aquis capere, sunt præterea
tamen alij quoq; cibi suo cuiq; pisciū
generi, secundum naturam suam, uelut
proprii. Nam, ut Aristoteles tradit, Cō-
gri, Murænæ, Lupi, carne tantum uescū-
tur, Mulli carne & alga, Scarus alga tan-
tummodo, Salpa alga & stercore, Capi-
tones limo. Ac ne psequar alios, quos
nunc persequi non est necesse, ipse ade-
o noster Cyprinus limo pascitur & are-
na glebæ permixta: & quanquam idem
à carne abstinet, lumbricos tamen ter-
ra erumpentes, culicésq; & muscas, a-
quis superuolitantes, libentissimè da-
pis gratia consecratur, adeo ut si propè
ociosus ambules, aurémq; tacitam, dū
insecta uenatur, adhibeas, clarè exaudi

as. ore illum suo quasi pophismata edere. Quid distinctius de passionibus Cyprinorum loquuntur, hanc ex insectis passionem, modò æstiuam, modò supernatam, cognominant: quoniam sursum uersus in summa uel tellure, uel aqua huiusmodi insecta per æstatem serpant uolitentq;. Illam uerò alteram, quam in fundo piscinæ, limus, & arena Cyprinis subministrat, appellant infernatæ, quia inferius sita est, adduntq; priore illa, quam hac posteriore, non solùm meliùs Cyprinos saginari, sed etiam carne fieri teneriores: nec id sine ratione, quòd ea, quæ iucundius suauiusq; sumuntur, mollius etiam teneriusq; nutriant. Non est autem dubitandum, quin hyeme quoq; in latebris altioris aquæ conditi, terreno pastu alantur, quando quidem illorum cubilia haud aliter tunc excauataprehendunt, quàm fues uolutabra sua excauare assolent. Vulgus insuper frumento aqua macerato, eiq;

to eique potui, quem à Cerere uocamus Cercuisiam destinato, clausos in ligneis uiuarijs Cyprinos pasci decreuit. Preterea figuluri creta, modico ignis calore adusta, fracibúsque olei subacta, quippe ex hoc pabulo pinguius etiam quam ex frumento, Cyprinus saginam induit. Itaque mirari interdum satis non est, miram Plinij diligentiam, ut quam ne hoc quidem olei condimentum, quo piscium obsonia interdum condiuntur, effugere potuerit. Sic enim, sed ualde strictim, libro nono, & quasi per transennam hanc rem aspiciens. Gustu (inquit) olei maximè, dein modicis imbribus gaudent alunturque.

DE EXTIRPANDA IN PISCINIS arundine.

Cap. 5.

Solet arundo post frequentes pluuias, si crassum latumque solū lubest

& modicè piscinis innatant aquæ, ce-
riter suboriri. & posteaquâ suborta cõ-
ualuerit, meliora Cyprinorum pascua,
quæ ad uada & oras in piscinis reperi-
tur, infestare, aliquoties totas piscinas
in quibus exiguus humor inest occupa-
re. Nam uis aquarum maior illam fruti-
cari non finit. Nouerunt hoc solertio-
res piscinarû curatores: quare etiam se-
dulò curant, ut uel uno statim fluxu pi-
scinas aquis ad iustum modum imple-
ant, uel post subductas aquas ut ne
quid humoris in illis (præsertim germi-
nationis cannarû tempore) relinquant
Difficile autem malum hoc ubi præua-
luit in piscinis extirpatur. Nam si ferro
succidas, lætior harundo, si face incen-
das, densior resurgit: tum si solas admo-
ueas manus, frangas citius, quàm eucl-
las. Sed nec uomeri faciliè cedit, quia al-
tius radices in terram agit, densiorèq;
illas inter se complexu innodat, quàm
ut enodari exarariq; possint. Sed hac
tandem

DE PISCINIS. LIB. III 59

tandem ratione in exitium eius non frustra incumbes, si æstiuo solstitio per plenam aquis piscinam monoxylō uectus, harundine tum falce inuadas, ita eadē falcem in demetenda harundine moderans, ut internodia ipsius duntaxat ea, quæ sup̄ter aquam merſa sunt, demetas. Fiet enim ut harundo per cauam calami plagam exhausta aqua, quæ uapore solis tunc est percalefacta, non secus in tabescat, ac si tabificum biberit uenum. Admonet Plinius ex occultissima illa rerum inter se Sympathia, ut falci apponamus filicem. Verba Plinij ex Lib. naturalis historiæ. xvij. ista sunt: A iunt filices, circa solstitium auulsas, nō renasci, nec harundine sectas, aut exaratas uomeri harundine imposita. Similiter & harundinem exarari filice uomeri imposita præcipiunt. Illud etiā, quod de extirpandis syluis apud eundem Plinium legi, adscribere non pigebit, quando frequenter accidat, ut piscinas in ne

moribus excitemus. Dicit igitur Plinius, Democritum secutus, extirpari sylvas lupini flore, in succo cicutæ uno die macerato, sparsisq; radicibus. Satis erat dictum de æstiuis operibus, nisi in eadem æstate Cyprini mala interdum ualetudine tentarentur.

DE MORBIS CYPRI-

norum. Cap. 6.

A Vthoridē Plinius lib. nono, morbos uniuersa genera piscium non sentire, uerū ægrotare singulos, manifestum facere aliquorum maciem, cū in eodem genere præpingues alij capiuntur: & de Siluro: Silurus (inquit) canicula exortu syderatur, & alias fulgore cōsopitur. Hoc & in mari accidere Cyprino putant. Imò haud dubiè constat, Cyprinos in mediterraneis quoq; piscinis, ui eius syderis afflari & marcefcere ac nonnunquam sine ullo remedio cōsopiri, præsertim si fulgur illud clarū, incidit

DE PISCINIS. LIB. III 97

incidit, quod dolia exhaurit intactis
operimentis, & quo matres grauidæ,
partu exanimato, uiuunt, citra ullum aliud
incommodum. Cæterum quoties
Cyprini non ex sydere, sed ex uitiata
corruptaq; in piscinis aqua, infestantur,
aut si quando ob exiguum humorem
malè ualere incipiunt, aduersus utrum
que incommodum, largiorum noua-
rum recentiumq; aquarum submissio,
ualde commodat. Interire autem pi-
sces, si in exigua nimis aqua diutius sta-
bulentur, non aliter quàm cætera ani-
mantia, si in exiguo aëre claudantur, ex-
imius animalium naturæ indagator A-
ristoteles testis est. Quin si accidat, ut
uel aliunde piscibus immineat pernici-
es, ut à Verbasco in piscinas proiecto,
aut à Cyclamini radice, quam idèd
ἡ δὲ ὀστρεὸν cognominant, aut à lacte Ti-
thimali herbæ, quam aliqui caprinam
lactucam, Cornelius marinam appel-
lat: tunc item nihil magis expedit, quàm

aquas mutare renouaréq;. Hoc eodem lacte Tithymali, si corpus alicuius inscriptum, & posteaquam inaruit inscriptio, cinere conspersum fuerit, narrat ita apparere literas, ut illas uel adultera queat legere. Super hæc. exitium piscibus aristolochia molitur, siquidem refert Plinius, se coram à piscatoribus Capaniæ contusam, immixta calce in mari sparsam fuisse, miraq; cupiditate pisces aduolasse, ac statim exanimatos fluitasse. Est & cannabis succus amarus piscibus mortifer, propter quod nos, qui in regionibus nostris tum cannabum piscinis abundamus, lege atq; multa uetamus, ne cui liceat cannabim iuxta piscinas macerare. Contra Apium omnibus piscibus morbo laborantibus, maximè est salutare, hoc ipso Plinio li. xx. in hæc uerba prodente. Pisces quoq; si ægrotent in piscinis, Apio uiridi recreantur. Nunc ad Autumnum properemus.

QVID

DE PISCINIS LIB. III

99

QV ID IN AV TV M N O

curatori agendum. Cap. 7

Sil piscatus in Autumno cessauerit, si fueritque in tempus uernum dilatus, cura autumnalis ad piscinas plus penè solatij quàm negotij præ se fert: Nempè Aucupium, quod feri de se anseres & anates, ad piscinas in autumno conuolantes, non sine uoluptate præbent. Quanto ego sæpenumero affici gaudio, quantalætitia efferri aucupes à piscinīs reuertentes spectauī, cum hero coram captos anserum, uel anatum, manipulos recenserent, cūmq; uicissim herus eorū aucupium, quasi rem plausibilem, non uocesola, sed nonnullo præterea auctario addito approbaret, ut esca tali uelut inescati, libentius aucupium repeterent, penūmq; domini subinde instruerent: Habet tamen & ipse autumnus curam ad piscinas aquis & Cyprinis completas peculiarem: quam qui per tempus curatores obierint, plurimum futu

h

ro incremento Cyprinorum conseruata.
 Ea est, ut ante hyemis aduentum, aquae
 ex piscinis, marginum tenus subducantur,
 ut illi ipsi margines aquis denudati,
 siccatiq; pruinis & gelicidijs hybernia
 fermentetur. Sed caueto, ne cū supuacaneis
 aquis, necessarias quoq; ex piscinis
 subducas: multò enim satius est fermento
 carere, quàm de salute piscium ob inopiam
 aquarum periclitari, praesertim si hyems
 imminet, de glacie & niuib; altioribus
 suspecta. Eodẽ Autũ no saepe immensum
 coelo uenit agmen aquarum: fac igitur,
 ut septis & cannalibus emissariisq;
 reclusis cuius per tempus occurras
 tempestati, antequam illa superueniens,
 calamitatẽ aliquam secum piscinis
 afferat.

DE HYEMALI PISCINARVM

procuracione. Cap. 8.

Non sunt, quanq̃ esse uideãtur, ne
 hyeme quidem circa piscinas Halcyonia.

DE PISCINIS LIB. III 101

cyonia. Nam glacies ipsa, quæ tranquillitatem tunc & securitatem tutoribus piscinarum polliceri putatur, quia circum undiq; rectos & clausos teneat atque custodiat pisces: magnum ex se periculi metum minatur, ne mole uidelicet sua & crassitudine pisces in piscina strangulet, dum facultatem haurienti liberè, reddendiq; spiritum illis adimis. Non rarè enim duobus pedibus, & eò amplius, alta glacies piscinis incubit, ad eandemq; altitudinem nix ibidem sæpius adaucta animam piscibus præcludit, si curator non interuenerit, qui & niuem compluribus ex locis piscinæ submoueat, & scrobes in iisdem locis, perfecta securi glacie, adaperiat, per quos se uegetabilis aura pisces rursus ualeat recreare. Signum euidentis imbecillitatis Cyprinorum habetur, si uelut anhelantes oscitantesq;, ad scrobem apertum conglobantur. Nam integri & uegeti, aut nusquam tunc comparèt,

aut si quando apparent, subito inde dilabuntur. Nihil in tali casu magis profuerit, quàm nouas ex flumine admittere aquas, quæ ueteres expellant. Spectaui ego non semel, cùm deficiente flumine, non esset, unde uetus expulsa è piscina aqua, renouarerur, Cyprinos languidiores circum scrobem oberrantes reticulo excipi, atq; inde ad uicinum flumen reficiendi causa transferri. Sed hæc prouinciam obire in magnis piscinis, in magnâq; piscium multitudine, quis facile queat? Forsitan melius, Petrus Rosenius, Procerum in Boemia nobilissimus, bonisq; literis eleganter excultus, suis consulebat piscibus, excogitata machinula, & rotis, quarum crebra ad piscinas uersatione, uitium aquarum quod ex longa quiete contraxerant, bellè perpurgabat, uirésq; ita piscium, putore affectas, recreabat. Super hæc custos hyberno tempore inuigilet, ut uecturas operarias, quas coloni nostri
ex more

DE PISCINIS LIB. III 103

ex more obeunt, in deuehunda materia
ad piscinas sarcindas necessaria, confi-
ciat, tunc cum niues adhuc supersunt,
cumq; trahis adhuc ipsi coloni utun-
tur, quibus multò expeditius, quàm pa-
lustris, robora subuehant. Nam uerno
tempore magna cum molestia ab agro
& aratro auelluntur. Quid igitur fieri
quoquo temporis interuallo ad pisci-
nas conueniat, iam, ut opinor, dictum
est satis superq;.

LIBRI QVINTI

Præfatiuncula.

Vintus & ultimus restat hu-
iusce fabulæ piscinariæ act⁹,
cæteris (quemadmodum in
comœdijs fieri solet) latior,
quia exitu iucundissimo piscinarijs ex-
optatissimòq; clauditur: Nempe quæ-
stu & lucro, quod ex piscatu & piscium
distractione prouenit uberrimum. Vt e-
nim non mœret Agricola ex mœsse, nec
uinitor ex uindemia, sed potius ambo

lætantur, cùm fructum (qualem maxime conuenit ex labore capere) percipiunt. Ita piscinarius refertam nummis ex piscatu thecam nummariam referens, lætum canit plaudite. Igitur primò de piscatu, & de his quæ ad piscatum pertinent, dicemus, mox quo pisces modo ad piscinas uenundâtur, dein quemadmodum ueteranæ piscinæ restituantur: postremò (pro coronide) adijciemus, uiuaria Salarum, quoniam fluuij, qui circum arcem rubram manant, festiuam eius generis piscium nobis copiam suppeditarunt.

DE TEMPORIBVS PISCANDI,

*& quæ ante piscatum instrumenta sunt
preparanda. Cap. i.*

Piscandi in piscinis duo tempora esse tempestiua, uernum nimirum & autumnale, iam antea indicauimus, cùm de translatione seminum Cyprinorum loqueremur, simulq; ostendimus, utrū
cōū

eorum tempus alteri præstaret. Sed si-
ue in autumnò, siue in uere, piscatus cõ-
tingat, fac ut instrumenta, quæ in pesca-
tum opus sunt, ante parata habeas, quã
piscari incipias, ne pòst in negotio ne-
gligenter incepto, sine exitu turpiter
hæreas. Inter præcipua autem opus est
uericulis minimùm duobus, uno ma-
iusculo, altero minusculo. Illud laxiori
bus maculis debet esse contextum ut
tenuiores pisces transmittat, ac solos
grandiores euerrat detineatq; hoc cõ-
ntra & maculis & nodis contrahitur.
foetum Cyprinorum in piscinis, aliõsq;
minoris incrementi pisces, & quos Ari-
stoteles *χυτὸς* uocat, quasi fusaneos di-
cas, quia fusim retibus capiantur, irreti-
at: deinde pòst irriteritos interceptosq;
pisces. opus est foliis, & uasis minimùm
bifariam diuisis, ut in alteris capti Lucij
in alteris Cyprini seponant, tãtisq; dũ uel
ibi statim distrahũt uel dilati aduiuaria
& secluseria plaustris & dolijs quæ

similiter ut folia adesse debent, perue-
hantur. Nam minores pisciculos in nas-
sis, & quallis, aqua defecatiore demer-
sis, recte incluseris. Itaq; quallos etiam
& nassas comparatas habere oportet,
& præterea cribra & in cernicula fora-
raminibus crebris pertusa, ut aquam
continuo percolent, ac pisces, quos de
promere ex folijs uolumus, contineant
ne si ipsis manibus illis sapius continga-
tur contrectenturq; , iniuriam ex fre-
quenti contactu accipiant, ueneantq;
ob eandem vilius. Et quoniam in pisci-
um minorum uenditione mensura,
non numero, utimur: uascula quoq; ad
certam mensuram dimensa, qualia sunt
urceoli, urnulæ, corbulæ, ut ad manum
habeamus curabimus, custodemq; in-
terea, dum piscatus durat, piscinis ad-
mouebimus, qui in tuguriolo, ex stipu-
lis uel arundinibus temere congestis in
aggere excitato, agat excubias, aduer-
sus insidiatores & fures. in eodemq; ag-
gere,

gere, palos suo ordine constituemus, in quibus uuida à piscatu retia desiccanda suspendantur, ne illa nobis, ex assiduo in piscinis, cœnosôq; humore, ante tempus corrumpantur.

DE PISCATV CYPRINORVM

Et Luciorum. Cap. 2.

INstructis comparatisq; ijs, quæ diximus, & si qua supersunt alia, quæ nostram memoriam refugerunt, tum a quis quoq; de piscina, ad quem res postulat modum, subductis, maturû hinc est auspicari piscatum, hora utiq; matutina, siquidem mane alacri magis animo, piscatores opus aggrediuntur, & pisces non modo tunc capiuntur facilius, sed etiam tractantur securius, die uidelicet nondum à sole percalefacto. Interesse capturæ, si iteretur piscina, pluresq; secundo tractu, quàm primo, trahi, exploratissimè prodit Plinius: cuiusq; rei hæc fortasse ratio erit, quòd altero

h s

tractu, magis quàm primo, aqua in pisci-
nis perturbatur, maioremq; inde etiã
oculis piscium caliginẽ obijcit, quàm
ut faciliẽ uitare illi insidiosos laqueos
ualeant. Iactis de more plagis primi ple-
rumq; Lucij, ijdẽmq; maximi, in macu-
las incurrunt, quoniam auiditate
depradandi summis semper feruntur a-
quis, atq; ideo iniuriã magis etiam op-
portuni, quando retia item summis ma-
iore ex parte aquis innatant, quã ad ex-
cipiendos Lucios intenduntur. Contrã
Cyprini, qui fundum piscinã amant, ini-
tio minores, posterius grandiores, illa-
queantur. Quocirca piscinarij ad quã-
stum callidi, quamadmodum Luciorũ
indicaturam ad primum statim iactum
præcipitant, ita Cyprinorum de indu-
stria procrastinant: expectantes, dum
peracto ferẽ piscatu corpulentissimi eo-
rum extrahantur, quos emptori ob o-
culos dissimulatis uilioribus obtrudãt.
Splertiz Cyprinorum argumentum fu-
erit,

erit, quòd ubi metus ex intentis retibus ingruit, caput repète cœno mergūt, ut tantò procliuius cauda lubrica, & retia & piscatores frustrentur. Sanè ipsi piscatores, cùm & à subtrahendis piscibus ægrè manus abstineant, & si diutius in piscina morantur, parum diligenter cauent, ut non proculcent Cyprinos in luto delitescētes: identidem sunt admonedi urgendiq; ut piscatum maturè conficiant. Nihil autem maturitati sic consulit, ut seclatoria iuxta piscinas cōstituta, ad quæ uel ipso dorso uel humeris baiuli captos atq; extractos pisces transferre facile possunt: nam labra & sôlia, nec multos excipiunt pisces, nec diu incolumes seruât, interîmq; quod sanè damnosum est, piscatum in longum differunt.

DE SECLV SORIIS IUXTA

piscinas constituendis.

Cap. 3.

Silloci situs ita competat, ut in proximo secundum piscinas, seclatoria Cyprinorum collocari queant, non est dubitandum, quin talis situs propter rationem de facili & celeri piscium translatione, iam statim dictam, commodissimus habeatur. Sin minus id fiat, ne sic quidem ab instituto erit cessandum, sed alibi locus ad hanc rem aptus, ac potissimum ad prædium, & sub oculis domini, uestigabitur, & postquam inuentus ille fuerit, fossionibus in duos aut eò amplius cubitos deprimetur, extendeturq; in cubitos duodeuiginti, ultra citraq; prout commoditas & piscium frequentia exegerit: Quippe ad eandem frequentiam numerus quoq; receptaculorum diffinietur, singulaq; receptacula sic fabricanda erunt, ut ripis circum undiq; & aggere concludantur, atq; hac una re piscinis dissimilia habentur, quòd in receptaculis per omne, in quadrum spatium, æqualiter solum infoditur, ripisq;

DE PISCINIS. LIB. V 11

piscq; quoquouerſus clauditur: Cum
 piscinæ magna ex parte pateant, uado-
 ſiq; marginibus reſtagnent, ac cætera
 penè ſimilia: nam & fiſtulas, & cānales
 & ſepta, quibus piſcium fuga impedi-
 tur, ad eum prorsus modum, ad quem
 piſcinæ, recipiunt, tum perennem quo
 que in propinquo undam deſiderant,
 ſed quæ continenter in ſecluſoria influ-
 at, alioqui ſine perpetuo undæ recentis
 influxu Cyprini multa, ut fieri ſolet, fre-
 quentia in ſecluſorijs ſtipati non peren-
 nant: Eiſdem ſecluſorijs ſepes circum-
 ſtruimus, ut prædonibus aditum præ-
 cludamus: Nimirum, ut uendamus, nō
 ut perdamus, incluſos retinemus Cypri-
 nos. Interdūq; tantisper retinemus,
 dum annonæ piſcium caritas intenda-
 tur, id quod & rei, & uirtuti, & gloriæ
 eſſe, prædicat Cato in oraculis ſuis, quæ
 de re ruſtica edidit: Nos nunc rationē
 uel ſub glacie piſcan-
 di edemus.

*QVEMADMODVM IN PISCINIS
conglaciatis sit piscandum. Cap. 4.*

Euenit sæpenumero diebus quadragesima, qui tempora sua, ex breuiore longiorēq; dierum adipalium interuallo, in singulos, annos uariant, ut piscinæ apud nos glacie adhuc adstrictæ reperiuntur. Ne igitur eo potissimum tempore, quo maximè opus est obsonare piscium obsonium, glacie obstante, piscandi occasio uel differatur, uel amittatur, arripienda est ratio à uetustis quondam piscatoribus, autore Aeliano usurpata. Nam, ubi de Eridano atq; Istro fluminibus Aelianus agit: in his conglaciatis, dicit, piscatores sinuosum aliquem locum sibi deligere, cuius glaciem peracutis securibus persecent, indeq; glacie amota, locum eundem lacui similem efficere, iactōq; in lacum amplo uerriculo, ac suo more explicato, pisces uenari. Sic item in piscinis nostri quoq; piscatores Cyprinos uenantur;

DE PISCINIS. LIB. V 13

tur primū glaciē ad excipula, Cyprinis
 excipiēdis propè cannalem instructa,
 directis in quadrū limitibus circumse-
 cantes, dein eandē glaciem aut cōmi-
 nuentes, aut si amoliri potest, amolien-
 tes: sin horū neutrum fieri potest, propter
 glaciē magnitudinem, immotā illā re-
 linquentes, ac nihilominus plagis per
 apertos limites sup̄ter glaciē explicatis
 destinatū piscatū peragentes. Haud ue-
 reor ne sim ineptus, si indicauero poti-
 us, quā iactauero, rationes, quas in
 huiusmodi piscatu fuerim secutus
 ea quadragesima, qua inuictissim⁹ prin-
 ceps noster Ferdinandus Boemorū Pá-
 nonumq; & Romanorum Rex, in Mo-
 ratiā ueniēs, de summis reb⁹ delibera-
 turus, Znoymā omnes ordines cōtraxe-
 rat. Vt igitur tū, cūm pisces incēdebāt ā
 nonā, uicinos in piscādo anteirē meos,
 multas simul operas ad persecēdā inpi-
 scina glaciē, altitudine cubiti crassā, se-
 curibus extruserā. Feruebat opus limi

tésq; in operas distributi strenuè exca-
uari cœptabantur, donec alij colonia-
lios in opere anteuenientes, glaciè pa-
rum adhuc tempestiuè locis quibus-
dam perrumperent, inductaq; in limi-
tes aquarum scaturigine, opus ab alijs
côtinuari ppter asperginē prohiberēt
aderant qui breuiora securium manu-
bria longioribus mutanda esse suade-
rent, alij dolabram molendinariam, gla-
ciei perfringendæ comparatam, adhi-
bendam. Vtrumq; à me factum est, sed
in utroq; etiam molesta aspergo, & mo-
ra odiosa fuit. Venit tandem ferræ in-
mentem, si fortè illa operi præsentī ad-
hibita, commodius munere suo defun-
geretur: bene res ista cecidit. Simulac e-
nim ferræ aliquot allatæ, operiq; admo-
tæ fuerunt, continuò opus sine ulla a-
sperginis iniuria procedere, glaciésq;
ferris faciliè cedere properabat, ita ut
iam nihil restaret aliud, nisi piscatus, ad
quem obeundum sua sponte alacres pi-
scatores

DE PISCINIS. LIB. V 115

scatores accingebāt. Iacta sunt non semel super glaciē retia, casso semper & irritō cōnatu. Hic piscatorū nōnulli aquas insimulabāt, partim ut nimis adhuc in piscina exūdātes, partim ut ualde liquidas & defæcatas, ideōq; piscibus facultatē declinādi retia præbētes. Alij retiū epidromides accusabāt, quasi pōdere leuiore, quā ut imū piscinæ solū, ubi Cyprini latitarēt, satis euertere possent. Additę sūt ad Epidrōides catenę, ferreę fēestřæ aliquot proximē limitēs in glacie erāt aptę, ad cōturbādā & infuscādā cōtis atq; sudib^s aquā. Nā ultra subduci illa, quā erat subducta, citra incōmodū, q̄ ex pondere glaciei iminebat, nō potuit: placuit posthęc redintegrare piscatū, sed nē tum quidē ille succedebat, propterea quōd in tanta crassitudine glaciei, conti liberē agitari, lutūq; ut res poscebat, cōcircare haud poterāt: iubeo indē ego, quatuor simul plaustra ad piscinā aduehēda figulari lutū

ro onerari, quæ posteaquam aduecta sunt, eoque loci exonerata, ubi retia à piscatoribus trahebantur: Exclamant repente piscatores, aut argillam se, aut Cyprinos detrahere, appropinquantesque ripæ, amplius centum Cyprinos mirifico applausu excutiunt, magnasque agunt gratias, aquæ, luto aduecto, foedatae. Iuvat mox iterare iactum, iterumque ille satis prospere cessit. post ubi tertium eundem repetunt, rursus nihil piscium capiunt, quia rursus illi dilapsi se in uadis super glaciem sinuosis occultabant. Fortè in ipso reditu, dum aurigæ plaustra inania reuehunt, domumque redire festinant, piscatores de nudo plagas explicant, ac plures Cyprinos, quam antea utroque iactu comprehendunt: stupentes admiratione, aurigas reuocant, plaustramque, & equos, per glaciem piscinæ exagitari iubet, ipsi interim ad piscandum intecti. Quid opus uerbis, quod nulla ratione assequeremur, id casu tandem sumus assecuti, ut felici deinceps piscatu

scatu perfrueremur. Nā pisces q̄ antea
 sine ullo metu fugā adornabāt, tūc ue-
 rò & ad strepitū solearū, quibus equo-
 rū ungulæ, & ad stridorē cāthorū, qui-
 bus rotarū orbes in plaustris, deuinciū-
 tur, cōsternati, omissis fuga & latibulis,
 ad insidias plagarū gregatim præcipita-
 bāt, à piscatoribúsq; n̄ris extrahebātur.

*VNDE ACCIDAT, VT IN ALIIS
 piscinis crassiores, in alijs tenuiores, interdū eti-
 am in eadem piscina capiantur Cyprini. Cap. 5.*

D Vbitare nō oportet, quin causam
 huiusce uarietatis præter alias præ-
 cipuam natura locorum sustineat. Nā si
 illa aliās tātū pollet ut corpora iuxta at-
 q; īgenia humana, ualeat euariare, qđ mi-
 rū, si eadē uī illā suā multiformē, in bru-
 ta quoq; corpora exprōat? Sic aut̄ de ea
 re Cicero in libro, quē de fato inscripsit
 Inter locorū, inq̄t, naturas quātū inter-
 fit, uideam⁹, alios esse salubres, alios pe-
 stilentes, in alijs esse pituitosos, & quasi
 redundantes, in alijs exiccatos atq; ari-

dos, multaq; sunt alia, quæ inter locū et locū plurimū differūt. Athenis tenuē cœlū, ex quo etiā acutiores putātur Attici. Crassū Thebis, itaq; pingues Thebani & ualentes: Hæc Cicero. At simili nos quoq; ratione in Cyprinis nitimur, ut eos alio loco magis, quàm alio, pbatiores inueniri contēdamus. Boemi primā loci palmā Cyprinis in Boemia uēdicāt, proximā Morauī, tertiā Slesitæ. Refert, deinde quali aqua alant: quippe dulcis quàm amara, tepida quàm frigida, melius nutrit Cyprinos, sicut terra quoq; glebosa & succulenta, quàm exusta & arenosa. Mox aer itē crassus interdū atq; ībrifer, quàm ppetuò sudus, & sicc⁹, deniq; apriç⁹, uadof⁹, & à uētis trāquill⁹ loci sit⁹, redūdātiores ac ualētiores efficit Cyprinos, quā opac⁹, tēpestuosus, & aquis profundus, ut in quē sol agrē penetrare soleat: Sol, inquam, qui non ea modò quæ extant, & supra terram eminent, sed etiam ea, quæ inferius latent

latēt, & aquis occultātur, suo calore fo-
uet, melioraq; & uegetiora facit, ut au-
tor est Theophrast⁹. Nā quòd in una ea-
démq; piscina alij Cyprini alijs succulē-
tiores reperiūtur, id partim ex impari-
bus Cyprinorū seminibus ex diuersis se-
minarijs in unā piscinā trāslatis, partim
ex solo, in quo pascūtur, alibi in eadē pi-
scina pinguiore, alibi aridiore, usu ueni-
re plerūq; solet. Quanq̃ nō rarò etiā ex
affectione Cyprinorū quadā peculiari,
ex ignota nobis causa oborta, habitu-
do ipsoꝝ cōmutatur. Simile qddā idē
Theophrastus cōmemorat, de his quæ
monogena sunt, unāq; sortiūtur appel-
lationē, quòd alia tamē eorū fœcūda es-
se, alia infœcūda uideant: ut llicē quadā
esse fructiferā, quadā sterilē, & Alnum
pariter, cū ambæ nihilominus flores-
cāt: Id uerò nemo ferè ignorat, piscinā
quamlibet, quæ rarius quàm quæ spissi-
us fuerit seminib⁹ cōsita cōpletāq; tum
specie corporis, tum suauitate saporis,

multò cōmendatiores Cyprinos alere.

ALTERNIS NE AN IN SINGV-

los annos, ad singulas Piscinas pesca

ri magis expediat. Cap. 6.

MOs hūc ad piscinas quasi solennis
retinet, ut in singulis piscinis, quę
nutriendis Cyprinis destinatae fuerint,
altero demū anno piscatio celebretur.
Nec enim una æstate bim^o foet^o piscine
creditus, nec itē semp̄ trimus satis per
gliscere potest, sed minimū op^o habet,
biennij spatium, ad saginā & legitimū in-
cremētū accipiendū. Id ita, ut statim dixi
solēniter à piscinarijs obseruat. Præter
hūc tamē usurpatū morē Princeps me^o
Stanislaus diu primus in Morauia ac so-
lus ædificata sibi ad uicū Medriciū nō
pœnitēda piscina, uelut ex nouali face
re illā sibi restibile aggressus est, quotan-
nis eandē obserās ac demetēs: hac tanē
ratione cōplures ei aliæ piscinæ uilio-
res ad arcē & oppidū, cui Vuischcouo
nomē, aderāt, nō in aliā rē magis fructu-
osæ

olæ, quàm ut foetū Cyprinorū semina-
rent fouerentq̃: Eas porrò piscinas sic
habet diuisas, ut æqualem ei in singu-
los ānos liceat ex illis foetū deligere. De-
ligitúr q̃ foet⁹ trimo nūq̃ minor, nec ma-
ior quadrimo, sed uterq̃ ex eo numero
q̃letā indolē et ad saginā appositā p̃se-
ferat, quo meli⁹ celeriús q̃ saginetur in-
struatq̃ opimis epulis mensas lautiores
ad quas p̃pter tēpestiuā ætatē, quadriē-
nis aut quinquēnis in primis uocat. Nā
citra ānos quatuor fluxa adhuc carne,
ultra quinq̃ tenaciore insulsioreq̃ esse
incipit. Nec tamē idem Stanislaus solo
foetus delectu est cōtētus, sed curat præ-
terea, ut in singulos Autūnos piscatus
peragatur, ut ipsa piscina à subductis a-
quis totam insequentē hyemē ad recu-
perandas uires, quas ex humore æstiuo
amisit, nacta, uernali rurſ⁹ tēpore succu-
lētū Vernactū, & alēdis Cyprinis ido-
neū præbeat. Sed nisi copia foet⁹ Cypri-
norū abūdaueris, hęc piscādi ratio pa-

tibi p̄fuerit. Quocirca si plures, quàm unā, possideas fructuarias in fundo piscinas, ita facile assequi poteris, ut quotānis equalē ex illis redditū accipias, si qualiter illas diuisas habueris, alternatimq; ex dimidiato piscatū ānuum institueris.

*DE CYPRINIS AD PISCINAS
distrahendū. Cap. 7*

Cyprini, qui ad piscinas, statim ut extracti retibus fuerint, uenales proponuntur, aliquanto sunt uendibiliores ijs, qui ex piscinis in uiuaria translati, diutius asseruantur. Vt enim illis habitus adhuc corporis integer, gratiam apud emptores conciliat: ita istis p̄ captiuitatem diminutus, pretium quoq; imminuit. Nihil autem facilius est, quā pisces distrahere, si adsit emptor, qui illos emere uelit. Neq; enim in uendendis illis nouo aliquo iure utimur, aut quidquam de sanitate uel probitate eorum, inuicem spōdemus stipulamurq; cum

DE PISCINIS, LIB. V 123

cum pisces rarissimè langueant, & gustu approbare illos, uel improbare cui uis liceat. Aliter autem Boemi atq; Morau Cyprinos ad piscinas diuendunt. Illi enim suas emptoribus uase prope modum urnali admetiuntur, constituto prius in singulas urnas certo pretio: Isti per sexaginta numerant, quoscunq; extrudunt uenales, contenduntq; certiorum atq; etiam æquiorum uideri suam rationem, quàm Boemorum, propterea quòd numerus semp sibi in summa còstet, nò itè mèsura, quæ p impari Cyprinorù magnitudine sæpius illà ipsam summā diuariat. Pretiū in sexaginta Cyprinos summū octo aureolos, minimū sesqui aureū, Morau còstituūt, pro situ uidelicet regiōis, aucta uel diminuta licitatione. Siquidē in ea parte Morauiae quæ ad superiorē Pannoniā ptinet, ubi nūc Austria est, bis tēr q; tātò licetur Cyprinos, quàm in ea quæ pertinet ad Silesitas, qui in locum Quadorum succes-

ferunt. Non tamē mihi ualde displicet
Slesitarum ratio, qua in auctione Cy-
prinorum utuntur, seorsum maximos,
seorsum medioximos, & minimos, au-
ctionantes. Vetus enim est, æqualitatē
haud parere bellum: at inæqualitatem
discordiarum non paruum esse fomi-
tem. Statim emptor, & sine lite, cum ui-
ditore transigit, ubi pares statura Cyprē
ni uenundantur: Contrā multum liti-
gat, si inæquales, & in unam uelut tur-
bam minores cum maioribus confusos
sibi à uenditore uidet obtrufos: licita-
torem enim tunc, qui minimos Cypri-
norum digito indicet, eosq; dissimula-
tis maioribus pretio minimo ut licea-
tur, apponit: uenditor ē diuersò qui ma-
ximo, propter eos, qui maximi inter cæ-
teros apparent. In hoc sanè concordāt
Boemi. Morauī, Slesitæ, ut Lucios uena-
les, non ad mensuram, sed ad numerū
sexagenariū, uenū exponāt, similiterq;
aliā pisciū in piscinis turbā miscellaneā
omnes

omnes pariter uasculis admetiūt poti⁹,
quàm ullo numerant numero. haud e-
nim facile est numero comprehen-
dere turbā. Sed cū nō nihil admiratio-
nis plerisq; afferat, accrescentib⁹ pisci-
nis ac piscib⁹ simul quoq; accrescere ā-
nonæ pisciū caritatē, explicāda obiter
reddendāq; causa eius rei esse uidetur.

*CUR FIAT, VT AVCTIS PISCI-
nis, pretiū quoq; Cyprinorū augeatur. Cap. 8.*

CAusa eius rei duplex esse putatur,
Cuna domi nata, altera peregrè alla-
ta, atq; utraq; ut uerū fateamur, produ-
cta ex gula intēperātia, quę sicut nullū
escariæ uoluptati, ita nec sumptib⁹, q̄b⁹
talis uoluptas emit, modū terminat. In
delitijs autē epularū, Cyprinū passim ha-
beri, adeo iā lippis, quod dicit, & tōso-
rib⁹ notū est, ut ne ipsi quidē lippi & tō-
fores apud nos sine Cyprino lautiora
ineant conuiuia: Vt primores populi ta-
ceam, qui eandem in ientacula, pran-
dia, cœnas & commestationes distribu-

unt. Simili intemperantia ipse populus
utitur, mēsasq; suas Cyprino, quotiens
haberi potest, libentissimè onerat. Po-
pulum urbanum rustici sequuntur at-
que imitantur, eo potissimùm tempo-
re, quo nundinandi gratia oppida & ui-
cos subeunt, non antea rus inde repe-
tentes, quàm Cyprino, còq; carius redē-
pto, ingluuiem expleuerint suam, quasi
nullus æquè saperet, atq; ille, qui ma-
gno emptus est: ita enim apud Martiale
rustica quoq; avis canit:

Rustica sum perdix, quid refert? si sapor idem.

Carior est perdix sic sapit illa magis.

Domii igitur posteaquam tanta auidita-
te Cyprinus ab omnibus ordinibus ap-
petitur, quid mirum, si quantùm fames
eius crescit, tantùm quotidie increscat
pretium, certatim omnibus ad emen-
dum eundem concurrentibus? Quid
deinde foris, nonne omnia ferè per Ger-
maniam superiorem diuerticula Cypri-
num apud nos emptum, non solùm oc-

cupare, sed etiam pisces se nobiliores
anteire deprehendimus? Diuerſi iam-
pridem in oppidum Alpinum, cui Ae-
niponti uocabulum, ad hospitem, ab e-
odem exigens, ut mihi salares pisces ad
coenam apponeret. Ibi hospes, si pisciū-
inquit, desiderio teneris, aliquantò sua
uiores, quàm Salares sint, tibi statim ex-
hibuero: nec cunctatus adfert Cyprino-
s, paulò antè ex Boemia aduectos,
plenòq; ore laudes eorū celebrat, nūc
cum Carpionibus Benacinis, nunc cū
Salmonibus Rhenanis comparans. Me
nihil planè aduersante, quòd de gloria
meorum popularium agi uidebam, in-
terim tamen poscente, ut dilatis in cra-
stinum Cyprinis, præsentem mihi coe-
nam additis salaribus accumulet: Pa-
ret hospes, coenamq; Salaribus, ientacu-
lum Cyprinis instruit, in itaq; ratione,
carius cyprinos, quàm Salares æstimat,
quo ego perspecto, ad comites aio: desi-
namus posthac mirari, cur pretia Cy-

prinis intendantur, quando pluris eos apud peregrinos, quàm Salares, æstimari uidemus, nòsq; inde non modo ad nouas piscinas amplificandas, sed etiã ad ueteres renouandas, conuertamus.

QVEM AD MODVM VETERANEÆ piscinæ restituantur. Cap. 9.

Humor perpetuò in piscinis restagnans, facit, ut illæ ante tempus senescant: tunc autem senescere intelligitur piscinæ, cùm ubere ipso terræ succoq; & uiribus per continuam aquarũ redundantiam exhaustis, ad alendos pisces minus habentur habiles, idq; malinã plerũq; culpa eis accelerat, dũ auidi ad rẽ nimis sumº perpetuisq; fructibº, perpetuò etiã piscinas sine ulla remissione, aquis oneramus, obliiti quid præcipiat agricolis Virgilius, cum dicit.

Alternis idem ronsas cessare nouales,

Et segnem patiêre seu durefcere campum.

Conducit autem hoc præceptum non minus piscinariis, quàm agricolis, ut piscinæ

Isinæ uidelicet similiter atq; agri restibi-
les cessantibus noualibus recreentur
& instaurentur. Fieri uerò talis cessatio
atq; intermissio in piscinis solet, post
annum octauum, aut decimum, id est
post quartum aut quintum legitimum
piscatum, qui biennio quolibet cele-
brari consuevit. nec diutius quies du-
rat, quàm dum unus in se reuoluitur an-
nus, haud ipse quoq; tunc sterilis, si qui-
dem licet piscinas humore uacuas, se-
minibus frugum conserere, messéq; in-
terim perfrui. licet item post unam sta-
tim æstatem piscari, si foetu Cyprino-
rum trimo desiccata recreatamq; pi-
scinam repleueris. Cæterùm si illæ ipsæ
piscinæ multis annis, multaq; ætate, a-
dèdò inueterauerint, ut uiribus pla-
nè deficiantur, effoetæq; reddantur,
nequaquam tunc satis fuerit, uno
duntaxat anno requietas illas feria-
tasq; relinquere, sed addendus erit
alter & tertius ānus, ad ubertatē repa-

randam, ita ut primus. piscinas malè affectas, leui uomere proscindat, largo stercore saturet, atq; eo illas semine cõserat, quod in effoeto etiam solo facillè prouenire solet. Cuius generis semina sunt tum Milij, tum Panici, tum Lupini, aliàs stercoreis etiam uicem præbentis, quotiènsue simul cum suo sarculo inaratur. Anno altero pabula iam robustiora sulcis in piscina exaratis mandare: Tertio frumentaria semina quantumuis præualida spargere, simulq; metere poteris: ita fiet, ut nullus sine fructu annus tibi præterierit, donec piscina pensionem solennem ex piscatu soluere incipiat. Autorem habeo Equestris ordinis uirum longo usu & experiètia probatum, semè nullum esse, quod satius melius piscinas pariter atq; pisces opimet, quàm semen papaueris, si à maturitate sua in piscina ipsa relinquat papauer, ut ibidem semè ex calicibus effundat suum. Sed diutius fortasse Salares, quàm

quam dignatio eorum fert, differuntur

DE VIVARIIS SALARVM.

Cap. 10

Olim iam ego Aufonio assentiens Salarem cum piscē appello, quē Vulgò Truttam cognominant. Sic uerò Aufonius salarem suū sibi colore in Mosella sua depingit:

Purpureisq; Salar stellatus tergora guttis.

Quoniam alter præterea Salar est, & ipse stellulas uelut nobilitatis insigne in tergore præferens, sed nigricantes, quē uos Germani Aeschenum nominatis. Vterq; porrò Salar dictus à saltatu esse uidetur, quia in præcipitibus torrentibus sublimiter saltitat, ac præsertim purpuratus ille, qui bene alta septa facile transilit, sed idem claustra perbellè patitur, cum ille alter nigricantibus stellulis stellatus claustrorum impatientissimus habeatur, protinúsq; ut ex aquis suis in aërem est extractus, moritur. Pri

origitur apud nos à piscinarijs elegantioribus uiuaria nuper institui cœpta sunt, non sanè in quæstum aliquem, sed in lautitiam, epularumq; magnificentiam. Instituenti autem eorû ratio, quod ad longitudinem, & latitudinem, ornamq; attinet, consimiliter ferè se habet, atq; seclufiorum - de quibus paulò antè diximus, nisi quòd uiuaria salarum altius deorsum perfodiuntur. Quàtò enim altius restagnant aquæ, tâtò diutius rigorem suum in fundo retinent quod est gratissimum salaribus. Nam ut liquidas defæcatasq; , ita frigidas semper aquas desiderant, & solum in fundo arenosum glareosumq; , quale, si non ad manum adest, aliunde arena & glareæ aduecta, consterni debet: Tum ripæ uiuarij silice per circuitum præmuniri debent, non eò solum, ut ne terra subsidat, nullo fulta pariete, sed etiam ut salares habeant suas latebras, in quas se per æstum & tépestates abdere queant.

DE PISCINIS. LIB. V 133

ant. Ideoq; parietes rimosos ac musco
duntaxat uiridi interiecto coagmenta-
tos, facimus, ut per foraminum rarita-
tes & per musci uiriditatem, eadem ferè
copia diuertendi in latebras salaribus
fiat, quæ fieri solet, in alueis & ripis flu-
minum, in quibus, ubi liber est, libentis-
simè diuersatur. Debet autem fluminis
unda assiduo uiuaria salarum permeare
quoniam plus obest illis unda stagnans
quàm prodest muscus & glarea. Obest
insuper eisdam æstus feruida æstate cõ-
citatus, eum alij obiectu arborum &
umbra arcent. Quidam glaciem, quam
infrigidandis poculis per totam æsta-
tem in puteis asseruant, uiuarijs immer-
gunt, simulq; fami per tempus eorum
occurrunt, ne ex illa alter in alterius la-
nienam efferaretur. Esca appositissima
habetur soboles Cyprinorum, uel Al-
burni, uel riuales haleculæ: nam qui ie-
cusculis minutim concisis, uel alia car-
ne, saginantur, parum gratum habet sa-

porem: Vix concinnior institui, com-
modiorq; huiusmodi uiuuariorū Oe-
conomia potest, quàm est haud mag-
no spatio ab arce Pardubicia, à Proceri
b^o Pernsteynis instituta. Trifariâ sunt ui-
uaria diuisa, tripliciq; uarietate salares
per singula sepatati. In primo uiuario
grandiores, utpote herili mensæ desti-
nati, adnatant: In altero mediocres. In
tertio minimi, quia utriq; in supplemē-
tum descripti, ut sibi certus numerus in
suo quoq; uiuario semper con-

stet. per continuam in

desideratorum

locū substi-

tutio-

nē,

EPILOGVS

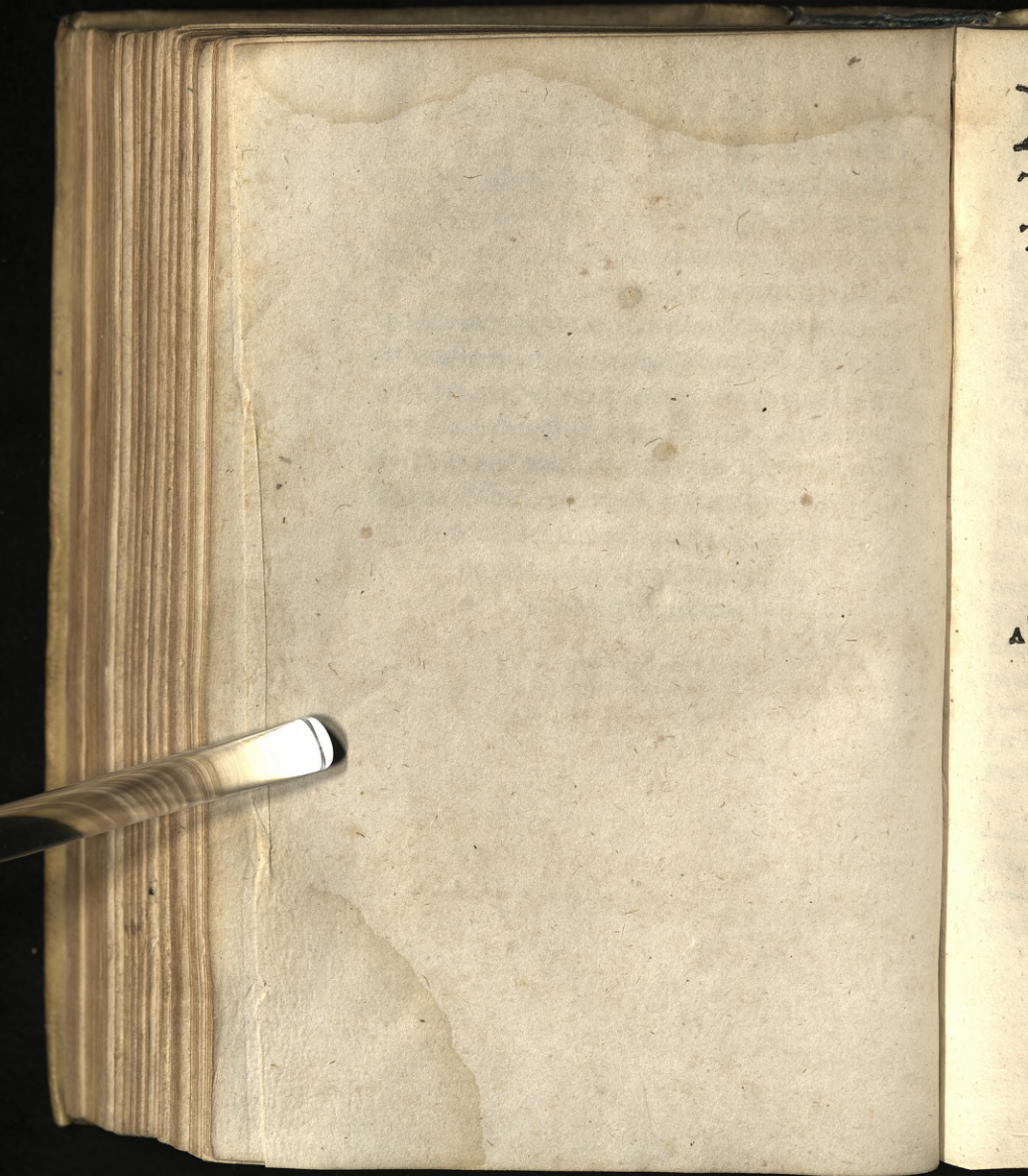
EPILOGVS.

Hæc ferè sunt, mi Antoni, quæ de piscinis commemoranda in mentè mihi uenerunt. Nunc nihil aliud admonendum superest, quàm ut non solum boni, sed etiam iusti patrisfamiliàs officio defungamur, quotiens instituendis augendisq; piscinis curam intendimus nequaquam nos ad imitationem quorundam componentes, qui contempta omni æquitate, & præterea in colonos suos humanitate, quidam eorum illos agris, alij pratis, alij pascuis, nonnulli totis pagis, submouët exturbântq; ut ipsi in loca uiolenter occupata succedant, Piscinàsq; sibi in alieno pro libidine cōstituant: quasi non liceat, sine iniuria & incommodo ditioni nostræ subiectorū utilitati quemq; suæ consulere, quæ ad modum uidelicet sibi consulunt iuris æquitatísq; & humanitatis cultores, pa

ria nimium, si non ampliora, ubiq; loco-
rum cum colonis suis facientes, hoc est
agros restibiles, restibilib⁹ nouales, no-
ualib⁹ pascua loca pascuis, prata rtgua-
riguis, pēlantes. Quòd si facultas par pa-
ri referendo non adest, tertiam amplius
quam acceperint partem, in rerum per-
mutatione colono adijcientes. Si meli-
ora his nobis domi unde hæc depromi
omnia oportuit, nata fuissēt, meliora ti-
bi libentissimè, mi Antoni, deprompsit
semus: Nūc pro opibus (ut dicitur) mō-
nia effecimus, si nulla forsitan
realia, at ipsa interim no-
uitate, placitura.

FINIS.

co
est
o-
ua
oa
us
r-
li
ni
ti
fit
ce

XENOCRA
TIS DE ALIMEN-
TO EX AQUATILIBVS

Animantium libellus, Græcè
nunc primùm editus,
imperfectus.

*Idem Latine perfectior, Io. Baptista Ra-
sario medico Nouarien-
si interprete.*

ACCEDVNT CONRADI GESNERI

Scholia, in ea Xenocratis quæ Græcè hîc
damus: & eorundem interpre-
tationem Latinam.

XENOCRATIS

TIS DE ALIENIS

TOXICOPOLITANVS

Alimentum
Luce opus
impendit

Item L. 1. de rebus

de rebus

de rebus

ACCEPTIT CORAM

de rebus

de rebus

de rebus

re
re
till
ne
Gu
tis
tum
illu
time
inqu
lem
bat i
Roma
tur
bellu
Strar
rem
trans

CLV. IO, ECHTIO, MEDICO DOCTRINA

Et experientia summo, CON. GES-
NERVS medicus S.D.

Ccepi tandem piscium Oceani Germani-
ci quas ad me dedisti Eicones tam diu
desideratas ornatissime Echti: pro qui-
bus ne uerbis tantum gratias tibi agere,
re ipsa etiam qualecunq; gratitudinis specimen exhibe-
re uolui. Mitto igitur Xenocratis De alimento ex aqua-
tilibus animantium libellum Græcum, (quem opportu-
nè postero quàm tuæ Eicones mihi redderentur die, à
Guil. Rondeletio medico in plurimarum Naturæ & ar-
tis nostræ rerum cognitione incomparabili, communica-
tum mihi, qui uiri est candor, accepi:) quamuis mutilis
illum, unà cum Io. Baptista Rasary, uiri de re medica op-
timè meriti, interpretatione Latina, eaq; integra. Hæc
inquires nihil ad te: neq; de alieno te oportebat esse libera-
lem. Atqui Xenocratis nihil hactenus Græcè exta-
bat in publico: & quod nunc prodit fragmentum, id us
Rondelety beneficentiæ, sic meæ cura ac diligentia debe-
tur. His de meo adieci Scholia: quibus & Græcum li-
bellum, & interpretationem Latinam, passim aut illu-
strare aut emendare sum conatus. Quod ut plenius effice-
rem, adhibui etiam plerorunq; libelli huius locorum
translationem Latinam, qualem passim in doctissimi ui-

EPISTOLA NVNCPPATORIA.

ri Eduardi Puottoni Angli libris de animalium dissec-
rentys inueni. Hanc nostram opellam pro tua humani-
tate candidè accipere, ac simul pro tua eruditione graui-
ter liberèq; iudicare ut digneris, enixè oro. Virum qui
dem te benignissimum esse ut hactenus fama frequen-
ti facile credidi, ita missis illis tot & tam scitis Piscium
picturis, re ipsa suauissime sum expertus: cupioq; doctri-
na etiam tua (quam ora multorum prædicant: qua Co-
lonia Agrippina excellit, ubi medicinam summa cum
laude & admiratione factitas) non solum in tantillis
istis Scholijs, sed uniuersa mea aquatiliū historia, iu-
dicandis ac emendandis, gustum aliquem ac specimen
peculiare accipere. Id autem ut perficere posses egregiè
veluti alter quidam Aristarchus, in quā pluribus
aut omnibus, si otium suppeteret: ita uel in paucis facias
horis interdum succisus, præstantiam tuam ex animo
oro & obsecro. Vale & me ama. Tiguri. septi-
mo Kal. Octob. anno à salutifero
partu. M. D. LIX.

ENOCRATIS Veteris medici Gracii libellus, quem hic damus, extat in Orbasij Collectorum ad Iulianum libro secundo è septendecim, Cap. 58. unde nos Baptista Rasarij interpretationem decerpimus. Meminit huius authoris Galenus libro. 10. de facultatibus simplicium medicam. Capite De sanguine uespertilionis: quem quidē pilos sub alis enasci prohibere, rectē inquit Xenocratem tanquam mendacium reprehendisse. Et paulo post: Xenocrates (inquit) in primo libro de percipienda ab animantibus utilitate, scribit in hac uerba: Ad hamoptoicos admodum utile. Oportet autem hædorum sanguini nōdum concreto plus minus mensura semicotyla, tantundem admiscere aceti acris, &c. In eodem libro reprehenditur ab eo hic scriptor, in ijs quæ scripsit De illis quæ fiunt in homine. Emplastrum etiam quoddam Xenocratis, & Theriaca compositionem, alibi describit. & libro. 5. etiam de Composit. sec. genera eius meminit. Ab hoc alius esse uidetur Aphrodisiensis ille, homo immodicè curiosus, & à præstigiatura non alienus: quem librū quendam de herbis, uarijs exoticis earum nominibus refertum transtulisse (nescio ex qua lingua, Aegyptiaca ut uidetur, aut Babylonica) à principio libri 6. de simplicium medic. facultatibus refert Galenus. Plinius etiam Xenocratis cuiusdam qui de pictura scripserit, mentionem facit libro. 35. Capite. 9.

ΞΕΝΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΘΕΝΥ-

ΔΡΩΝ ΤΡΟΦΗΣ.

In contextu uocabulis, ubi quid anno-
tauimus, asteriscum addidimus.

Πρωίνται μὲν ἡ νηχάλια φύσις σιπῶν* ἃ
θυρμα τὰς θυτραπείοις ἀπολαύσει,
μέγα δ' ὅλως ἡμὰς ταῖς καθ' ὑγίαν διαίταις.
ἐξηλλάσσονται δὲ πρὸς συγκρίσεως ἰχθύες. ἐπεὶ
οἱ μὲν εἰσι σκληρόσαρκες, οἱ δὲ ἀπαλόσαρκες.
καὶ σκληρόσαρκες μὲν φάγροι, κυνόδοντες,
βυγλωστοί, καὶ οἱ πλακῆες, ὡς ψῆται, ῥόμβοι.
ἀπαλόσαρκες δὲ, κίχλαι, κόσσυφοι, φυκί-
δος, καὶ οἱ ὅμοιοι,* διδιαφορώτατοι καθ' ἑα-
ς. μέσοι δὲ, ὀνίσχοι, βίχοι, σκιάδες.*
ἐπὶ οἱ μὲν, πετράιοι· οἱ δὲ, πελάγιοι. τροφικὸν ἄ-
τεροι δὲ οἱ πρὸς αἰγιαλῶν ὄχλαις, ἢ ὑδροχόων
ἐκροαῖς, καυόχυμοι, καὶ ἄσομοι. καὶ τὰ πε-
λάγη δὲ διαφέρει. μέγιστοι μὲν γὰρ, οἱ ἡπὶ τῇ
ἀσφύϊ· οἱ δὲ ἡπὶ τῇ ὑγρῇ κωκῇ, ἡδύτατοι. καὶ
ἐὰς Θ

ΑΠΟ ΕΝΥΔΡΩΝ ΤΡΟΦΗΣ.

ἔαρο μὲν οἱ πλεῖστοι δὲ τὸ ὠσπικῆν, ἀμέντας,
ὡς τρίγλαι· θέροντες δὲ, φάγροι τε, καὶ σινόδοντες.
φθινοπώρῃ δὲ * ἡ παρὶ πῶλαι τῆτοι, καπὸ χυμοὶ
όντες * κισεῖδαι ὁ λάβρακες, * ῥυφειώτεροι.

Παρὰ δὲ ἡλικίας, οἱ μὲν βραχεῖς καὶ νέοι, δύ-
φθαρδοι· οἱ δὲ κητώδεις, * δύχοι, καὶ σκληροὶ, καὶ
κακωσύμαχοι. οἱ δὲ μέσοι, * μέσως ἀνδριοίκτηρι.

Παρὰ δὲ τὰ μέρη διαλλάτθουσιν. Ἐπεὶ τοῖς ὀ-
ρατοῖς κινουῶν γεγυμνασμένοι, δύβοφοι, * ῥυφε-
ροί. καὶ δὲ τὴν νηδυνὸν ἄτε λιπώδεις, ἐπιπολα-
σικὸι, καὶ πρὸς ἐκκρίσιν δύθετοι. καὶ δὲ τὰ νῶτα
σκληρόσαρκοι. κεφαλαὶ δὲ πάντως, δὲ τὸ ἄλ-
μυρὸν καὶ λιπώδεις, * ἄτροφοι, καὶ δυσδίοικητοι·
πάνυ δὲ δύεκκριτοι * μαρμαγέας τε καὶ πάγυ-
ρος, καὶ μάλιστα τρίγλων. Παρὰ δὲ σκιδνασί-
ας, ὅπρ' ἡ μὲν ῥοφι μώτεροι, δυσδιαχώρητοι δὲ,
ἐφθοὶ δὲ ὀλιγότροφοι, * ῥᾶστα διαφοροῦντες.
Καὶ θαλάσσιοι μὲν δύσμοι, * δύκαρδοι, πρὸς ἀ-
ναδύσιν ῥᾶστοι, πλαδαροὶ καὶ μαλθακῆς ὡρεῶς
ποιικτικοὶ. ποῖοσι * γὰρ δύχρους αἵματος γονίμους
λαπακτικοὶ γαστροί. ποτάμιοι δὲ καὶ λιμναῖοι,
κακωσύμαχοι, παχυμερῆς ὕλης δραστικοὶ, δύ-
διεκκριτοὶ. * ὥς τινες οὐκ ἀποδίδουσι τῆς θα-

λαπίδας ὕλης * ὁ νηδαιῶν νορακίνθ, καὶ γὰρ * ῥή
 νω πέρην, καὶ * γὰρ τῇ βόρει λαβραξ, ὅς ἐστιν ἐπὶ
 σιγυλίθ * καὶ * ὁ αἰνιόων, λίμνη τε καὶ φαλιερ-
 νὸς ὁμοφυὲς ἰχθύθ. δὴχυλον γὰρ καὶ * θυπρὸς
 φορον ἢ καὶ διδῶσι δίατα. πάντων δὲ προ-
 περιτέον ἰχθύων πρὸς τὰ βρόμους, καὶ ποδιπιμί-
 λας, δὴχύλας τε ὁ συμμέφους. τὰ δὲ ἰχθύων, ἃ
 μὲν δὴ * νηγάλας, ἃ δὲ σελάχνη, τὰ δὲ μαλάκια,
 τὰ δὲ ὀστράκια: ὧν αἱ ποιότητες. Αφύα βρα-
 χύτατόν δὴ, σωμαγελασικόν, λοπάσι σκιδναζὸ
 μδρ. Αλώπικες, ἰππυροί, θρίσσαι, * λέρθ.
 οἱ δὲ ἐκ πελάγους φεύγουσιν εἰς ποταμόν, δύν-
 χυλοι, ἐκ δύνσμαχοι, δύναιπτοι, ὀλιγοφόροι.
 Αχαρνὲς, σκληροφυῆς, δύνσφαρβος, ἔτ' δύνσμα-
 χος, ἔτ' δὴχυλος. Βελόναι, ῥάλμφθ * κίρα
 τῶδον, οὐκ δύνσμαχοι, κακόχυλοι, ἄτροφοι, * δὴ
 φαρβι. Βῶκεις, ἰσλίδες, φάχτροι πρὸς γύνων
 αὐροὶ καλόμενοι, χαῖνοι, καὶ πᾶν τὸ τηγαῖον
 ἀρμόζον, δύνσμομον, ἐκ δύνσμαχον, * δὴ φαρβον,
 ὡς ποτασικόν κοιλίας, ἄτροφον. Εὐθερίνος
 δύνσμοθ, σατικὸς κοιλίας, σκληροπαγὴς, πρὸ-
 θυμὸς: γνῆτατινὸς πρὸς σωσσίαν, εἰς αὐτὴν γὰρ
 ὄνη πνίξας πίοι. * Θρανὶς ἢ ξιφίας, κητῶδες
 ἔστι

ἔσι* τε μαχίδια ἄσμοι* δ' ἔσι* φορᾶς, λυσκα-
 τέργαστος, πολὺ τροφος, βρομώδης. διὸ μετὰ σι-
 νάπυθ' ἐδίετ', καὶ * λοπάσι. κρεῖττον δὲ * τὸ
 ὑπογάστριον. οὐννθ' * καὶ θύννη κοιλία. *
 ορκύνθ', πηλαμῖς, σκόμβροθ', ἐκ δυσόμαχοι,
 κακόχυμοι, φυσώδεις, ψαφαροί, λυσέκκριτοι φό-
 φιμοι. ὦρ* τυφρωτέρα ἢ πηλαμῖς, ἄσμοι* δὲ
 καὶ ἄχυλθ' ὁ κοιλίας. ἢ δὲ θυννὶς ὑποτέτακτ'.
 λύνσι πηθ' δὲ ὁ θύνθ'. * Σεῶνες, βραχυνέ-
 φαλοι, κῆνες, χελιδόνες, ἔραυσκόποι, γαλειοί,
 λιῶνες, καὶ οἱ ὅμοιοι, κακόχυμοι, βρομώδεις, ἀρ-
 γῆς* ὄλκιμοι ὕλης γόνιμοι. * Ευτράπεζοι δὲ ἄρ-
 γοί, μέλανες, καύθαροι, δυσόμαχοι, δύχυλοι,
 δύδι οἰκῆτοι. τροφώδεις δὲ καὶ πῶς τὰς ἱκκρί-
 σεις δὲ ἔχουσι. Σάλπαι αἰ πιλᾶγαι, δριμῆαι
 δύσομοι, λυσφθαρτοι, * λυσιδιαχώρητοι, τροφώ-
 δεις, δύνεκκριτοι. αἱ δ' ἀπ' αἰγιαλῶν σκληρότα-
 ροι, κακόχυμοι, ἄσομοι. Βάγλωσοι, ψήττ',
 σκληρόταροι, λυσφθαρτοι, ἔχυλοι, δύνεκκριτοι.
 Γλαύθ' μετὰ λάβρακος. εἰσὶ γὰρ πάντα αὐ-
 τῶ ἢ πηθ', πῶ φέρεται δὲ * σκάρα. Ελωψ, δύσό-
 μαχος, γλυκύχυλος, τρώμιθ', δύνεκκρετθ'.
 Ηπατθ' * ἡ μαζέας, τυφρὸς * μίεθ', λύν-

ΞΕΝΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ

θευπής, λελυμένη, δύσομος, δύσπεπτος δὲ
 καὶ δύνεκριτος. Κεσεύς πελάγιος ἄριστος, δύ-
 σομος, φριμύς, ὅκ ἀπολέσων λάβρακος, δύλι-
 αχάρης καὶ ὅτος πῆς τὸ τρυφερόν. ποταμοῖς
 διαυγέσι καὶ καθαροῖς κηρόμενος ἀναχαλὰ τὴν
 θαλάσσιον σκληρότητα, ἀπὸ τῆς γλυκίως
 ἐπικράσεως. ὁ δ' ἐνθολεράς, καὶ σασιμὴ ἐχέσας
 ὑδωρ λιμναῖο βρομώδερος, δυσδιοικητός,
 πῆς τ' ἰλνός τριανόμενος. πάνυ γὰρ ἀργαῖον ἔχει
 τὴν σάρκα: μεγεθύνεται δὲ, σκληρύνεται. καλῶ-
 σι δὲ τινες καὶ πλωτὰ τ' κιστρία. * χρὴ δὲ τ' μέ-
 γαν πτερωλίσαντα ἡμέραν ἐφεῖν δυσκατέρ-
 γαστόντα καὶ * δύτροφ). ὁ δὲ κίθαρος, κακὸν
 καὶ, καὶ οὐκ ἐυσόμαχος, δύσφραγτος, δύνεκρι-
 τος. Κίχλαι, καὶ πῆφοι, φυκίδες, ἀπαλός αρ-
 κος, καὶ ἐυχυλός, δύσφορῶτατοι, ἀτροφοί, πῆς δὲ
 χώρησιν ἐπιτῆδαιοι. Κόρακος, σκληρὸς αρ-
 κος, καὶ μάλλον ἀνέξομενος βρομώδους, δυσδιοί-
 κητος, ἐυσόμος, * ἀποδέων φαύλης γονίμου ὑ-
 λης: ὧν ὁ μείων ἡδυνότερος. Λάβραξ ἱξαλάσ-
 σεται, ὅσον ἀνέξεται σκληρότερος γινόμενος. ἄ-
 ριστος ὁ μείων δύειν, ἐυσόμαχος, δύχυλος, τρυφε-
 ρός. * ἄρκος, γλυκύχυλος, τρώφιμος, δύδι-
 οίητος

* Quae
 hic desunt
 in Ras-
 sij inter-
 pretatio-
 ne reperi-
 untur.

ΑΠΟ ΕΝΥΔΡΩΝ ΤΡΟΦΗΣ.

οἰκητο, θύεκκριτο. Τὰ δὲ μὲν πρὸς* πελά-
γῳ. * ὁ δὲ δὲ ξαμεναῖς ἐναντίον τούτοις, ὡς ἔ-
πὶ τῷ ἄλλω ῥήθῳ συμβαίνει. Ἀσομοὶ γὰρ οἱ σὺν
κλεισοί. ὁ δὲ ποτάμι* * ψ] ψυχροῖς ὑδασι
ὑποδύων ἐκ τῆς θαλάττης, ἔυσομο, ἴσχυρος.
ὁ δὲ εἰς* λίμνας μεθιστάμεν, ἰλυώδης. Καὶ*
σηναγόμεν, πιανόμεν, ἄσομο. οὐ-
σως ὁ δὲ μὲν, * ἄχυμο, δις διοικητο, ἔυδια-
χός γτ, τρώφιμο.

Σκρόταιναι σκληρότατος, διαναιρῶσι σκδυ-
αῖς, * ἔυσομοὶ πρὸς ἐκκρίσιν. * Σκιαδὴς ἔυσο-
μος, εἰς υἷος, ἐν διοικητο, ἐκ* ἀγωγὸς, τρώφιμος.
ἐκκριτος. Σκάρος ἔυσομος, δις διαφύρετος,
ἔυφθατος, διαχωρητικός. ὁ δὲ ἀρτιάλωτος, καὶ
μὴ ζωγρεῖται ἐγκλεισμένος πολλοῖς * ἐγκά-
ταις, ἔυσομος, ἐπιπολασινὸς, ἔυφθατος. Σινὸ
δὲ σκληρότατος μὲν, οὐκ* ἀτρυφὸς δὲ, ἔχυ-
μος, ἐν διοικητο, τρωφώδης μίσως, ἔκ οὐκ
θύεκκριτος.

Sequuntur hîc in translatione Latina
Io. Baptistæ Rasarij duplò plura
quàm Græca quæ hîc
dedimus.

XENOCRATIS DE ALI-
mento, quod ex aquatilibus exi-
stit, iudicium, Io. Baptista
Rasario interprete.

Atantium natura cibus exi-
stit, qui in conuiujs splendi-
dis in delicijs est habitus, &
magnum quoq; ad salubrē
uictus rationem usum præstitit. Diffe-
runt uerò pisces ex ipsa compage: siqui
dē alij duræ, alij mollis carnis sunt. Ac
duræ quidem sunt carnis phagri, *sino-
dones, buglossi, & lati, quales sunt*
phesæ, & rhombi: mollem uerò carnem
habent turdi, merulæ, fucæ, & eiusmodi
qui facilè digeruntur. Inter hos medijs
sunt aselli, bacchi, umbellæ. Præterea
quidam saxatiles, quidam pelagij sunt.
Ac magis alūt, qui propè littora, quam
qui aquæ ductuum meatibus mali suc-
ci, & ori ingrati ferūtur. Iam maria quo-
que in hac re differunt: sunt nanq; me-
diocres

L I.
-
exi-
endi
s, &
ubré
iffe-
qui
. Ac
ino-
ant*
nem
odi
edij
erea
unt.
nam
suc-
uo-
me-
eres

diocres pilces qui in Adriatico, sed qui
in Tyrrheno degūt, suauissimi. Quine-
tiam uerno tempore quàm plurimi,
quòd oua pariant, sunt præstantiores,
ut nulli: æstate uerò phagri, & synodó-
tes. * autumno uerò hepatus, qui cum
annum excedit, mali succi est. mugiles
& lupi, delicatesiores sunt. Ex ætate uerò
parui & noui facilè corrumpuntur. * Ce-
tacei uerò difficulter in succum cõmu-
tantur, duri sunt, ac stomacho noxi.
Qui uerò medium locum tenent, ij me-
dio quoq; modo ad distributionē sunt
affecti. In partibus quoq; differūt: nam
in partibus quæ ad caudam sunt, cum
motu exerceantur, bonum alimentum
afferūt, ac * delicati sunt: In ijs uerò quæ
ad uentrem pertinet, cum pingues sint
tū fluitāt, tum uerò ad excretionē ritè
sunt affecti. in dorso uerò dura caro
est. at capita omnino ppter falsum hu-
morem, & pinguedinem non nutriunt,
& * difficulter distribuuntur. At facilè
admodum excernuntur * maraugiz &

paguri: sed maximè omnium nulli. Ex
apparatu, assì magis nutriunt. sed diffi-
cilius transeunt: elixi uero, parum nutri-
ūt, sed facillimè deijciūtur: itémq; ma-
rini ori suaues, apti stomacho, facillimi
ad distribuendum, flaccidas ac molles
carnes faciunt. nam & coloratos faciūt
& sanguinen creant, aluūmq; subdu-
cunt. At fluuiatiles & qui in stagnis de-
gunt, stomacho noxij sunt, crassam ma-
teriam faciunt, difficulter excernūtur.
* & nonnulli non sunt marinæ materiæ
expertes, ut coracinus qui in Nilo na-
scitur, & perca in Rheno: & in Tyberi lu-
pus, qui est* subsignatus. Itémq; Annie-
nis, palúsq; in Phalernis, eiusdem natu-
ræ pisces gignunt. nam pabulum quod
illic eis suppetit & boni succi est, & ual-
de accommodatum. Ex omnibus uerò
piscibus antepponendi sunt ij, qui uirus
non habent, & præpingues sunt, ac bo-
ni succi & moderati. Cæterùm ex pisci-
bus alij natantes, alij chartilaginei, alij
molles, alij testa operiti: quorum expo-
nendæ

nendæ sunt qualitates: Apua minimus
est, gregarius, & in olla paratur. Alopec-
ces, Hippuri, Thrissæ, * Lerûsq; ex mari
in flumen confugientia * difficulter in
succum mutantur, stomacho non con-
ueniunt, difficiliter concoquûtur, & exi-
guum alimentum præbent. Acharnes
uerò duræ est naturæ, ægrè corrumpi-
tur, nec est stomacho accommodatus,
nec probum succû gignit. Velonæ, quæ
rostri cornei sunt, ineptæ stomacho,
malîq; succi sunt, non nutriunt, facile
corrumpûtur*. Phocæ, Iulides, Trachu-
ri, qui Sauri ab aliquibus nominantur,
& chāni, & cæteri omnes qui sartagini
conueniunt, * ori quidem comedendo
apti sunt, sed tamen stomacho nō sunt
idonei, * & facile corrumpuntur, flui-
tant, uentrémq; non alunt. Erythrinus
ori gratus aluum sistit, duræ compagis
est, * ad nutriendum ualet: & ad res ue-
nereas excitandas, si quis eum uino * suf-
focatum bibat, aptus est*. Thranis, aut
Xiphias cetaceus est piscis, et in frustra

secatur: ori autem ingratus est, scaber,
difficilis ad conficiendum, ualenter nu-
triens, graue olens: quamobré & cum
sinapi comeditur, & in* olla paratur: e-
iusq; præstantior pars est* imus uenter.
Thynnus, & Thynnis, colias, * orcyin⁹,
pelamis, scombrusq; nō apti stomacho
sunt: mali succi sunt, flatum gignūt, sca-
bri, difficiles ad excernendum, nutriūt:
quorum * ualentissimè nutrit pelamis:
colias uerò & ori ingratus est, & nulli-
us succi: at thynnis ei subiicitur. Thyn-
nus uerò difficulter concoquitur. Sio-
nes, brachycephali, pectines, chelido-
nes, uranoscopi, galci, canes, & q sunt
generis eiusdē, mali succi, et grauis o-
doris sunt, * segnem materiā trahūt &
gignūt. Apti aut mēsa sunt Sargi, mela-
nuri, canthari, sūtq; stomacho idonei,
boni succi, ac facilè distribuūtur. Præte-
rea uero* alūt, & apti sunt ad excernē-
dū. Salpæ aut pelagiæ acris sunt saporis:
ori gratæ, difficulter corrumpuntur, * dif-
ficulter separantur, alunt, facilè excern-
nunt

nuntur: at quæ in littoribus capiuntur,
duræ sunt carnis & mali succi, & ori in-
suaues. Buglosi uerò, & passerres durâ
carnem habent, ac difficiliter corrup-
puntur: boni tamen succi sunt, & facili
excernuntur. Glaucus, cum lupo (est
enim in omnibus ei similis) minus. Præ-
stat autem * sparo * ellops, stomachoq;
est idoneus, succum dulcem gignit, alit,
facileq; excernitur. Hepatus: hemaxias
mediocriter alit, * delicatus, solutus ori
gratus, difficulter uerò concoquitur, et
alit, & facilis excretionis est. Mugil ue-
rò pelagius optimus, ori gratus, acer,
lupo non cedens. Preterea hic quoq;
præterquàm quòd tener est, facile sub-
ducitur: in limpidis quidem ac puris
fluminib. natans marinâ duritiem dul-
cis temperiei beneficio remittit: qui ue-
rò in turbidis, & stagnis, in quibus aqua
stat, grauioris odoris est, difficillimè di-
stribuitur, cumq; ex limo pinguis sit
redditus, admodum inertem carnem
habet: cum uerò in magnitudinem ex-

creuit, indurefcit. nonnulli uerò mugi-
lem, plotem uocant. Citharus & rhom-
bus lati funt: Rhombusq; folidus eft,
difficiliter corrumpitur, qui quidem fi
magnus fit, quoniam difficiliter confi-
citur, fatis alit: & per unum diem affer-
uatus coqui debet. at citharus mali
fucci eft, & ftomacho non idoneus: æ-
grè corrumpitur, facilè excernitur. Ci-
chelæ, Cottyphi, phycides, teneræ funt
carnis, boni fucci, facilè digeruntur: nō
nutriunt, ad alui deiectionem acommo-
dati. Coraxus duræ carnis eft: & cum
maior eft, atq; auctior, grauis odoris,
difficilis distributionis, ori aptus: * alie
nus tamē à malæ materie fobole: * eftq;
ceteris fimilibus fuauior. Lupus ue-
rò uariatur: nam quantò maior eft, tan-
tò durior efficitur. * bimeftis eft opti-
mus, ftomacho idoneus, boni fucci, te-
ner. Urfa dulcem fuccum facit, nutrit,
facilè diftribuitur, & facilè excernitur.
atq; ita quidem de pelagia cenfendum
eft. At quæ in pifcinis degit, omnia ha-
bet

bet contraria, quemadmodum in alijs
quoq; piscibus usu uenit. Ori nanq; in-
suaues sunt ij, qui conclusi uiuunt. Quæ
uerò in fluminibus degit, eò quòd ex
mari frigidam aquam subit, ori grata, te-
neraq; est: quæ uerò in* portus transit,
limosa, &* coangustata, & pinguis red-
dita ori ingrata est. Asellus non acris sa-
poris est, boni succi, difficilis distributi-
onis, facile subducitur, alit. Scorpene
duræ carnis* propter succos sunt, &
ob eam causam apparatu indigent:&
cùm ad excretionem aptæ sint,*ori quo-
que sunt gratae. Umbellæ ori suaues, bo-
ni succi, facilis distributionis, non ad-
modum nutriunt, facile excernuntur.
Scarus ori gratus, difficulter digeritur:
facile corrumpitur, & deijcitur, qui ue-
rò nuper captus est, neq; uiuarijs fuit
inclusus, multa habet interiora, & ori
gratus est, & fluitans, facile corrumpi-
tur. Synodon: habet ille quidem carnẽ
duram, sed tamen non est alimenti ex-
pers: boni uerò est succi, ac facile distri-

buitur, & mediocriter nutrit, & facile
excernitur.

QV AE SEQVVTVR NON
sunt in exemplari Græco quod
nos accepimus.

MVllus obsoniorum præstantissi-
mus est, & stomacho idoneus, &
boni succi, & ori gratus, caro plana, dif-
ficilis ad corrumpendum, & mediocris
ad excernendum. Differt autem pelagi-
us à saxatili, quòd rufus sit, cinnabariq;
atq; auro simile aspectû habeat: ite m^q
barbam fert: his autem inferiores sunt
ij, qui in littoribus uiuunt. Phagrus
duræ carnis est, difficulter corrûpitur,
non facile secernitur. Aurata candidæ
carnis est, solida, condensæ, boni succi,
facilis distributionis, alitq;, & non diffi-
culter excernitur. Congrus nec ori gra-
tus, nec mali succi est, modicè aptus ad
concoquendum, & alendum, & ad ex-
cernendum uitio uacans.

DE

DE VRTICA.

VRtica, quæ etiam a calephæ dicuntur, grata ori, & stomacho non mediocriter inepta: sed afsata elixis sunt accommodatiores. Aluum cient, urinamq; magis mouent, quæ post purgationem exorta iuxta calculos, lotæ, & per exiguo sali mixtæ, atq; ita parum aspersæ sunt, ut mediocriter mandi possint, et assatione cōcrete aut uerub² aut surculis sup carbonibus maluæ, aut sarmentorum, ut ualèter soluât. Cum passo autè, aut uino mulso gustū excitantes faciliè cōcoquuntur, facilièq; excernuntur: quæ uero ex passo & oleo elixantur cum alio etiam cōdimento, id quidem seruant ut lubricæ sint, atq; attrahant: sed & explent, & difficulter cōcoquuntur, & aluum magis relaxant.

DE TESTA OPERTIS

Glandes optimæ sunt, quæ æstate
capiuntur, aptæ, eis ut uescamur:
quæ quidē exoriuntur, ubi aqua dulcis
mari admiscetur. nam & alunt, & dul-
ces sunt: plerunq; autem in petris edu-
cantur. Suauissimæ enim sunt quæ alūt,
friabilēsq; sunt, multūmq; succi faciūt,
ad aluum molliendam accommodatæ,
& stomacho idoneæ, ori gratæ, teneræ
& urinam cient. Succus earum simplex
confici non potest: atius decoctarum
ad excretionem ualet. quæ uerò in pe-
tris uitam non degunt, acres sunt, & me-
dicamenti facultatem præ se ferunt, &
plus uentrem citant, quàm urinas mo-
ueant. Glycymerides præstātiores sunt
trachibus, inferiores autem peloridi-
bus: hæ nanq; stomachum disgregant.
earum caro dura est illa quidem, sed nō
expers alimentī: & urinam magis, quàm
pelorides cient: assatæ autem, mea qui-
dem sententia, indurescunt: elixatæ ue-
rò & conditæ ori sunt gratæ. Ex genere
peloridum sunt hiatulæ. diuersæ autē
sunt

sunt atque uariæ, & longæ, ut Dicæar-
chia in Lucrinolacu: & Alexandriæ in
portu. sunt enim dulces, & boni succi:
quæ uerò sub Pharo, & Diolco, & Pon-
to, & insula, oblongæ sunt, & asperæ,
glandibus quercinis similes. & æquè ac
phagi echinum producentes. albæ au-
tem sunt duræ, atque acres. Pectines opti-
mi sunt, qui ad iustam magnitudinem
peruenerunt, caui, colore nigriore præ-
stant autem uere ac æstate siquidem eo
tempore ad lunæ incrementum maxi-
mè augentur. Omnibus autem antecel-
lunt Mitylenæi magnitudine, natura, hu-
moris bonitate. His similes Ionium ma-
re iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, &
Latium producit. Iam uerò & Chios, et
uicinæ insulæ, itémque Alexandria huius
modi pisces ferunt. Pontus uerò mul-
tos fert, sed minutos, & qui ægrè auge-
antur. dulces sunt, ac facilius quàm o-
strea concoquuntur. Ex aceto sumpti
ad excretionem accommodantur. &
cum ex posca concoquuntur, dulcitu-

dinis participes sunt, quam assando deponunt. Pari quoq; modo contriti aluum soluunt. idq; siue recentes, siue uetusti fuerint. Parum autem urinam ciunt, qui buxei coloris sunt, sicut ostreae, non facile corrumpuntur. Elixia assatis ad aluum subducendam aptiores sunt: quicq; magis assati sunt, minus succi habent, & difficulter excernuntur. Existimandum quoq; est, eos qui in suis testis assantur minus huiusce incommodi habere & facilius alere, & minus eos perturbare; ualentiores autem assati sunt: quicq; expurgati planè purèq; fuerint, ij grati ori sunt, & facile cōcoquūtur, & testaceis atēferēdi sunt illi, qui sale conditi sunt nec admodū perturbāt. natiua autē dulcedinem in muria conseruant, & urinam mouent; ac candidi quidem & lati, sunt dulciores. Atq; albi sunt duri; rufi uerò sunt uirosi, & urinam ciēt: uarij autem medij sunt, & eorū aliqui fucis sunt similes; qui per se dati, difficulter cōcoquūtur, & tamē urinam mouent;

uent. Assumpti uerò peſtines remedio
ſunt ijs, quorum ueſica ulceribus ſor-
didis, & cruſtam habentibus uexatur:
ſiquidem ea expurgant. Buccinæ ſunt
durioreſ purpura, & magnitudine ac
loco differunt: triplicéſq; uires habent
teſtæ, colli, & excrementi in teſta con-
tenti. Nam ſcabra ſubſtantia piſcis al-
uum ſiſtit, ac præcipuè ſi aſſetur: con-
tra magis facit elixa. Collum earum al-
uum ſoluit, difficultérq; concoquitur:
idcirco ex ſinapi, uel aceto, aut liquo-
re, aut pipe corrigere ipſum debét, qui
eodem ueſcuntur. Aqua deniq; quæ ex
eis emanat, calefacta uentrem ſubdu-
cit; cum eo uerò excremento quod
teſta continetur, cocta, magis gilua fit,
& piſcis qualitatem præfert: ſi uerò to-
tæ decoquantur, maiorem ſiſtēdi uim
habebunt: & ſitim offerent: quidam ue-
rò eas elixantes lauigant, & æquè ac ur-
ticas condiunt, ſiuntq; ori gratæ. Luna
ex oriente plenæ, & æſtate gracileſ. Pur-
puræ maioreſ, durioreſ ſunt: & earum

coria mediocriter corrumpuntur: col-
la difficulter conficiuntur, ægrè sece-
dunt, ægrèq; corrumpuntur. Aptæ sto-
macho, pauci humoris sunt, uix man-
dendo dissolutæ. fundum uerò aut ea-
rum excrementum, faciliè conficitur,
faciliè secedit, maiorem piscis facultaté
affert, urinam ciet, sudoré mouet, spu-
tum creat. Si quis eo largius uescatur,
bilem, nauséamq; facit, & atri humo-
ris copiam gignit: partes autem ad cau-
dam pertinentes, aut extremitates ea-
rum, quæ eiusdem sunt generis, quæ tur-
binatæ sunt, omnium sunt aptissimæ,
earúmq; usus elixando & assando hu-
morem ex se emittit ori gratum, uentri-
culo idoneum, aluum subducentem,
dulcium urinarum motorem, parum ta-
men carnis facit, ad cochlearum pro-
portionem. sed & ori suauem odorem
conciliat. Ad uini potû incommode:
elixatæ nutriunt: assatæ uerò duræ sunt:
earum excrementum, quod testa con-
tinetur, sistit more buccinarum. Co-
chleæ

chleæ duræ sunt, difficulter cōficiūtur:
harum species sunt hæ, teres, quæ tu-
bæ modo sufflat: rotunda, quæ ole-
um effundit. harum quæ nimis ma-
gnæ sunt, ineptæ ad comedendum
censentur, quia uirosæ sunt, duræq; ac-
bilim creant, & multa eis caro inest,
ceraceæq; sunt. Breuium usus non-
nullis placet cum aceto mulso, aut
cum folijs uiridibus rutæ, cum oxy-
pipere: quæ uerò quinque digitorum
sunt, & imam partem acutam habent,
quæq; helices, aut actinophori nomi-
nantur, minus quidem carnis, quàm cæ-
teræ cochleæ habent, sed tamen explēt
& superfluunt: at præmadefactæ, & assa-
tæ, atq; ex aceto sumptæ, accomodati-
ores sunt. Ac cochleæ omnes incoctæ
uentrem perturbant; marinæ uerò uer-
tices habent dulciores: sūntq; teneræ,
boni succi, difficulter corrumpuntur,
leues comparatione terrestrium: ualē-
tiores enim & molliores ad excretionē
censentur, suauiorisq; odoris, & ima e-

rum pars stomacho idonea. Cochleæ
porro ægrè concoquantur: cum aceto
uerò & succo aperiunt: ut qui eis ue-
scuntur pinguescant: ac cum eruca eti-
am comeduntur. Lopades minutæ sunt;
in quibusdam uerò locis sunt magnæ,
ut ab ostreis non absimiles uideantur:
maximè in India, sicut cætera omnia na-
scuntur. cæterum duræ, & pauci succi
difficulter conficiuntur, & excernun-
tur. Coctæ autem & conditæ sunt gra-
tæ ori. Murices salsi, uirosi: eis succurri-
tur liquore cyrenaico, ruta & aceto:
uentrem turbant, urinam cient, ori nõ
grati, concoctu difficiles, obstruunt cras-
so sanguine, pituitam gignunt, & magis
ad eò recentès, idcirco paradi sunt cum
acribus, ut sinapi, erucâq;: aspi difficul-
ter secedunt, magnam sitim inuehunt,
grauant: elixati, contriti, & conditi, mi-
nus uirosi sunt. sed eadem quæ turbina-
ti faciunt. Mures rotundiores qui-
dem sunt muricibus, sed minores
& hirsuti: testâmq; tenuem ferunt: ca-
roma-

ro magis tenera est, & dulcior: succi ma-
gis uarij, minus etiam nutriunt, os mor-
dicant, faucium deglutitionem conuel-
lunt, uocem cōdēfant, aut abscindūt:
qui largē eis uestuntur, tusses siccas, &
raucitates eis excitant: arenosi uerò bo-
ni non sunt, uel qui in fictilibus figu-
lorum, uel in petris, uel in alga nascun-
tur: sunt enim acres. Ostrea uerò pelagi-
a, rara, et inutilia sunt, quia ea sol nō aspi-
cit, & exiguæ magnitudinis fiunt, ama-
ræq; sunt, nec esculenta, quia uentrem
mordicant. gaudēt dulci temperamē-
to immixta, quod carnes dulces au-
get: idcirco ad Nili ostia præcipuē
in Aegypto, & in Epheso ad Caistri
ingressum inclusa, ut semina ponunt,
& ita crescunt. Vêre itaq; crassescunt
expleta albo humore & lacteo. Præte-
rea Brūdusij, Tarracone, Narbonæ, Di-
cæarchiæ, in Lucrino lacu, Chelidonia,
Leucade, Actio, & Lybico sinu idē fit.
Pelorides uerò, aut Melænides optimæ
sunt, quæ similes sunt ostreis in stagnis.

& limosis paludibus, ubi aqua dulcis
immiscetur: Quæ uerò in fundo degūt
cūm raræ sunt, tūm etiam insuauiores.
His accommodatè utère ex iure cōdi-
tis ad alui subductionem: adiuuant cō-
coctionem, mediocriter secedunt. Pin-
næ locorum causæ aptę sunt, teneræq;
bene alunt: ex lutulentis locis captæ, &
in quibus aqua dulcis & trāquilla mi-
scetur, quia abundis non offenduntur,
teneræ permanent. Pinnophylaces qui
sunt eiusdem alimenti participes, titil-
lantes, ac Pinnas admonētes, Pinnæ cō-
sulunt, atq; auxiliantur. ac potius in la-
pidosis & Pinnis assuetis locis moran-
tur. magnitudinis autem causa Pinnæ
minores sunt magis teneræ quàm ma-
iores. Verno autem tempore atq; æsti-
uo captæ longè excellūt ijs, quæ alio
tempore capiuntur. nam præterquàm
quòd bonam alimoniam dant, dulces
etiam sunt, cūm tunc oriantur. & ma-
gnitudinis ratione, quæ non magnæ
sunt, alijs præstant. mediæ carnem ha-
bent

bent mollem, albam, dulcem. Earum
dura sunt colla, concoctūq; difficilia,
& quę ægrè diuiduntur, & ægrè cor-
rumpuntur: sed earum corpus facilius,
quàm collum, corrumpitur. Elixantur
oleo dulci, melle, similiter & uino: quę
uerò ex aqua elixantur, ijs præter natu-
ram conchularum, ex sinapi uescimur.
assæ duriores sunt elixis, & præsertim
quæ uino parantur: præstat enim eas ex
liquore, aceto, & sinapi parare. At ea-
rum quæ in uino & aceto maduerunt,
magis tenera est caro: sed flatum ciēt.
Scombri uerò duri sunt, conficiūtur æ-
grè, ac magis etiā ij, q̄ auriculis maiores
sunt. cum sinapi uerò & liquore in ace-
to laeuigati accommodati sunt. Sole-
nes, aut auli, aut donaces, mares ac fœ-
minæ sunt, quæ ungues nominātur. dif-
ferūt aut: nā fœminæ mūdæ sunt, & uri-
nā ciēt, humectāt. parantur uerò apte:
recētes uerò ac magni, quicq; nigris qua-
si uirgis distincti uersicolores sunt, ma-
res sunt: urināmq; turbant. sed omni

molestia uacantes redduntur sale & acetato parati. At uitiosi, & excrementorum pleni ex oleo & sale sumpti aquæ ac loligines ad potum parantur. Optimi sunt maiores & crassiores assati, minimi dulces sunt: ac dulciores quoque fœminæ unius coloris. Vêre autem uigent, & florent sale conditi, insuaues sunt. Tethea in limo nascuntur, & littoribus algæ feracibus: inueniuntur quoque in musco, alga, & fuco: similiæque fûgo sunt plantæ marinæ: præterea uerò qualitatē manui indunt, quæ difficulter abstergeatur: maximè uerò eorum coria nō cōficiuntur. auxiliantur autem renibus, aut quibus uitiatu est stomachus: & quos tinesmus exercet: & coxendicis morbis laborantibus & uentri superiori unā cum ruta. Secātur etiam, & lauātur, ac liquore cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, uel ex aceto condiuntur, estque operæ prætium ea cum uiridi menta cōficere: præstātissima uerò in Smyrna insula Asiæ nascuntur, Aegyptus uerò hæc

rò hæc non fert omnino. Tellinæ, siue
Xiphydria, aluum subducunt: locis are-
nosis proueniunt, & portubus undis a-
gitatis. fluuiatiles tellinæ maiores sunt,
& plus succi habent, quales Aegyptiæ
sunt. Elixatæ sunt dulces, earumq; ius al-
uum soluit: clausæ uerò sale sparguntur,
& per testas humorem trahunt: frigida
lauantur aqua, & ex oleo & aceto, uel
menta, uel ruta comeduntur. Qui aluum
soluere uoluerint, eas solubili appara-
tu cum oleribus condient: quæ florem
ætatis agunt, si comedantur, uere sunt
optimæ. Ex chemis asperas nonnulli
glycymaridas appellant: alij conchas
uocant. quæ longiusculæ sunt sed mi-
nores, q̃ quæ in Aegypto uisuntur, quæ
in sectione asperitates habent gladium
quercinarum asperitatib. non dissimiles:
in longitudine uerò uirgatæ sunt, & eru-
ptiones à cæteris differetes habet: quæ
uerò gustatui maris odorem repræsen-
tant, durioris sunt carnis: danturq; im-
becillis. Aqua ab eis manans stomacho

est idonea, & uentri in transitu: eedem
sale conditæ trahere urinas possunt. os
itidem iuuant comedendo, & præs(er)-
tim ex sinapi, aut aceto, & ruta. Leues
autem chemæ maximè differunt ab al-
peris: habent enim latam testam, et pel-
lucidam: ac facîle concoquuntur, bo-
ni alimēti, boniq; succi, ac dulces sunt,
& non iniucundæ stomacho. Ex liquo-
re Cyrenaico, & sinapi eis elixis & asis
uescimur: coctarū iusculum soluit uen-
trem. At glycymarides iucūdiore sunt
conchis, quæ læui testa sunt: sed minùs
quàm pelorides. differunt autem ex lo-
corum situ: ut pelorides uarietate, ac
figura: nam quæ in portu Alexandria
inueniūtur, optimæ sunt. quæ uerò pro-
pe Diolcum & Pharum & Pontem te-
retes sunt atq; asperæ: quæ uerò auricu-
læ nominantur, prope petras nascūtur,
duræq; sunt, difficulter cōcoquuntur,
ori insuaues, & alienæ stomacho, & per
aliūm secedentes. cum ruta exhibētur,
cum non alia ratione gratæ fiant: ma-
gne

gnæ in Illyrica nascuntur in Ionio sinu.
atq; ex Cyrenaico liquore, aceto & ru-
ta comeduntur.

DE PISCIBVS CETACEIS

fale conditis.

Sale conditi pisces cõmuniter qui-
dem sunt ori grati: sed mali succi,
& stomacho alieni: leniuntq; ac tur-
bant aluum. Ex fale uerò conditis alij
duræ carnis sunt, alij suapte natura hu-
midæ compagis sunt: alij teneri, alij me-
dij inter hos: alij carnosissimi, alij ex pingue-
dine constant: alij uetusti, alij medij, a-
lij recentes, ex quibus pelagij extensi
sunt, nuper capti cedentes: medij uerò
diuturni, mediocres. atq; alij quidē ual-
de pingues sunt, & excrementorum ple-
ni: minùs illi nutriūt: de cæteris qui du-
ræ sunt carnis, ij difficulter uitiuntur:
qui magis teneri sunt, faciliè corrup-
puntur. Coliæ sunt ori grati, aluum mo-
uent. Iberici cæteris præstāt omnibus.
Pelamis exigua nascitur in Mæotide,

ori grata, facile corrumpitur, facileq;
excernit. Cybiū, hoc est cōcisa pelamis,
quę post quadraginta dies à Ponto
in Mæotim reuertitur, ori grata, & bo-
ni alimenti: quod uerò Leoræum ap-
pellatur, suaue est, boni alimenti, sitim
non inuehit. Triton sectum Cybium æ-
grè uitiatur: solidius est Cybio, in cate-
ris par. Orycalus est pelamis magna,
quæ in paludem non redit, tritoni limi-
lis: sed quia difficilius uitiatur, ideo in-
signem uetustatem fert: tritone friabili-
or, sed oris suauitate illi cedens. facile
uero distribuitur, atq; cōcoquitur. Sar-
da, ita uocatur pelamis longa ex Ocea-
no ueniens, ori grata est, acrimonia Cy-
bio præstans, appetitum excitans, faci-
lè ad excretionem lubricans. Scomber
ori gratus, difficilis corruptu, sitim affe-
rens. Laudatissimus est Parius. Salsamē-
ta uerò, quæ ex thynnis fiunt, magnam
inter se differentiam ostendunt: alia e-
nim eorum facile distribuuntur: alia
difficiliter. Eorum ceruix fit salsamen-
tum,

rum, quod ori gratum est, & ægrè uitia-
tur, quia est pinguedine uacans, lauda-
tissimum Cumis. Thynni uerò uenter
cùm recens est, aptus est ad comeden-
dum: sed uetustatem nò moratur: estq;
stomacho idoneus, ut in genere sale cò-
ditorum: boni est succi, faciliq; corrú-
pitur: sed propter pinguedinem ex cre-
mentú parit, cæteræ partes melandryæ
dicuntur propter similitudinē, quam
cum nigricantibus quercus radicibus
habent: appetitum excitant sinapi ad-
iuncto: & quia pinguedinis sunt exper-
tes, ideo fit, ut difficilius, quàm imus ué-
ter corrúpantur. Atq; hæ qui de par-
tes propriè & usitato uocabulo *πείρα*,
hoc est, *salsamenta* nominantur. Mulli
enim & phagri ex India duri existiman-
tur: súnq; cetacci, nec inter puriores
marinos adnumerati.

De salsamentis fluuiatilium
& palustrium.

C 3

EX fluuiatilibus ac palustribus Nilus mures, & phagros producit: qui quoniam pinguisissimi sunt, idèd eli xi ex sinapi comeduntur: si maior eorū copia assumatur, supnatant. De media materia ex mugilibus in salsamenta cōdiuntur ij, qui ad spinam dissecti sunt, & Mendesij uocantur. eugies uerò marini sunt. Hiq; in fictilibus sale conditi cibo apti sunt, qui etiam crudi detracta pelle, & euulsa comeduntur. Ex mugilibus quoq; qui acropasti uocantur, suaves sunt, & asii comeduntur, non secus quàm marini, & Mendesij. Ex coracinis qui sale conditi sunt, hemineri dicuntur. ipsiq; asii assumpti uicem gerunt alicuius autumnalis fructus: hiq; non omni tempore, sed hyeme nascuntur. sunt quoq; alia minima salsamenta, quibus crudis nescimur. Auris proba quidem est, sed aruinam peculiarem quandam inducit. & idcirco cum acris oleribus ea uescuntur: quorum, ut si hæc perfecta tractatio, commemora
tio

tio facienda est nobis. Vocantur alia e-
orum coracidia, alia boridia, alia col-
lia, alia typhlinidia, alia abramidia;
quæ omnia stomacho aliena sunt,
difficultérq; corrumpuntur, &
aluum subducunt.

FINIS.

C 4

IN XENOCRATIS LIBEL
lum Græcum De alimento ex aquati-
libus, & Io Baptistæ Rasarij inter-
pretationem Latinā, Conra-
di Gesneri Scholia ex-
temporalia.

νηχάλεα φύσις) natantium natu-
ra, Rasarius: ita ut genus sit ad
omnia uel pleraq; aquatilia ani-
malia: sicut & Latini quidā poë-
tae mutas natantes dixerunt. apparet autē sic
ἀ νήχομαι fieri νηχάλεα & ut ἀ νήφω νηφάλεα &
in huiusmodi quidem nominum terminationi-
bus αλ syllabam redundare testis est Eustathi-
us. Sed paulò inferius etiam Aquatiliū gene-
ra enumerans Xenocrates, sic habet: Τῶν δὲ ἰχ-
θύων ἃ μὲν ὀνυχάλεα: ἃ δ' ἐ, σελάχη: τὰ δὲ
μαλάκια: τὰ δ' ἐ ὀσφάκια. ubi Rasarius similiter
pro νηχάλεα, natantes reddit: quod admitti nō
potesť. nam sequentes etiam piscium species, σε-
λάχη & μαλάκια, natant. Hoc animaduerten-
dum, in hac diuisione μαλακόσκαπα praterita:
ιδεόχ

ideóq; νηχάλεα seu speciei unius nomen hoc in
loco positum, mihi suspectum esse. Apud ali-
um sanè authorem νηχάλε & nomen hactenus
nullum reperi.

σιτίωρ ἄβυσμα) Eleganti metaphora cibum pi-
scium lautiorum conuiuiorum ludos nominat.
ut qui oblectationis & condimenti potius gra-
tia (vnde & ὄψα per excellentiam dicuntur)
à ditioribus appetantur. Ἀβυσμα quidem pro-
priè lusum puerilem, & lascium extra thy-
ras id est fores discursum significat, ut notat Fa-
uortinus Camers.

Synodontes.) Græcus codex noster habet συ-
νόδοντες.

Phesæ) lege Psitta, id est Passeres.

ὀψίσταρος ὠταρι) id est, facillimè digeruntur.
cōmodius, opinor dixisset, ὅτι περὶ τότοις: hoc
est, facillimè cōcoquuntur. cōcoctio enim digesti-
onē præcedit. & magna ex parte quæ facile cō-
coquuntur, eadē & digeruntur facile: ut pote
neq; crassa neq; tenacia. (Scarum quidem ἐν-
φθαρτον δυσὸψαφόνητον facit Xenocrates.
Tenuiora tamen quadam, & facilia corrupti,

non bene quidem concoquuntur, facile autem
digeruntur. Galenus etiam pisces, quorum mol-
lis est caro, præ cæteris ἐν κατεργασίῳ εἶναι
docet, quod est, facillima concoctionis.

ἡ ἀπαλόσσεροι pisces Xenocrati sunt, qui Gle-
no similiter ὁ μαλακώσσεροι dicuntur: pelaa-
gij ferè nimirum sunt etiam littorales mollior-
carnis, quanquam non adeò ut saxatiles: autis
saltem non æquè friabiles, ὁ magis viscosi. Sa-
xatiles quidem omnes molli sunt ὁ friabili car-
ne, nõ tamè simpliciter μαλακώσσεροι cognomi-
nantur. Lege Vuo tonum De differentijs anima-
lium libro. 8 cap. 161.

Umbellæ σκιᾶδες, qui ὁ Sciana. nisi Σκια-
δᾶς legendum sit.

Ἐτι οἱ μὲρ, πετράζοι: οἱ δὲ πελάγιοι.) Sic et-
iam Rasarius legu, ut in nostro codice Græco
habetur. Mihi sanè locus apparet murilus: ὁ
forè post πελάγιοι addenda hæc uerba, aut
similia quædam: καὶ οἱ μὲρ πετράζοι, ἐν πεπτό-
τεροι, ἀτροφώτεροι δὲ: οἱ δὲ πελάγιοι, τροφι-
μώτεροι: μὲρ, δ' ὑσπεπτότεροι δὲ. Tum demum
succedant hæc uerba: οἱ ἃ πρὸς αἰγιαλῶν ὄχθους
ὁ

Et sic omnes secundum locum in mari pisci-
um differentias, non solum nominauerit. Xe-
nocrates: sed in alendo etiam facultates singulo-
rum, id quod profutur, explicauerit. nam in
una specie id facere, in reliquis omittere absur-
dum est. Hæc facilius admittet, qui Rasarium
interpretem, alibi etiam plura legisse quàm no-
ster codex habeat, animaduertent. Nostram
de comparatione pelagiorum piscium ad saxa-
tiles sententiam, confirmat Diphilus Siphnius
his uerbis, quæ extant octauo Dipnosophista-
rum Athenæi. τῶν θαλασσίων ἰχθύων οἱ μὲν
πειραιῶες εἰσιν εὐφραστοί, εὐχυλοί, σμικτικοί,
λιθοί, ὀλιγότροφοι. οἱ δὲ πελαγιοί, δυσφραστοί
τεροί, πολύτροφοι, δυσκοινώμενοι. Nec est
quod quisquam obijciat non idem esse εὐφραστον
καὶ εὐπειπτον. Videtur enim Xenocrates
eodem utrunq; sensu posuisse. Δυσπειπτον se-
mel atq; iterum dixit (in his quæ nunc damus
Græcè:) δυσφραστον autem sæpius: nunquam
aliquid simul Δυσφραστον, καὶ Δυσπειπτον:
nec εὐπειπτον καὶ εὐφραστον: Et similiter
Diphilus Siphnius. Existimarunt enim anti-

quorum aliqui concoctionem fieri in phlogastiva. Erasistratus enim (ut in Finitionibus medicis legimus) concoctionem fieri putat contritione & laevigatione, amplexuq; ventriculi et ascitij spiritus proprietate: Empedocles autem putrefactione. Quas opiniones Galenus etiam improbat ab initio lib. tertij De symptomatum causis. At secundum nos (inquit) concoctio, alteratio in qualitate est: fitq; a ventriculo cibi sibi assimilante. Sed cum in concoctione, ingesta omnia in unum cremorem seu chylum redigantur, & quoad eius fieri potest permisceantur: sic autem permisceri σμυκταίγεδα vocant philosophi: ita etiam concoctio, φλογὰ quaedam fuerit. Itaq; apud illos quos dixi authores, εὐφλαστα accipiemus pro εὐπεψτα: apud rationales medicos non item. illi enim edulia εὐφλαστα dixerint, non quæ in ventriculo facile concoquuntur, inq; bonum succum vertuntur: sed quæ facile corrumpuntur, & in malum (ut amarum, acidum, atribiliarium) transeunt succum. Hoc quidem fieri potest, ut quaedam bene constitutus ventriculus εὐπεψτα sint, atq; eadem

eadem in calidioribus inſto εὐφρατᾶ ac facile
bileſcant, in frigidioribus uerò ructus acidos
corrupta generent. Lege etiam paulò infe-
rius in explicatione uocabuli εὐδισίχου. Di-
philus Apud Athenæum Mullum ſimpliciter
primum δ'ὐσφλαγτον dicit: mox illum qui in
ſartagine frigatur, δ'ὐσπεπτον: Xenocrates in
ſerius Rhombum δ'ὐσφλαγτον eſſe ſcribit, &
mox interpretatur δ'ὐσκατόπρασον.

Synodōtes) Σινόδωτες per iota, rectè autem
ſcribitur etiam per υ.

Autumno uerò Hepatus (preſtantior eſt.)
qui cum annum excedit, mali ſucci eſt.) Vide-
tur ſanè Raſarius pro πῆλαιτος alind quid le-
giſſe, cum uerterit, cum annum excedit, quod
non probo: ſed cum Vuorrono potius dixerim,
hunc piſcem autumno uileſcere, (καὶ πῆλαιτος
op, id eſt improbandum:) quia uitioſum tunc
procreet ſuccum, reſtitui autem ἡπατι, multi-
tudinis numero, propter ſequentia: codex no-
ſter ἡπατ & habebat.

Κεσπίδα) lego κεσπῆς ἥ ſicut & Vuorronus,
qui uerſit: Lupi uerò ac mugiles eo tempore (an

tumino) gratiores habentur.

τρυφερότεροι) Vnottionus gratiores inter-
pretatur, Rasarius delicatior. ego teneriores
uel molliores uerterim. Xenocrates enim pro
grato & delicato εὐσώμοις dicere solet: alij ἰδὲ
molle autem & tenerum, plerorumq; palato
non tam suauē est, quā quod solidiusculum fu-
erit, aut χονδρῶδιον. itaq; Mullus, cui duriuscu-
la quā saxatiliū caro est, alijs pleriq; pre-
fertur. Lupum maiorem infra σκληρότερον sa-
cit: minorem, τρυφερόν. Paries circa pisciū
caudam, τρυφερός dicit: circa uentrē, pingues.
ac cum hepatum dicit τρυφερόν & μέσως εὐ-
θρύπτον, mollem ac mediocriter friabilem red-
do. μαλακίον quidem & ἀπάλον nominare nō
solet: ut nec alij quidam, quibus hæc in usu sunt
τρυφερόν. quare pro synonymis accipio.

Cetacei uerò difficulter in succum commutan-
tur) In manuscripto codice nostro Græca lectio
ἐστὶν ὅτι καὶ ὡς δὲ δὲ, δὲ υἱοί. Rasarius, ut apparet,
legit δὲ υἱοί, quo uocabulo etiam alibi uti-
tur Xenocrates, ut cum illos qui è mari flumi-
na subeunt pisces δὲ υἱοί esse tradit, ego δὲ υἱοί
χυλοῖ.

χυλον opposuerim euchylo, ut idem sit quod κα-
κώχυμον, hoc est mali succi alimentum. nam
chylum an chymū pro succo dicamus parum
refert. Mnesitheus apud Athenaeum tradit ē
malis maturis δυχλότερα εἶναι τὰ γλυκέα κα-
κώχυμότερα ἢ τὰ ὀξέα. Hippocrates chymos vo-
cat corporis humores, quibus constituimur. at
Platoni & Aristoteli chymus nihil aliud est
quā gustabilis qualitas, siue sapor. Recentio-
res Graeci, praesertim medici, chymum & chy-
lum pro succo qui in corpore animantis genera-
tur ex nutrimento, promiscuē dicunt: ut δυχ-
μον uel ευχylon aliquem cibum dicas nil refe-
rat, non qui bono sapore sit, quem ἡδυν & εὖ-
σομον nominant, sed qui succum & sanguinē
probum procreet. Δύς quidem particula in cō-
positione modò difficultatem, modò malum si-
gnificat. Ego in hoc Xenocratis loco pro δύσ-
χοι reposuerim δύσφθαρτοι: ut piscium mino-
rum de quibus proxime dixerat, & grandio-
rum antithesis rectē procedat: & hi quidem
δύσφθαρτοι sint: illi uerò, ut rectē legitur, εὖ
φθαρτοι. Hæc quod ad uocabula. δυχylon e-

nem pro eo quod difficulter in succum uertatur,
auctorum quenq; posuisse nō occurrit. quod ue-
rò rem ipsam attinet, parum interest. nam in
succum cremoremue in uentriculo mutari, &
concoqui, uel (ut Xenocrates loquitur) corrū-
pi, si non idem, omnino ramen proxima sunt:
et si Galenus libro. 3. de facultatibus nat. cap. 4
subtilius distinguat.

μέσως δὲ διαιρετοί) medio modo ad distri-
butionem sunt affecti, Rasarius. mihi quanquā
alioqui ad distributionem potius quā conco-
ctionem uerbum διαιρετοί retulerim, hoc in lo-
co minùs propriè ab authore pro ἐνπεπτοί po-
situm uidetur. dixit enim paruos pisces, ἐν-
φθάρτους esse: magnos & cetaceos, δυσφθάρ-
τους: nunc eos qui media magnitudine sunt, me-
dios etiam utrorumq; facit, interfaciles &
difficiles concoctū. atq; ex hoc etiam loco ἐν-
φθάρτων pro ἐνπεπτοί a Xenocrate poni ap-
paret: cui opponitur δύσφθαρτον: cum inter
hæc duo medium τὸ μέσως διαιρετὸν ponatur.

Diphilo pelagij pisces comparati Sa xatili-
bus, sunt δυσφθάρτοι, πολύτροφοι, δύσ-
οισυνομήτοι

διονόμοις: quorum ultimum interpretor
digestu difficiles. δυσδιονόμοις autē ὁ δ' ἰος
κῆτος ὀρρονitur. Melanuri, Canthari, sunt
ἐντόμαχοι, ἐυχυλοὶ, ἐνδιόικητοι, τὸ φῶδες τὸ
καὶ πῶς τὰς ἐκκρίσεις ὁ ἔχει. Xenocrates in
frā, naturā quodammodo ordinem secutus, &
certos deinceps gradus ab eustomacho ad ἐνέκ
κροτον usq;.

bonū alimentū afferūt ac delicati sunt.) ἐντρο-
φοί, τρυφεροί. De vocabulo autē τρυφερός, pau-
lō ante dictum est.

Δυσδιόικητοι) difficulter distribuuntur, Rassa-
rius. Superius quidem auctor ἐνδιόικητοι posuit
pro ἐντέπτοι. et hic quoq; δυσδιόικητοι cū pro
δυστέπτοι accipi licet: tū pro δυσανάδοτοι.

Μαραυγία) codex noster habet μαργαγίας:
quod nomen suspicor esse deprauatum. Pa-
gurus quidem non simpliciter est ἐνέκκροτος,
nisi cum iure suo sumatur, (quod per se etiam
aluū molle,) in quo humorem salsum depo-
suit. & nimirum etiam Mullus similiter: ipsū
enim Mullum sistere aluū Diphilus docet. &
merito, cum dura & friabili sit carne.

D

καὶ μάστιγι τριγλῶν) Rasarius legit τριγλαί
ῥᾶσα διαφορῶντος.) facillime deijciuntur,
Rasarius. cuius permeat, Vuottonus. ego Ras
rij interpretationem hinc praefero, qui pro δια
φορῶντος uideatur legisse διαχωρῶντος, ut idē sint
qui alijs uerbis à Xenocrate πῦρ διαχωρῶντων
ἰδιότηδαισι, ἐν διαχωρῶντοι, διαχωρῶντοι, ἐν κε
τοι dicuntur. Hunc quidem sensum ipsa etiam
sermonis antithesis postulat, ut διὰ διαχωρῶ
τοις & διὰ διακρίτοις opponantur.

ἐν κεφῶτοι.) apri stomacho, Rasarius. probè.
καρδία enim non solum cor, sed etiam stoma
chū, hoc est, os ventriculi aliquando significat.
Mox quidem fluuiatiles his opponens καὶ ῥο
μῶντος facit.

ποιῶσι γὰρ ἔυχες.) pro γὰρ malim δὲ uel καὶ.
αἰμάτος γόνιμος,) scilicet ποιῶσι. malim γόνι
μοι, ut subaudiatur εἶσι. sic etiam infra, ἀγγῶ
ντος γόνιμος.

διὰ διακρίτοις) nec tam facile permeant,
Vuottonus. difficulter excernuntur, Rasarius:
cui ad stipulor. sic enim fluuiatiles διὰ διακρί
τους, marinos uerò γὰρ πῶς λαπακτικῶς contra

vid sensu fecerit Xenocrates.

ὥς τις δὲ ἀποδείξει τῆς θαλάσσης ὕλης)
Et nonnulli non sunt marinæ materiæ exper-
tes, Rasarius. Sunt tamen Et inter fluuiatiles,
qui marinis minimè cedāt, Vuottonus. legi po-
test ὡς τις.

ὁ νεοδὲς ὁ κροακίνος, ut Coracinus qui in Ni-
lo nascitur, Rasarius. ut in Nilo Coracinus,
Vuottonus. Gracè legerim, ὥς ὁ (uel ὁ, τε) Νει-
λὸς ὁ κροακίνος. Nascatur ne uerò in Nilo,
an è mari subeat id flumen, dubitari potest.

ὡς Πίνος πέρκιος, in Rheno Perca, Vuottonus
Et Rasarius. scribemus igitur Πίνος per n.
Laudatissima quidem hodieq; è Rheno Perca
est: Et vulgus etiam Germanorum, Perca
Rhenana saniozem hominem dicitat, quem
maximè inculcata sanitate frui significat. quo
modo tamen Xenocratis seculo huius piscis fa-
ma ad Græcos peruenerit, miror.

ὡς τῆ βέρει λωβραξ in Tyberi Lupus, Rasari-
us Et Vuottonus. Tyber quidem flumius (qui
Et Tiberis, Tyberis ac Tybris dicitur) Græ-
cè τὸ βέρει, ac τὸ βέρει scribitur: Stephano οὐρα

Epis & Tibegis. Sed hoc notandum, Lupā
in Tyberi à marino non differre, praterquā
loco, & è mari ascendere. Percā uerò in Rhe
no, genere diuersam esse à marina. Fluminales
Percas longè inferiores esse bonitate marinis
Rondeletius nos docuit: sed inter fluminales
ceteras Rhenanæ præstantur & alij pleriq;
eius fluminis pisces, ceteris eiusdem generis flu
minatilibus præferuntur. Sunt tamen, præsertim
piscatores accolæ, quibus sanè eo nomine mi
nus debetur fidei, qui Danubijs pisces Rhēni pi
scibus antepōnāt. Coracinū quoq; Nili docu
simus uir Fr. Massarius à marinis genere dif
ferre putauit. eius uerba, qui uolet, legat in Co
rollario nostro de Coracino A. paulo post initi
um. Porro cum fluminales quosdā marinis nō
cedere dicitur, itāne medici sentiant, salubritatis
an vulgus saporis tantū ratione habita
considerandum.

subsignatus) ἐπιστυμίδι & in nostro codice
est: & sic apud Oribasium quoq; legitur. Colu
mella Lupos uarios dixit. Rasarius uidetur le
gisse ἐπιστυμίδι &, quod non placet.

καὶ ὁ Ἀννιῶν, λίμνητε &c.) itēmq; Anni-
enis, palūs q; in Phalernis, eiusdem naturæ pisces
(piscem potius, nempe Lupum ut Vuottonus etiam verit)
gignunt, Rasarius. Optimis quoq; marinis
piscibus æquari tradit Xenocrates fluuiatiles
Lupos, maculosos uariosue (ita uoco ἐπεσιγµῆς
vrs) ex Tiburtino Aniene, Vuottonus. Anio
uel Anien (prima breui, Propertio, Horatio,
Silio) fluuius est in agro Tyburtino, qui in
Trebianorum monte ortus tres nobiles lacus in
Tyberim defert, & per Tyburinum agrum
decurrens cataraclam facit. Et præcep̃s Anio,
& Tyburti lacus, Horatius. Quiq; Anienis
habent ripas, Propertius.

ἐν πρόσφριγον) uel de accommodatū, Rasarius. po-
terit etiā uerti, facile parabile, hoc est copiosū.
νυχάλεα) Vide à principio statim Scholiorum
nostrorum.

ὡρ αἰ ποιώτητες) apparet vocabulum aliquod
deesse, quod expleuit Rasarius: quorum (in-
quit) exponendæ sunt qualitates.

ἀσπῆσι σκῆναζον) in olla paratur, Rasarius.
an propter paruitatē innumeri simul in ollam e-
lixandi coniunguntur, ut apud nos alicubi percu-

la minuta, quæ sic elixa cochlearibus etiam
cum pane simul cocto è iure deuoratur, sed sim-
plici, quale ferè ius album dictum, & à Gale-
no laudatum est? Non hoc: sed certum apparan-
di & condiendi genus, lopadis nomine intelli-
gitur, quo etiam magnipiscis, uel eorum frustra
parantur: & qui in λοπάσι, id est, ollis (uel po-
tius patinis) fiebat apparatus, tãquàm curiosior
à Galeno libro. 3. de alimentorum facult. repre-
henditur. Piscibus (inquit) quorum mollis est
caro utuntur quidam in sarragine frixis, alij
assis, οἱ ὃν τὰς λοπάσι σκιδάσσοντες. ἀλλ' αὖ-
μεν μαγειρικῶν λοπάδιων σκιδασίαι τῶν πι-
πῶν ἀπεφίας εἰσὶν αἰτιαί. Et inferius de mari-
nis echinis loquēs: καὶ δ' οἰνομέλι & αὐτῶν ἐδί-
οσι, ὡς δὲ γὰρ, γὰρ πρὸς παγωγῆς ᾗ κεκρυ: ὡς λο-
πάδας) synecdochicè cibos ipsos qui in patinis
parantur, patinas vocat) δὲ αὐτῶν σκιδάσσον,
ἐπιμβάλλοντες ὡς τε καὶ πεπερεως καὶ μέλι-
τι. Et non multò post principium, in Capite
de alimento à gressilibus animalibus: Quæ nan-
que assantes, aut in sarragine frigentes man-
dunt, ea corpori siccius dant alimentum: quæ
uerò

uerò in aqua præcoquunt, humidius. quæ uerò
in patinis cōdiūt (ὅτι τὰς πατάσις ἀπτύοντες)
inter hæc media sunt: quanquam & illa ipsa
pro modo conditura, inter se multum discre-
pant. Siquidem quæ uinum aut garum habent
copiosum, ea sunt alijs, quæ ea non habent, sicci-
ora, rursum quæ exiguam quidem illorum por-
tionem, aut sapæ ampliorem habent, aut in sim-
plici ac plebeio albōq; appellato iure elixa sunt,
ea prædictis longè sunt humidiora. quæ autem
in sola aqua coquuntur, ijs quoq; adhuc
sunt humidiora. Sic ille. Tales quidē patinae &
conditiones seu cōditurae plurimæ in Apicij li-
bris legūtur. Xiphias quoniā durus & uiro-
sus est piscis, cum sinapi comedi solet, καὶ πα-
τάσι (ὅτι πατάσις) ἀπτύειται, Xenocrates infra.

Lerus) λέγεται. hoc nomen apud nullū alium
authorem legere memini. & fortè hīc non pi-
scis nomen esse debet, sed aliud quippiam quod
Vulpeculis, Hippuris, & Thrissis communi-
ter attribuatur: ut ξυγοὶ uel σκαλγοὶ: uel tale
quid. nam noster codex post λέγεται punctum
uocat. & mox à nouo principio incipit, ὅτι δὲ

ἐκ πελαγῶς, &c. Rafarius nescio quomodo le-
gerit: cuius uersio qualis exeat, nisi librarij cor-
ruperint, hoc in loco planè inepta est. Hippurū
quidem Rondelerius scribit carne esse pingui,
suauē & dura, qualis thynnorum est. Vulpecu-
la duram, excrementitiā, concoctūq; diffi-
lem carnem habent: & gustu uulpi quadrupe-
dis similem, hoc est, uirosam, grauis ac feri odo-
ris. Thrissas Hiccsius acerosas, exuccas & mi-
nimè pingues esse tradit: quales si sunt, mireris
quomodo authore Diphilo facile digerātur.

difficiliter in succum mutant) ὁ γὰρ ὕδωρ, nos
suprà pro καὶ ὕδωρ accipiendum ostendimus.

Ana-
dromi,

Græci quidam anadromos uocant, qui ma-
ri relicto flumina subeunt pisces. Subeunt (in-
quit Aristoteles) fluuios piscium genera com-
plura, & præstant in fluentis & lacubus, ut
Amia, Mugilis. Ego quidem illos præstare di-
xerim, non quòd salubriores sint: sed quoniam
pinguescunt, ut in Salmone & Sturione nobis
constat, & suauiores sunt. Mnesitheus ex ma-
rinis piscibus concoctioni contumaces & gra-
uissimos eos esse scribit, qui è mari in fluuios et
stagna

flagna transeant, ut mugil: & summarim, qui
cunq; pisces in utrisq; aquis uiuere possunt.
Ipse Xenocrates infra, Mugilem inquit in lim-
pidis & puris fluuijs marinam duritiem remit-
tere propter aqua dulcis epicrasin. & Lupum
(ut Vuottonus legit: Rasarius, Vrsam) qui fluui-
os frigidus subierit, commendat.

ἄμφω & κραιτῶδες) uidetur addendum
ἐχθροί,
ἐυφθαρτοί) Si Acus pisces sunt (Hicesio teste)
acerosi, minime pingues: & sine succo, (ἄχυ-
λοι, non ut quidā in Diphili uerbis legunt, ὄχυ-
λοι, sunt enim Xenocrate teste κραιτῶδες,) mi-
retur aliquis quomodo ἐυφθαρτοί, id est faciles
concocti sint. Diphilo certē apud Athenaeum
δύο πέντες sunt.

σῶποι) melius puto σαῦγοι penanflexum. et-
si apud Galenum quoque libro. 3. de aliment. fa-
cult. & Hesychium, oxytonum hoc nomen pro
pisce legitur. Sauros quidem Galenus à Tra-
churis manifestē distinguit. hos enim facit du-
ra carnis: illos uerò medios inter molles ac duras
carnis pisces.

Et ceteri omnes qui sartagini cōueniūt) Graecè legitur, ὅτι τῶν τρυγῶν ἀγμῶσιν: hoc est, & quicquid in sartagine frigi solet, ut nō de piscibus solū intelligamus.

ori comedendo apti sunt.) εὐσπορ: gratum & suauē in cibo, uel inter edendum est.

Phoca) Βῶκεις, id est, Boces uel Boca pisces. at Phoca, Vituli marini sunt.

εὐφθαρτορ) id est, faciliē corrumpitur: quod si, ut ostendimus, pro facili concoctu à Xenocrate usurpatur, non conueniet hoc loco, sed potius δ' εὐφθαρτορ. Frixā enim omnia (resle Galeno, libro primo de alimentorum facultatib.) flatum quidem deponunt, sed difficilius coquuntur, magis uentrem sistunt, & alimentum præbent crassum.

fluitant, uentrem non alunt) Lege, fluitant in uentre, non alunt.

ad nutriendum aptus est) τρυγῶν, alimentum præbet copiosum, Vuottronus.

si quis eum uino suffocatum, bibat.) Rubellio in uino putrefactus, ijs qui inde biberint, tædium uini affert, Plinius. In cibo etiam sumpti Venerem

Venerem concitare dicuntur.

Thranis) ὀραις, oxytonum, nescio quā
rectē uocatur & ὀρνυδὺς, apud Hesychium:
aliqui cum Carcharia seu Cane marino con-
fundere uidetur, & ὀραις uel ὀραίων inter
alia πείσας significat Hesychio. est autem
huius piscis (Gladij) rostrum instar passali, id
est pali uel paxilli. Cerui quidem subulones di-
eli Latinis à recta & oblonga cornuum spe-
cie, Aristoteli passalia nominantur.

τεμαχίδης) legerim καὶ τεμαχίτης uel καὶ τε-
μαχίτης. Pisces magni qui in frustra (quæ Ger-
ci uocant τεμάχην) secari solent, τεμαχίται di-
cuntur, teste Varino: ab alijs τεματοί.

φαφᾶς) scaber, Rasarius: unde apparet eum
legisse φαφᾶς, quod prob o. nā & paulò post
φαφᾶς uertit scabros, nescio quā commo-
dē. caro quidem eius (etiamsi pinguis est piscis,
sed pinguitudine separata à carne) non solum
sicca & arida, sed insuper dura esse uidetur ut
rectē dicatur piscis φαφᾶς, nō friabilis quod
est φαθυρὸς: quamuis Hippocrates φαφᾶς
pro φαθυρὸς posuerit, teste Galeno in Glossis.

ἡσφαρόν, αἰχμηρόν, Varinus.

μετὰ σινάπτου ἐδίετα, ἢ λοπάσι) pro καὶ σὺ
λοπάσι. sic & supra de Arua dixit, ὅτι λοπά
σι σκαδύεσθαι : ubi qualis hic apparatus esset
explicauimus,

ἡμῶν,) ὡρογαστρίον, abdomen. Hæc for-
τὲ pars fuerit in hoc pisce, quæ priuatim Thy-
rsio (Θυρσίῳ) dicebatur à Romanis Athenæo
teste, qui Carcharia canis ἡδίστον ἔσθῃ καὶ τυ-
φερώτατον μέρθῃ esse ait, Hermolaus romῆ
uel pulmentum Thurianum interpretatur, eun-
δὲ μὲν piscem Galeoten & Xiphian ab alijs
dictum, &c. (confusis nimirum diuersorum pi-
scium nominibus.)

θύρνθῃ καὶ θύρνθῃ κοιλίᾳ) Rasarius, ut appa-
ret, legit, θύρνθῃ καὶ θύρνθῃ, κοιλίᾳ id quod lau-
do: nam & Thynnidis & Coliæ nomina mox
sequuntur.

ὀγκύνθῃ, orcyinus, Rasarius. ego Horcynum
tribus syllabis, prima aspirata, rectè scribi exi-
stimo.

τυφερώτερά) Rasarius, legit τροφιμώτερά.
uerit enim, ualentissimè nutrit pelamis. & Di-
philus

philus quoq; pelamidem inquit cibum esse gra-
uem, copiosq; alere, concoctu difficilem.

Sed forte τρυφερωτέρα rectè legitur, ut Pela-
mys (malo enim ultimam per y scribere) sicut &
tate minor est Thunno & Horcyno, ita etiam
tenerior ac minus dura sit. Galenus sanè minus
crassum & tenacem Pelamidis succum esse
tradit, quàm Thynni. & inter salsamenta ut
primum locum Sardis seu Sardicis, & Mylis
Ponticis tribuit: ita secundum Colijs, Pelamidi
tus & Sexitanis. Pelamydem quidem Thyn-
no plus alere non est uerisimile: cum Thynni ca-
ro, ut crassior tenaciórq; & concoctu diffici-
lior est, ita si concocta fuerit, eò amplius alar.
An uerò Scombro etiam & Coliæ collata Pe-
lamys, τρυφερωτέρα dici possit, iam non habeo
quod affirmem. De Pelamyde & similibus
piscibus plura leges infra in Capite De cetaceis
piscibus sale conditis, ex interpretatione Rasarij.
nos enim Gracè eam partem nondum habemus.

Σειῶντες, Βραχυνόφαλοι) Rasarius Graca no-
mina reliquit: quæ quidem nos apud alios antho

res hactenus nondum inuenimus.

ἐργῆς ὀλκιμοὶ ὕλῃς, γόνιμοι) segnem materiam
trahunt & gignunt, Rasarius. ego legerim ἀ-
γῆς καὶ ὀλκιμὸς ὕλῃς γόνιμοι: hoc est, materiam
superfluam (siue excrementiam & uiscosam
gignunt. ὀλκιμὸν enim uiscosum significat.
τῶν ἔχόντων ὀλκιμόν τε καὶ γλίσχρον, οἷον ὤδῳ,
Βολβῶν, ἀκροκωλίων, καρχιδῶν, Heraclides Ta-
rentinus apud Athenæum libro 2.

præterea uerò alunt) τροφώδεις, alibi dicit τροφί-
μοι: quorum utrumq; modò simpliciter alere,
ut cum dicit, τροφώδεις μέσως: modò bene &
multum alere significat. εὐτροφοί, πολύτροφοί.

difficiliter separantur, alunt,) δυσσχώρητοι,
τροφώδεις. Vuorionus τροφίμων uerit, quod co-
piosum praebeat alimentum. malim δυσσχώρη-
τοι, τροφώδεις: hoc est, uix digeruntur, multum
alunt. δυσσχώρητοι enim, quod est, diffici-
le excernuntur, quò minus legi possit, prohibet
quod statim sequitur, εὐέκκερτοι hoc est, faci-
les excretu. itaq; contrarium hoc mendum fue-
rit superiori, ubi προῖσσε διαφερῶντες, admo-
nebamur legendum προῖσσε διαχωρῶντες.

γλαῖος

γλαυκός) Rasarius legit γλαυκός, sicut & Vuot-
tonus. verba etiam sequentia in Græco fragmē-
to nostro non carēt unio. Rasarius obscure ver-
tit. Vuottonus clariùs, sic: Glaucus in omni-
bus Lupo inferior est: et non minùs à Lupo vin-
citur, quàm ipse Sparum superat. Legit enim
ἡπείρου, non ἡπείρου.

σκάβρ) Rasarius & Vuottonus legerūt σκά-
βρ, quod probo. Idem Vuottonus post σκάβρ,
sententiam puncto claudit: qua in re ipsi potius
quàm Rasario accesserim: ut mox sequatur. E-
lops stomacho idoneus est.

ἡπατος, ἡμαξίας) Hepatus, hemaxias, Rasari-
us. Vuottonus hunc locum omisit. mihi post
ἡπατος aliud eiusdem piscis nomen, disiunctiva
coniunctione intercedente ab autore positum
videtur, sed corruptum: ut fortè legendum sit,
ἡπατος ἡλεβίας: Hepatum enim aliter Lebiā
vocari autores habemus. Vel, ἡπατος ἡμαξί-
ας: ut propter suauitatem, præsertim iccoris ip-
sius, Μαξίας fortè dictus sit. Maxus quidem pi-
scis quosdam nominat Epicharmus.

στυφερός μέσθ) mediocriter alit, Rasarius.

que pro nomine μῖσθ' rectè legit μῖσθ' alien-
bialiter, pro τρυφερός vero non rectè legit τρύ-
φιμ' cum paulò mox sequatur, δύσπεπτος,
ἀγὼ τρύφικος. Caro quidè eius duritie molli-
tièque media est Galeno.

(delicatus.) Gracè est ἐυθρύπτος, id est, friabi-
lis, τρυφός, à verbo θρύψω, quod est θραύω,
per onomatopœiā factò: unde & τρύφος dici-
tur: & τρυφή, ἡ τὸν ἀσάλευντα θρύπτουσα
ut scribit Eustathius in Iliados γ.

παύου γὰρ ἀργὴν ἔχω τλὴ σέριγε.) admodum in-
ertem carnem habet. Rasarius pro ἔχω legit
ἔχ' ἄνθος ἀργὴν supra excrementitiā interpre-
tati sumus.

Cirbarus & Rhombus lati sunt: rhombus-
que solidus est, difficulter corrūpitur.) Deside-
rantur hæc in Græco exemplari nostro.

(ἐυτρυφόν) hoc nomen etsi cibum qui bene
alat, significet, ut idem sit quod ἐοχύλον: accipi-
tur tamen potius pro eo quod multum alat. in
passiue pro eo quod alitum atq; nutritum, seu
corpore bene habito sit.

ἐποδίων φάλης γονίμα ὕλην) alienus à male
materiis

materiei sobole, Rasarius. sed cū uirosus sit,
nescio quomodo non malam materiam, seu suc-
cum malum generabit. Vuorionus hæc uerba
præterijt. ego prorsus mendum aliquod subesse
suspicio.

ὦρ ὁ μέωρ, ἡδύτερος,) id est, quorum qui
minor fuerit, suauior est. Rasarius legit τ' ὁμοῦ
ὦρ ἡδύτερος. uertit enim: est q̄ cæteris simili-
bus suauior.

ἀγρίος ὁ μέωρ δούρη) Rasarius interpreta-
tur, optimus bimestris, ut pro μέωρ legerit με-
νῶρ. Vuorionus, qui magnitudine mediocri est.

ἀγρίος γλυκύχυλος) Vrsa, dulcē succū facit,
Rasarius. Vuorionus hæc omnia adhuc ad Lu-
pum refert, & Vrsa ē Xenocrate non memi-
nit. & mihi quoq; Lupo omnia rectē attribui
posse uidetur. quanquam ἐν ἐκκριτορ hic facit,
Hicesius uerò πρὸς τὴν ἐκκριτορ ἡσσονα. sed
fortē tenellum Lupum ἐν ἐκκριτορ dixeris, si-
cuti & ὑπερὸν & γλυκύχυλον, comparatio-
ne maioris. Item Lupum flumina subire scimus,
de Vrsa id nemo prodidit, ut neq; de alio crusta-
ti generis animalis: nisi quod apud Aelianum le

gimus Squillas in Gangem ascendere, & è ma-
ri rubro in Indum. Hoc sane mireris, si de Vrsā
hīc loquitur Xenocrates, cur nullius alterius
crustati meminerit, cum Testaceis caput pe-
culiare dicauerit. Adde quòd cum omnes (ni
fallor) idonei auctores ἀγχοῦ aut ἀπὸ τοῦ σῆμι-
νινο genere proferant: masculinum à Xenocra-
te prolatum, (subiungit enim ποταμίος, πο-
δύων,) non sit uerisimile. Deniq; cum faculta-
tes & attributa crustaceo generi minus conue-
niant, (ueteres enim classici medici crustaceis
omnibus carnem duram attribuunt, concoctū
difficilem: & succum salsum, quem ubi in iure
deposuerint, aluum cohibeant: Xenocrates ue-
rò si Vrsam scripsit, cōtraria ferè ei adscribit,)
Lupo uerò præsertim minori, magis, probabi-
lius est omnino illa de Lupo adhuc dici: præser-
tim cum suprā etiam Lupum in Tyberi fluuiā
tilē laudārit, alios uerò pisces quicunq; è mari
fluuios subeunt, ut & Mnesitheus, reprehē-
dat.

τάδε ἢ ποδὶ πελαγίω.) enallage numeri
est.

est. melius πελαγίου. & subinde pro οὐδ' ἔν, le
ge δ' δ' ἔν.

ἢ ψυχροῖς) pro ἢ repono καὶ.

δ' δ' αἱ λίμναι μεθιστάμεναι, hoc est, ut qui
in lacus transit. Rasarius legit λιμναίαις, quod
minùs probò. interpretatur enim portus.

ἢ σεναγόμενος, πλαινόμνος ἄσομος.) &
coangustata, & pinguis reddita, ori ingrata
est, Rasarius. ego legerim, καὶ ἢ τεναγέσει (uel
τεναγώδει) πλαινόμνος, ἄσομος: id est, et qui
in paludibus pinguescit, ori ingratus est: sicut;
proximè dixerat, illum qui in lacubus degat, li-
mum resipere. Sunt autem τεναγή, paludes &
lacuna, quas ἔλη & τέλματα nominat Gale-
nus libro tertio de alimentis: in quibus degen-
tes pisces prauam habere carnem asserit.

ὀνίσκος οὐ σπινός, ἄχυμος,) lege εὐχυμος, id
est, boni succi, ut Rasarius quoq; uertit. Gale-
nus lib. 7, Methodi, & alibi testatur a fellos pi-
sces esse boni succi, carnis mollis, non glutino-
sa, minùs tamen friabiles quàm saxatiles sint,
alioqui saxatilibus proximos, cōκοῦν faciles:
ut mireris quomodo, cum tales sint, δ' οὐδ' οἶκον

Πιὰ Xenocrate existimentur.

Σκώρπαινα σκληρόσαρκοι, διαναυρῶσι σκῆ
υᾶς,) Scorpanæ dura carnis propter succos
sunt, & ob eā causam apparatu indigēt, Rasari
us. Locus apparet mendosus. Vuottonus nihil
aliud ex hoc loco, quàm Scorpionum duram ha
bere carnem, saporis minimè ingrati. An
pro διαναυρῶσι σκῆυᾶς, legendum διαφῆρσαι
δὲ σκῆυᾶς? sed hoc suprà in genere mo
nuit.

ἔυσομοι πρὸς ἑκκέσας,) Rasarius uidetur
legisse ἢ ἔυσομοι ἢ ἔυθερι πρὸς ἑκκέσας. Vuo
ttonus ἔυσομοι tantum reddidit. Athenæus fa
cile excerni testatur. uidetur quidē etiā ἔυσο
μοι, propter callum carnis, unde & χορσῶ
δες dicuntur.

Σκιαδῆς) Suprà nominantur ab eo σκιά
δες. à Galeno σκινίδες uel σκιάραι dicuntur.
ego non σκιαδῆς sed σκιαδῆος legendum pu
to. ut βασιδῆος, (sicut & Vuottonus legit.)
& forte suprà quoq; non σκινίδες, sed σκιά
δες. --- ὅτε δὲ ἀρχομένη σκιαδῆα, Numenius.

ὄυκ ἀγῶγὸς τρώφιμος,) Rasarius legit, ὄυκ
ἀγῶγ

ἄγαν ῥοφιῦσος. uertit enim, non admodum nu-
triant. & similiter Vuottonus.

πολλοῖς ἐγκάτοις) multa habet interiora, Ra-
sarius. Vuottonus hæc & alia omisit. mihi su-
spectus est locus.

σκληρόσχετος ἢ, οὐκ ἀτρυφερός δ' εἶ:) hoc est,
ut ego uerto: carne quidem dura est, non tamen
prorsus non tener. Non enim placet quod Rasa-
rius legit, οὐκ ἀτρυφερός ἢ: uertit enim: sed tamē
non est alienanti expers. mox enim sequitur
ῥοφῶδες μέσος.

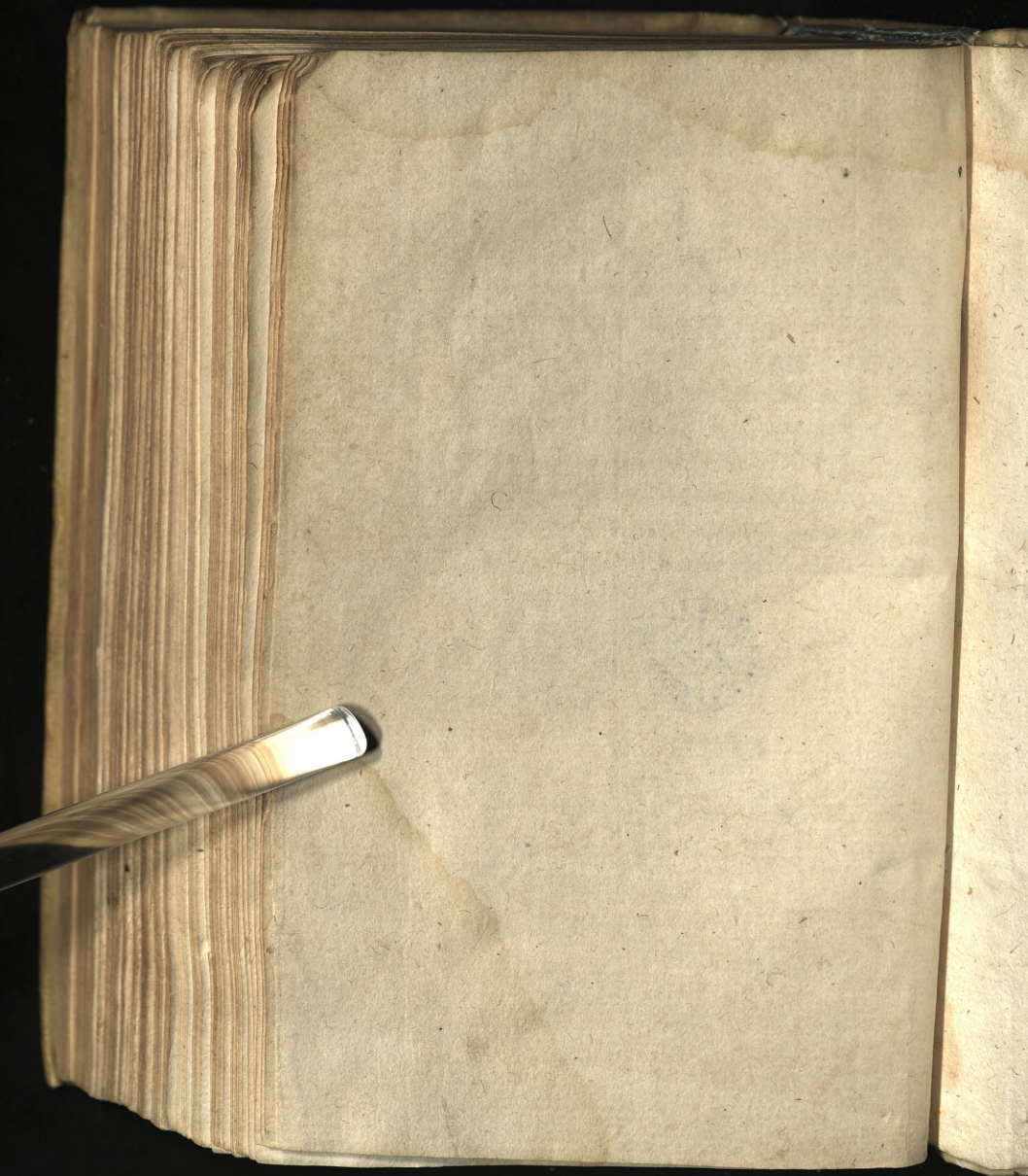
HACTENVS fragmentum nostrum per-
tingit. Poteram quidem & in ea quæ sequun-
tur ex Rasarij interpretatione Latina, cum
Vuottoni præsertim uersione collata, nō
nihil annotare, sed malo hanc lam-
padē alij tradere, cui Græca in
tegra ad manum sint.

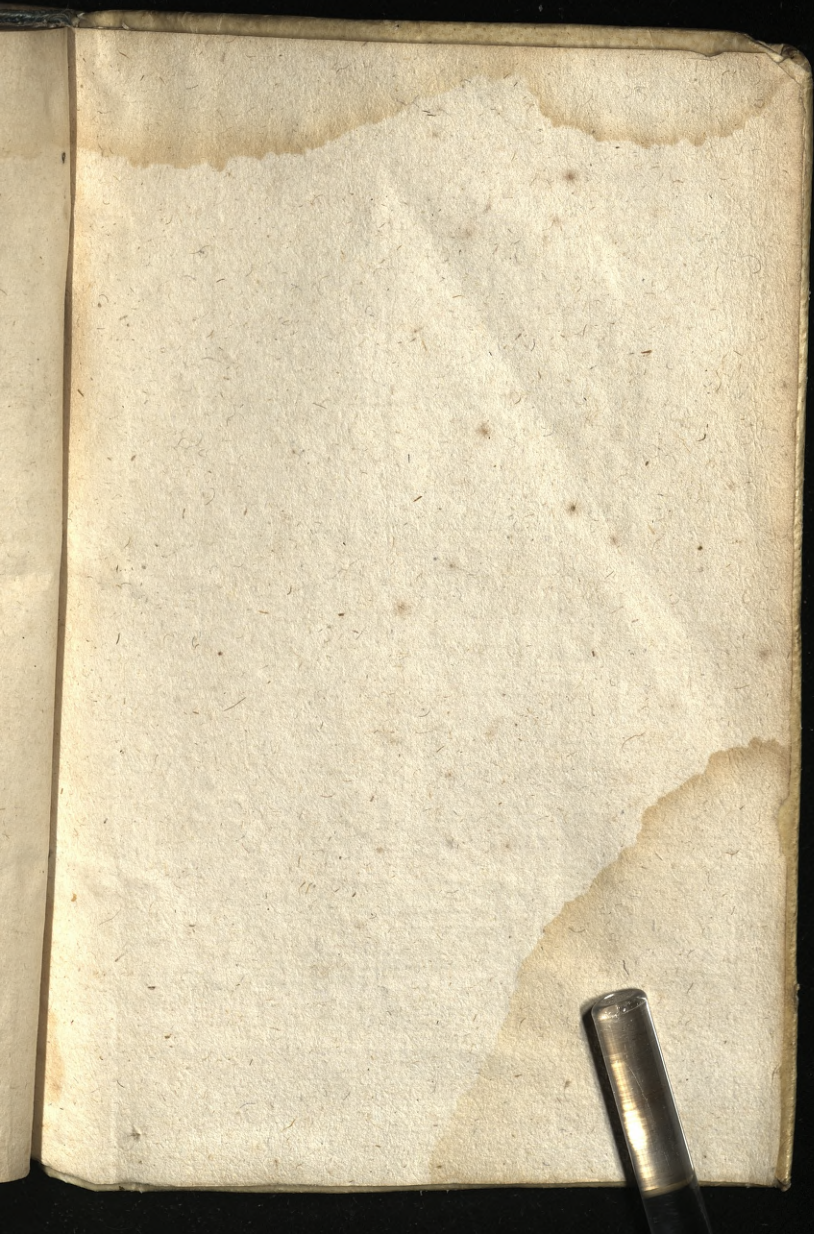
E 3

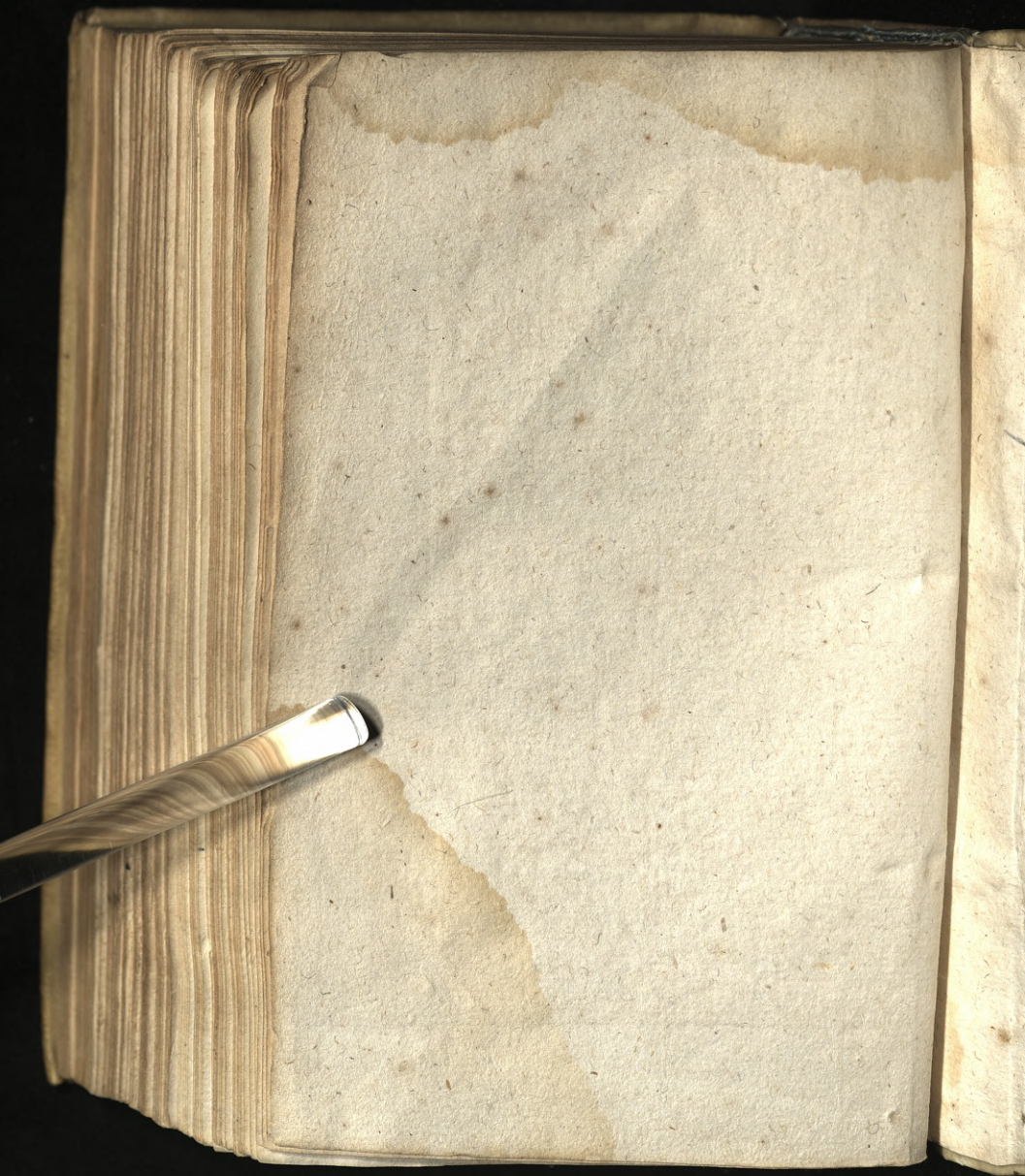
FINIS.

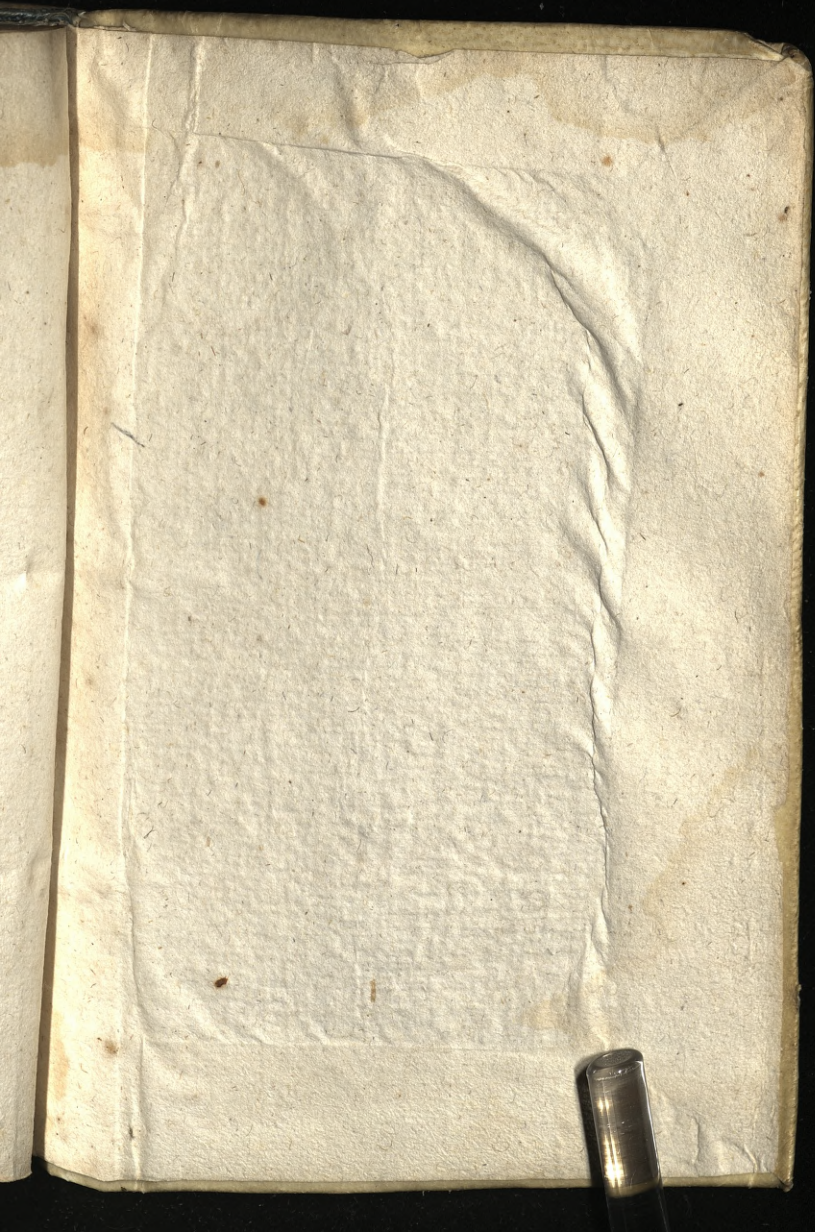

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

13985

13986

116; 25
i 209

IOULIUS

de

Piscibus

2.

Dubram

de

Piscinis

3.

o.

9. 14

116; 25

116; 25

116; 25

116; 25

116; 25

116; 25

116; 25

116; 25